

VÄRMLAND

FÖRR OCH NU

I

== MEDDELANDEN FRÅN ==
VÄRMLANDS NATURHISTORISKA
OCH FORNMINNESFÖRENING

VÄRMLAND

FÖRR OCH NU

===== MEDDELANDEN FRÅN VÄRMLANDS =====
NATURHISTORISKA OCH FORNMINNESFÖRENING

VÄRMLANDS MUSEUMS MYNTSAMLING

TILLHÖRIG

KARLSTADS HÖGRE ALLMÄNNA LÄROVERK

OCH

VÄRMLANDS NATURHISTORISKA OCH FORNMINNESFÖRENING

ORDNAD OCH BESKRIFVEN

AF

J. BERGQUIST

KASSÖR I RIKSBANKEN

KARLSTAD

NYA WERMLANDS-TIDNINGENS AKTIEBOLAG

1905

DEN MYNTSAMLING, hvaröfver härmed lämnas en kortare beskrifning, har under en längre följd af år sammanbragts till största delen genom gåfvor till Karlstads Högre Allm. Läroverk och Värmlands Naturhistoriska och Fornminnesförening af för dessa institutioner intresserade personer, af hvilka Kyrkoherden i Kila A. Lignell († 1863) är den, till hvilken Museet står i största tacksamhetsskuld och som till dato är att anse som dess störste mæcenat. Då ordnandet af denna myntsamling för omkring 4 år sedan börjades, påträffades, undanstuckna i en låda, ej mindre än femton askar med påskrift, att de innehöllo mynt, skänkta af A. Lignell. Mynten voro naturligtvis till stor del framlagda till åskådning, men det stora antalet askar visar ändock, att den gåfva, som en gång kommit Museet till del, varit af grundläggande betydelse för detsamma, isynnerhet som denna myntsamling utgjorde mindre delen af hans rikhaltiga skänker, hvori äfven ingick, förutom en del andra kulturföremål, en särdeles vacker samling af stenyxor och andra redskap från stenåldern. En annan bland Museets gynnare, särskildt värd att minnas, är Prosten Anders Fryxell i Sunne († 1881), som till Museet öfverlämnat en större samling minnespenningar, präglade af Svenska Akademien och Kgl. Vetenskaps-Akademien, samt dessutom en mängd mynt enligt förteckning. Därjämte har Museet af en mängd andra personer blifvit ihågkommet med gåfvor af mynt, och har myntsamlingen under de senare åren betydligt förökats äfven genom inköp, som, i förhållande till Museets begränsade medel, varit ganska stora. Myntsamlingen innehåller för närvarande omkring 2,000 st. olika mynt.

Det är att hoppas att allmänhetens intresse för Museet, hvarpå de influtna gåfvorna och de talrika besöken utgöra talande bevis, måtte alltmer tillväxa, på det att Värmlands Museum i en ej allt för långt aflägsen framtid måtte kunna på ett värdigt sätt representera den urgamla bygd, af hvars forna kultur Museet har att bevara så många minnen som möjligt åt Värmlands innebyggare.

Karlstad i Maj 1905.

J. BERGQUIST.

Använda förkortningar.

av. = avers = åtsida.

C. J. T. = Catalogue de la collection de monnaies de feu Christian Jürgensen Thomsen. Köpenhamn 1871.

m. m. = Myntmästaremarke.

R. eller Reim. = Münzen- und Medaillen-Cabinet des Justizraths Reimann in Hannover. Frankfurt a/M. 1891.

R.-B. = Samlingen af Svenska mynt i Riksbankens Mynt-Kabinett af H. Hildebrand, Stockholm 1889.

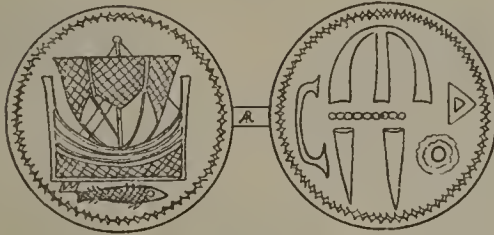
rev. = revers = frånsida.

S. eller A. W. S. = Beskrifning öfver Friherre A. W. Stiernstedts svenska myntkabinett. Stockholm 1880. (Häftena VI & VII af Numismatiska Meddelanden).

u. å. = utan utsatt årtal.

SVERIGE.

Guld- och silfvermynt.

Mynt från 700-talet. $\frac{1}{1}$ storlek.

Enligt uppgift från D:r Bernh. Sahlin härstammar detta mynt otvifvelaktigt från den äldsta kända utmyntningen af skandinaviskt silfvermynt (ej från Birka).

Brakteat (ensidigt mynt) från slutet af 1300-talet. S. 214. Krönt S inom en slät ring.

Erik XIII af Pommern.

Stockholms-örtug	S. 290.	Av.: krönt hufvud.
"	"	S. 316. " " Svea-sköld.
"	"	S. 307. " " " "

Karl VIII Knutsson.

Stockholms-örtug. Lik S. 374 men $\circ S' \circ G'$:

Abo-örtug. S. 382.

Sten Sture d. ä.

Vesterås $\frac{1}{2}$ -örtug. S. 438.

Gustaf Vasa.

Riksdaler $15/43$. S. 625 men GOSTAVS. R.-B. n:o 2 men GOSTAVS. Prägl. å Svartsjö.

Riksdaler $154/3$, lik föregående men stjernorna (⊗) i frånsidans omskrift utbytta mot punkt (·) och kolon (:), samt frälsarens fingrar delande årtalet mellan 4 och 3 i st. f. å föregående mellan 5 och 4.

Mark, årtal otydligt, lik S. 592 men i omskrifterna mellan orden på av. : och rev. ⚔, lik R.-B. 1560 n:o 2 av. och 1544 n:o 6 rev.

Mark 1541. S. 641, R.-B. n:o 1. Prägl. å Svartsjö. Små avvikelser i omskrifternas skiljetecken förefinnas.

Mark 1558. S. 596, R.-B. n:o 2. Präglad i Stockholm. Små avvikelser i omskrifternas skiljetecken förefinnas.

Erik XIV.

16 öre (2 mark) 1563. S. 725, lik R.-B. n:o 1 men QZ, rund.

16 öre (2-mark) 1565. S. 749, R.-B. n:o 2. \diamond -klipping — sista siffran i årtalet otydlig.

16 öre (2-mark) 1566. S. 750 R, R.-B. n:o 1. \diamond -klipping.
 $\frac{1}{2}$ öre 1566. S. 742, R.-B. n:o 2.

Johan III.

Riksdaler 1592. S. 819 *RRR*, lik R.-B. n:o 1 men av. VAN·RX.

Mark 1592. S. 833 men barrerna i vapnet nedgående åt höger, lik R.-B. no: 4, men SVEC·

8 öre (mark) 1591. S. 919, R.-B. n:o 3. \square -klipping af nästan ren koppar.

2 öre 1573. S. 845, R.-B. n:o 4.

2 " 1591. S. 850 men D rättvändt, R.-B. n:o 6.

1 " 1575. S. 856, R.-B. n:o 7.

1 " 1576. Lik S. 858 men 7—6, lik R.-B. 1575 n:o 7 men 7—6.

$\frac{1}{2}$ öre 1575. Lik S. 867 men SVEC·, R.-B. n:o 8.

" " 1577. S. 869, R.-B. n:o 2.

" " 1578. S. 870, " " 2 men åts. SVEC·REX.

" " 1580. S. 871, " " 1.

" " 1581. S. 875 men åts. SVECIE, R.-B. n:o 3 men REX.

- $\frac{1}{2}$ öre 1582. S. 876, R.-B. n:o 2.
 " " 1583. S. 879, " " 1 men fråns. SVECI.
 " " 1584. S. 884 men fråns. SVEC, R.-B. n:o 1.
 " " 1584. S. 884, R.-B. n:o 1.
 " " 1585. Lik S. 885 men af 1585, lik R.-B. n:o 1
 men åts. SVECIE·REX.
 $\frac{1}{2}$ öre 1587. Lik S. 887 men åts. REX, R.-B. n:o 1.
 " " 1592. S. 877, R.-B. n:o 9.
 2 penningar u. å. S. 900, R.-B. n:o 1 (enl. A. W. S.
 prägl. 1575).

Sigismund.

- 1 öre 1596. S. 952, R.-B. n:o 1.
 $\frac{1}{2}$ " 1597. S. 957, " " 3.

Interregnum.

- $\frac{1}{2}$ öre 1599. S. 973, R.-B. n:o 5.

Karl. Riksföreståndare.

- $\frac{1}{2}$ öre 1600. S. 1004, R.-B. n:o 4 (pag. 108).

Karl IX.

- Riksdaler 1611. S. 1019 *RR*, lik R.-B. 1608 n:o 2
 men $\times 16/11 \times$

- 4 Mark 1604. S. 1028 *R*, R.-B. n:o 1 men REX·SVECIE.

2 Mark 1608. S. 1041 *RR.* Saknas i Riksbankens samling.

Mark 1606. S. 1046 *R, R.-B.* n:o 5.

Gustaf II Adolf.

Riksdaler 1632. S. 1253, *R.-B.* n:o 15. Augsburg.

1 öre 1615. S. 1117, *R.-B.* n:o 6.

1 „ 1622. S. 1124, „ „ 1.

Christina.

1 öre 1633. S. 1369, *R.-B.* n:o 2.

1 „ 1633. Lik föreg. men i åtsidans omskr. *SVE* och fransid. äfven *SVE*.

1 öre 1634. S. 1371, *R.-B.* n:o 2.

1 „ 1634. Lik S. 1371 men *D·G·D·RE*, *R.-B.* n:o 2.

1 „ 1636. S. 1373 men åtsidan *SVE* och fransidan *SVE*. *R.-B.* n:o 1 men åtsidan *SVE* samt fransid. *SVE*.

1 öre 1637. S. 1370, *R.-B.* n:o 1.

1 „ 1648. S. 1498 men åtsidan Christina *.D·G·RE·SVEC.*, *R.-B.* n:o 9, Reval.

Karl X Gustaf.

2 mark 1659. S. 1559, *R.-B.* n:o 1.

1 öre 1654. S. 1564 men *·G·X·D·G·REX·SVEC.*, *R.-B.* n:o 2 men *G·X·---SVEC.*

Karl XI.

4 mark	1688.	S. 1675,	R.-B. n:o 2.
4 "	1695.	S. 1682,	" " 4.
2 "	1668.	S. 1699,	" " 6.
2 "	1683.	S. 1718,	" " 3.
2 "	1695.	S. 1730,	" " 4.
1 "	1664.	S. 1736,	" " 13 men i st f. ☉ i
åts. omskrift.			
1 mark	1694.	S. 1753,	R.-B. n:o 4.
1 "	1696.	S. 1755,	" " 4.
5 öre s.-m.	1690.	S. 1778,	R.-B. n:o 4, 3 ex. var.
5 "	"	1691.	S. 1779, " " 4, 2 " "
5 "	"	1692.	S. 1780, " " 8.
5 "	"	1693.	S. 1781, lik R.-B. n:o 4 år 1691
men af 1693.			
5 öre s.-m.	1694.	S. 1782,	R.-B. n:o 5, 3 ex., var.
4 "	"	1667.	S. 1758, lik R.-B. n:o 4 men punk-
terna å åts. DOM---MEUS samt å fråns. ANNO 1667.			
4 öre s.-m.	1669.	S. 1760,	R.-B. n:o 8.
4 "	"	1670.	S. 1762, " " 4.
4 "	"	1671.	S. 1763, " " 3.
4 "	"	1671.	S. 1763, lik R.-B. n:o 3, åts. omskrift
saknande punkter med undantag af framför Dominus samt			
å fråns. 1671.			
4 öre s.-m.	1672.	S. 1764,	R.-B. n:o 4.
4 "	"	1673.	S. 1766, lik R.-B. n:o 4, men DO-
MINUS. PROTECTOR. MEUS			
4 öre s.-m.	1674.	S. 1767,	R.-B. n:o 3.
4 "	"	1676.	S. 1769, R.-B. n:o 5, men fråns. <i>D.F.</i>
4 "	"	1681.	S. 1774, R.-B. n:o 3, men DOMI-
NUS. PROTECTOR. MEUS			
2 öre s.-m.	1664.	S. 1783,	R.-B. n:o 15.
2 "	"	1665.	S. 1788, " " 13.
2 "	"	1665.	S. 1788, " " 13, var
2 "	"	1666.	S. 1789, " " 6.
2 "	"	1667.	S. 1790, " " 5.
1 "	"	1666.	S. 1804, " " 7, 5 ex. var.
1 "	"	1667.	S. 1805, " " 6, 3 " "
1 "	"	1668.	S. 1806, " " 8.
1 "	"	1668.	S. 1806, " " 8 men kronan å
åtsid. olika samt <i>värdet vid sidan af</i> nedre kronan i st. f. <i>under.</i>			

1 öre s.-m. 1670. S. 1808, R.-B. n:o 5. Värdesiffrans ställning lika med föreg., 2 ex., var.

1 öre s.-m. 1672. S. 1810, R.-B. n:o 7.

1 " " 1682. S. 1817, " " 3.

1 " " 1684. S. 1820, " " 3.

1 " " 1686. S. 1822, " " 4.

1 " " 1687. S. 1823, " " 4.

1 " " 1688. S. 1824, " " 5.

1 " " 1690. S. 1826, " " 5.

1 " " 1692. S. 1828, " " 8.

1 " " 1696. S. 1832, " " 5.

4 " " 1669. S. 1907, " " 19. Saknar punkter vid värdesiffran; präglad i *Reval*.

4 öre s.-m. 1673. S. 1911 *R*, R.-B. n:o 14. Ringen kring ■ saknas; präglad i *Reval*.

Karl XII.

Riksdaler 1713. S. 2193 *R*, R.-B. n:o 1.

" 1718. S. 2194, R.-B. n:o 2.

8 Mark 1699. S. 2197, R.-B. n:o 1.

2 Caroliner = 4 mark 1718. S. 2219. R.-B. n:o 5.

Randen snedrefflad.

2 Mark 1700. S. 2223, R.-B. n:o 5.

2 " 1716. S. 2239, " " 3.

1 Carolin = 2 mark 1718. S. 2241, R.-B. n:o 6. Randen snedrefflad.

5 öre s.-m. 1699. S. 2263, R.-B. n:o 5.

5 " " 1700. S. 2264, " " 6.

5 " " 1705. S. 2268, " " 4.

5 " " 1710. S. 2273, " " 7.

5 " " 1712. S. 2275, " " 3.

4 " " 1718. S. 2280, " " 7.

2 " " 1717. S. 2283, " " 5.

1 " " 1698. S. 2285, " " 4.

1 " " 1699. S. 2286, " " 7.

1 " " 1709. S. 2296, " " 6.

1 " " 1710. S. 2297, " " 8. Det 3-flikade bladet saknas.

1 öre s.-m. 1714. S. 2301, " " 5.

1 " " 1716. S. 2303, " " 7.

1 " " 1717. S. 2304, " " 6. 2 ex., var.

Ulrika Eleonora.

1 Mark 1720. S. 2380, R.-B. n:o 3. Randen på snedden refflad.

5 öre s.-m. 1719. S. 2381, R.-B. n:o 6.

1 " " 1720. S. 2382, " " 4.

Fredrik I.

Riksdaler 1725. S. 2421, R.-B. n:o 2.

" 1748. S. 2441, " " 2.

$\frac{1}{4}$ " 1723. S. 2456, " " 5.

10 öre s.-m. 1740. S. 2476, R.-B. n:o 3.

5 " " 1722. S. 2483, " " 2.

5 " " 1725. S. 2484, " " 3 men *adv.* hopbundet dubbelt F i st. f. F. R.

5 öre s.-m. 1729. S. 2485, R.-B. n:o 1.

5 " " 1731. S. 2487, " " 4.

5 " " 1733. S. 2489, " " 4. Årtalet otydl.

5 " " 1735. S. 2491, " " 3.

5 " " 1741. S. 2498, " " 5.

1 " " 1722. S. 2511, " " 3.

1 " " 1722. S. 2520, " " 4.

1 " " 1723. S. 2521, " " 7.

1 " " 1724. S. 2513, " " 5.

1 " " 1732. S. 2523, " " 5. m. m. GZ.

1 " " 1733. S. 2524, " " 5.

1 " " 1743. S. 2531, " " 6.

Adolf Fredrik.

Riksdaler 1763. S. 2612, R.-B. n:o 1.

$\frac{1}{8}$ " 1767. S. 2634, " " 4.

$\frac{1}{8}$ " 1768. S. 2635, " " 5.

16 öre s.-m. 1770. S. 2643, R.-B. n:o 4.

8 " " 1771. S. 2654, " " 2.

4 " " 1771. S. 2671, " " 3.

5 " " 1766. S. 2669, " " 2.

1 " " 1761. S. 2677, " " 3.

8 Gute Groschen 1760. S. 2712, R.-B. n:o 12. Präglad i Stralsund.

$\frac{1}{6}$ Thaler 1761. S. 2721, R.-B. n:o 6, men m. m. F. präglad i Stralsund.

- $\frac{1}{6}$ Thaler 1761. S. 2719, R.-B. n:o 7, prägl. i Stralsund.
 $\frac{1}{6}$ Thaler 1761. Lika med föregående, men m. m. L.F.K. Präglad i Stralsund.
 $\frac{1}{12}$ Thaler 1763. S. 2725, R.-B. n:o 9. Präglad i Stralsund.
 $\frac{1}{24}$ Thaler 1761. S. 2730, R.-B. n:o 10 men m. m. L.F.K. Präglad i Stralsund.
 $\frac{1}{24}$ Thaler 1761. S. 2733, R.-B. n:o 10. Präglad i Stralsund.
 $\frac{1}{48}$ Thaler 1761. S. 2736, R.-B. n:o 14, men m. m. L.F.K. Präglad i Stralsund.
 $\frac{1}{48}$ Thaler 1763. S. 2739, R.-B. n:o 11. Präglad i Stralsund.

Gustaf III.

- Riksdaler 1776. S. 2764, R.-B. n:o 2.
 " 1780. S. 2767, " " 1.
 " 1781. S. 2768, " " 1.
 " 1787 (falsk).
 " 1791. S. 2774, " " 1.
 $\frac{1}{3}$ " 1777. S. 2782, " " 4.
 $\frac{1}{3}$ " 1778. S. 2783, " " 3.
 $\frac{1}{3}$ " 1785. S. 2790, " " 1.
 16 öre s.-m. 1773. S. 2795, R.-B. n:o 2.
 16 " " 1774. S. 2796, " " 3.
 16 öre s.-m. = $\frac{1}{6}$ Rdr 1777. S. 2798, R.-B. n:o 6.
 $\frac{1}{6}$ Rdr 1779. S. 2799, R.-B. n:o 4.
 $\frac{1}{6}$ " 1779. S. 2800, " " 4.
 $\frac{1}{6}$ " 1784. S. 2803, " " 2.
 $\frac{1}{6}$ " 1786. S. 2805, " " 3.
 $\frac{1}{6}$ " 1787. S. 2806, " " 3.
 $\frac{1}{12}$ " 1777. S. 2810, " " 7.
 $\frac{1}{12}$ " 1778. S. 2811, " " 5.
 $\frac{1}{12}$ " 1779. S. 2812, " " 5.
 $\frac{1}{24}$ " = 4 öre s.-m 1777. S. 2813, R.-B. n:o 8.
 $\frac{1}{24}$ " 1778. S. 2814, R.-B. n:o 6.
 $\frac{1}{24}$ " 1779. S. 2815, " " 6.
 $\frac{1}{24}$ " 1780. S. 2816, " " 4.
 $\frac{1}{24}$ " 1783. S. 2817, " " 4.

Gustaf IV Adolf.

Riksdaler	1795.	S. 2841,	R.-B. n:o	2.
"	1805.	S. 2845,	" "	2.
$\frac{1}{6}$	"	1803. S. 2856,	" "	1.
$\frac{1}{6}$	"	1804. S. 2857,	" "	3.
$\frac{1}{6}$	"	1807. S. 2860,	" "	2.
$\frac{1}{6}$	"	1808. S. 2861,	" "	2.

Karl XIII.

$\frac{1}{24}$	Riksdaler	1810.	S. 2921,	R.-B. n:o	4.
$\frac{1}{24}$	"	1811.	S. 2922,	" "	2.
$\frac{1}{24}$	"	1812.	S. 2923,	" "	3.
$\frac{1}{24}$	"	1814.	S. 2925,	" "	4.

Karl XIV Johan.

Dukat	1821.	S. 2940,	R.-B. n:o	1,	guld.
Riksdaler	1821.	S. 2962,	R.-B. n:o	3,	s. k. jubelriksdaler.
$\frac{1}{2}$	Riksdaler	1833.	S. 2973	men af 1833,	R.-B. n:o 3.
$\frac{1}{8}$	"	1831.	S. 2988,	R.-B. n:o	5.
$\frac{1}{8}$	"	1832.	S. 2989,	" "	4.
$\frac{1}{8}$	"	1833.	S. 2990,	" "	5.
$\frac{1}{8}$	"	1834.	S. 2991,	" "	4.
$\frac{1}{8}$	"	1835.	S. 2992,	" "	3.
$\frac{1}{16}$	"	1835.	S. 2997,	" "	4.

Oscar I.

Riksdaler	1846.	S. 3096,	R.-B. n:o	1.	
"	1856.	S. 3104,	" "	2.	
$\frac{1}{2}$	"	1846.	S. 3108,	" "	4.
$\frac{1}{16}$	"	1848.	S. 3117,	" "	5.
$\frac{1}{16}$	"	1850.	S. 3118,	" "	5.
$\frac{1}{16}$	"	1851.	S. 3119,	" "	3.
$\frac{1}{16}$	"	1855.	S. 3121,	" "	3.
25 öre	1856.	S. 3123,	R.-B. n:o	3.	
25 "	1857.	S. 3124,	" "	7.	
25 "	1858.	S. 3125,	" "	2.	
25 "	1859.	S. 3126,	" "	3.	
$\frac{1}{32}$	Riksdaler	1852.	S. 3127,	R.-B. n:o	5.
$\frac{1}{32}$	"	1853.	S. 3128,	" "	3.

10 öre	1855.	S. 3133,	R.-B. n:o 6.
10 "	1855.	S. 3134,	" " 7.
10 "	1857.	S. 3130,	" " 8.
10 "	1859.	S. 3132,	" " 4.

Karl XV.

Carolin	1868.	S. 3227,	R.-B. n:o 2, guld.
Riksdaler Sp.	1864.	S. 3233,	R.-B. n:o 2.
Riksdaler Rmt	1861.	S. 3245,	" " 3.
25 öre	1864.	S. 3253,	R.-B. n:o 5.
25 "	1866.	S. 3255,	" " 3.
25 "	1867.	S. 3256,	" " 4.
25 "	1871.	S. 3257,	" " 5.
10 "	1861.	S. 3258,	" " 4.
10 "	1864.	S. 3261,	" " 6.
10 "	1867.	S. 3263,	" " 5.
10 "	1870.	S. 3265,	" " 2.
10 "	1871.	S. 3266,	" " 6.

Oscar II.

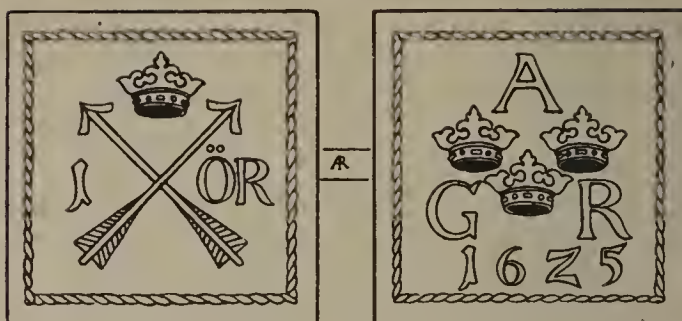
10 Kronor	1876.	S. 3309,	R.-B. n:o 3, guld.
2 "	1876.	S. 3312,	" " 5.
2 "	1877.	S. 3313,	" " 3.
2 "	1878.	S. 3314,	" " 2.
2 "	1880.	R.-B. n:o 3.	
2 "	1880.	" " 4.	
2 "	1890.		
2 "	1892.		
2 "	1893.		
2 "	1897.		
2 "	1897,	praktmynt vid 25-årsjubileet.	
2 "	1898.		
2 "	1900.		
1 Krona	1875.	S. 3316,	R.-B. n:o 2.
1 "	1876.	S. 3317,	" " 6.
1 "	1877.	S. 3318,	" " 4.
1 "	1879.	S. 3319,	" " 2.
1 "	1880.	R.-B. n:o 5.	
1 "	1881.	" " 3.	
1 "	1883.	" " 3.	
1 "	1884.	" " 2.	

1	Krona	1887.	R.-B. n:o	2.
1	"	1888.	" "	1.
1	"	1889.		
1	"	1890.		
1	"	1897.		
1	"	1898.		
1	"	1901.		
1	"	1903.		
1	"	1904.		
50	öre	1875.	S. 3320, R.-B. n:o	3.
50	"	1877.	S. 3321, " "	5.
50	"	1878.	S. 3322, " "	3.
50	"	1880.	R.-B. n:o	6.
50	"	1881.	" "	4.
50	"	1883.	" "	4.
50	"	1898.		
50	"	1899.		
25	"	1874.	S. 3323, R.-B. n:o	3.
25	"	1875.	S. 3324, " "	4.
25	"	1876.	S. 3325, " "	7.
25	"	1877.	S. 3326, " "	6.
25	"	1878.	S. 3327, " "	4.
25	"	1880.	S. 3328, " "	7.
25	"	1881.	R.-B. n:o	5.
25	"	1883.	" "	5.
25	"	1885.	" "	2.
25	"	1889.		
25	"	1890.		
25	"	1896.		
25	"	1897.		
25	"	1898.		
25	"	1899.		
25	"	1902.		
10	"	1872.	S. 3329, R.-B. n:o	1.
10	"	1873.	S. 3330, " "	4.
10	"	1874.	S. 3331, " "	4.
10	"	1875.	S. 3332, " "	5.
10	"	1876.	S. 3333, " "	8.
10	"	1880.	R.-B. n:o	8.
10	"	1881.	" "	6.
10	"	1882.	" "	2.

10 öre	1883.	R.-B.	n:o 6.
10 "	1884.	"	n:o 3.
10 "	1887.	"	n:o 3.
10 "	1890.		
10 "	1891.		
10 "	1892.		
10 "	1894.		
10 "	1896.		
10 "	1897.		
10 "	1898.		
10 "	1899.		
10 "	1900.		

Kopparmynt.

Gustaf II Adolf.

Öre 1625. S. 1137, R.-B. n:o 6, □-klipping, prägladt i Säter.

Öre 1626. Lik S. 1140 men 16Z6, R.-B. n:o 5, □-klipping, prägladt i Säter.

Fyrk 1624. S. 1148 R, R.-B. n:o 7, □-klipping, präglad i Säter.

Öre 1627. S. 1150, R.-B. n:o 4, prägladt i Säter.

„ 1628. S. 1151, „ n:o 1, „ „

„ 1629. S. 1153, „ n:o 1. „ „

„ 1630. S. 1157, „ n:o 1, „ „ åtsidans omskrift något otydlig.

$\frac{1}{2}$ öre 1627, lik S 1167, men GVST:ADOL: och af 1627, R.-B. 1629 n:o 5 men af 1627, prägladt i Säter.

$\frac{1}{2}$ öre 1628. S. 1162, R.-B. n:o 3, prägladt i Säter.

Öre 1627. S. 1186, R.-B. n:o 6, prägladt i Arboga.

$\frac{1}{2}$ öre 1627. S. 1189, R.-B. n:o 8, prägladt i Arboga.

Fyrk 1627. S. 1191, „ n:o 9, „ „

Öre 1628. S. 1174, R.-B. n:o 8. prägladt i Nyköping.

$\frac{1}{2}$ öre 1627, lik S. 1177 men af 1627, R.-B. n:o 12, prägladt i Nyköping.

Fyrk 1629. S. 1182, R.-B. n:o 11, prägl. i Nyköping.

Christina.

Öre 1638. S. 1394, R.-B. n:o 8, prägl. i Säter.

Öre 1639. S. 1395, „ n:o 3, men i st. f. punkt (•) i öfre vinkeln en stjärna (⊗) och i nedre vinkeln öfver pil-skölden äfven en stjärna; valör: ⊗ 1 ⊗ — ⊗ ÖR, prägl. i Säter.

Öre 1646. S. 1412, R.-B. n:o 6, 2 ex.; prägladt i Avesta.
 „ 1647. S. 1413.
 „ 1647. S. 1414, R.-B. n:o 9, prägladt i Avesta.
 „ 1650. S. 1418, „ n:o 5, „ „
 „ 1651, lik S. 1416 men GOT: och REGI: ET PR:H:
 och rev. NOVA·CVPRE· och årtal 1651, R.-B. n:o 3, men
 av. GOT:VAN:REGI: ET PR:H: och inga rosor vid sidan
 af skölden rev. NOVA·CVPRE·, hvarjemte rutorna vid pil-
 sköldens sidor saknas.

Öre 1652 lik S. 1420, men rosorna vid sköldens sidor
 saknas och rev. MONET:NOVA·CVPRE:, R.-B. n:o 2, se an-
 märkn. förut: prägladt i Avesta, 2 st. var.

$\frac{1}{4}$ öre 1634. S. 1390, prägladt i Nyköping.

$\frac{1}{4}$ „ 1634. S. 1391, R.-B. n:o 3, prägl. i Nyköping.

$\frac{1}{4}$ „ 1634. S. 1392, „ n:o 4. „ „

$\frac{1}{4}$ „ 1634, lik S. 1390 men punkten mellan kronorna
 bibehållen, prägladt i Nyköping.

$\frac{1}{4}$ öre 1634, lik S. 1390 men punkterna vid ·R—S· ute-
 lemnade, prägladt i Nyköping.

$\frac{1}{4}$ öre 1635. S. 1397, R.-B. n:o 4, prägladt i Säter.

$\frac{1}{4}$ „ 1635, lik S. 1397, men en punkt emellan kro-
 norna i st. f. en ros.

$\frac{1}{4}$ öre 1635. S. 1402, prägladt i Säter.

$\frac{1}{4}$ „ 1636. S. 1398, R.-B. n:o 5, prägladt i Säter.

$\frac{1}{4}$ „ 1637. S. 1399, „ n:o 3. „ „

$\frac{1}{4}$ „ 1638. S. 1400, „ n:o 4, „ „

$\frac{1}{4}$ „ 1641. S. 1401, „ n:o 6, „ „

$\frac{1}{4}$ „ 1641. S. 1405, prägladt i Säter.

$\frac{1}{4}$ „ 1642. S. 1406, R.-B. n:o 5, men punkten mel-
 lan kronorna saknas, prägladt i Säter.

$\frac{1}{4}$ öre 1644. S. 1423, prägladt i Säter.

$\frac{1}{4}$ „ 1644. S. 1424, R.-B. n:o 7, prägladt i Säter.

$\frac{1}{4}$ „ 1644, lik S. 1423, men storlek 30 mm. samt
 rosor äfven vid sidan af ⌘R—S⌘, prägladt i Säter.

$\frac{1}{4}$ öre 1644, lik S. 1423, men rosorna å båda sidor
 om C och pilskölden utbytta mot rutor, prägladt i Säter.

$\frac{1}{4}$ öre 1645. S. 1427, prägladt i Säter.

$\frac{1}{4}$ „ 1645, av. lik S. 1423 rev. S. 1422, prägl. i Säter.

$\frac{1}{4}$ „ 1654. S. 1426, R.-B. n:o 1, prägladt i Säter.

Karl X Gustaf.

$\frac{1}{4}$ öre	1655.	S. 1570,	R.-B. n:o 3,	prägladt i Avesta.
$\frac{1}{4}$ "	1656.	S. 1571,	" n:o 3,	" "
$\frac{1}{4}$ "	1657.	S. 1572,	" n:o 3,	" "
$\frac{1}{4}$ "	1658.	S. 1573,	" n:o 4,	" "
$\frac{1}{4}$ "	1659.	S. 1574,	" n:o 3,	" "

Karl XI.

2 öre k.-m. 1661. S. 1857, R.-B. n:o 4, prägladt i Avesta.

2 öre k.-m. 1662. S. 1858, R.-B. n:o 4, prägladt i Avesta.

2 öre k.-m. 1663. S. 1859, prägladt i Avesta. Funnen vid gräfning å Grundströmska tomten i Karlstad.

2 öre k.-m. 1664. S. 1860, R.-B. n:o 21, prägladt i Avesta.

2 öre k.-m. 1665. S. 1861 R, R.-B. n:o 19, prägladt i Avesta.

1 öre k.-m. 1661. S. 1862, R.-B. n:o 5, prägl. i Avesta.

1 " " 1662. S. 1863, " n:o 5, " "

1 " " 1663. S. 1864, " n:o 5. " "

$\frac{1}{2}$ " " 1661. S. 1866, " n:o 6, " "

$\frac{1}{2}$ " " 1663. S. 1868, " n:o 6, " "

$\frac{1}{2}$ " " 1664. S. 1869, " n:o 23, " "

1 " s.-m. 1669. S. 1844, " n:o 13. " "

1 " " 1673. S. 1845, " n:o 7, " "

1 " " 1675. S. 1847, " n:o 6, " "

Funnet å samma plats som 2 öre k.-m. 1663.

1 öre s.-m. 1676. S. 1848, R.-B. n:o 6, prägladt i Avesta. Funnet å samma plats som 2 öre k.-m. 1663.

1 öre s.-m. 1677. S. 1849, R.-B., n:o 4, prägladt i Avesta. Funnet å samma plats som 2 öre k.-m. 1663.

1 öre s.-m. 1678. S. 1850, R.-B. n:o 3, prägladt i Avesta. Funnet å samma plats som 2 öre k.-m. 1663.

1 öre s.-m. 1680. S. 1852, R.-B. n:o 4, prägl. i Avesta.

1 " " 1686. S. 1856, " n:o 5, prägl. i Avesta.

$\frac{1}{6}$ " " 1666. S. 1870, " n:o 5, 11 ex. var., präglade i Avesta.

$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1667. S. 1871, R.-B, n:o 7, 2 ex. var., präglade i Avesta.

$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1668.	S. 1872, R.-B. n:o 9, 3 ex. var., prägl. i Avesta.
$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1669.	S. 1873, R.-B. n:o 14, prägladt i Avesta.
$\frac{1}{6}$ " " 1670.	S. 1874, R.-B. n:o 6, 2 ex. var., präglade i Avesta.
$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1671.	S. 1875, R.-B. n:o 5, 4 ex. var., präglade i Avesta.
$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1672.	S. 1876, R.-B. n:o 9, 2 ex. var., präglade i Avesta.
$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1673.	S. 1877, R.-B. n:o 8, prägladt i Avesta.
$\frac{1}{5}$ öre s.-m. 1673.	S. 1878, R.-B. n:o 10, 2 ex. var., präglade i Avesta.
$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1674.	S. 1879, R.-B. n:o 6, prägladt i Avesta.
$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1675.	S. 1880, R.-B. n:o 7, prägladt i Avesta.
$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1676.	S. 1881, R.-B., n:o 7, 2 ex. var., präglade i Avesta.
$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1677.	S. 1882, R.-B., n:o 5, 2 ex. var., präglade i Avesta.
$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1680.	S. 1883, R.-B. n:o 5, prägl. i Avesta.
$\frac{1}{6}$ " " 1681.	S. 1884, " n:o 5, " "
$\frac{1}{6}$ " " 1682.	S. 1885, " n:o 4, " "
$\frac{1}{6}$ " " 1683.	S. 1886, " n:o 9, " "
$\frac{1}{6}$ " " 1686.	S. 1887, " n:o 6, " "

Karl XII.

$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1707.	S. 2306, R.-B. n:o 7, 3 ex. var., präglade i Avesta.
$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1708.	S. 2308, " n:o 6, 5 " "
$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1715.	S. 2313, " n:o 8, 2 " "
$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1716.	S. 2315, " n:o 8, 4 " "
$\frac{1}{6}$ öre s.-m. 1718.	S. 2317, " n:o 8, 5 " "

S. k. Nödmynt å 1 Daler s.-m., skrodade i Avesta men präglade i Stockholm.

Kronan	1715.	S. 2319,	R.-B. n:o 9.
Publica Fide	1716.	S. 2320,	„ n:o 9.
Vett och vapen	1717.	S. 2321,	„ n:o 8.
Flink och Färdig	1718.	S. 2322,	„ n:o 9.
Jupiter	1718.	S. 2323,	„ n:o 10.
Saturnus	1718.	S. 2324,	„ n:o 10.
Phoebus	1718.	S. 2325,	„ n:o 12.
Mars	1718.	S. 2326,	„ n:o 13.

Ulrika Eleonora.

S. k. Nödmynt å 1 Daler s.-m. (se förut!) skrodade i Avesta men präglade i Stockholm.

Mercurius	1718.	S. 2388,	R.-B. n:o 14.
Hoppet	1719.	S. 2389,	„ n:o 8.

1 öre k.-m. 1719. S. 2383, skrodadt i Avesta men prägladt i Stockholm.

1 öre k.-m. 1719. S. 2384, R.-B. n:o 7, skrodadt i Avesta men prägladt i Stockholm.

1 öre k.-m. 1720. S. 2385, R.-B. n:o 5, skrodadt i Avesta men prägladt i Stockholm.

Fredrik I.

2 öre s.-m. 1743. S. 2544, R.-B. n:o 7, prägl. i Avesta.
 2 „ „ 1744. S. 2545, „ n:o 4, „ „
 2 „ „ 1745. S. 2546, „ n:o 5, „ „
 2 „ „ 1746. S. 2547, „ n:o 6, „ „
 2 „ „ 1746, lik S. 2548 men af 1746, lik R.-B. n:o 6 af 1747 men af 1746.

2 öre s.-m. 1747. S. 2548, R.-B. n:o 6, prägl. i Avesta.
 2 „ „ 1748. S. 2549. „ n:o 6, „ „
 2 „ „ 1749. S. 2550. „ n:o 3, „ „
 1 „ „ 1731. S. 2553. „ n:o 6, „ „
 1 „ „ 1732. S. 2554. „ n:o 6, „ „
 1 „ „ 1733. S. 2555. „ n:o 6, „ „
 1 „ „ 1735. S. 2557. „ n:o 4, „ „
 1 „ „ 1736. S. 2558. „ n:o 6, „ „

1 öre s.-m.	1737.	S. 2559,	R.-B. n:o 6,	prägladt i Avesta.
1 " "	1738.	S. 2560,	" " 5,	" "
1 " "	1739.	S. 2561,	" " 3,	" "
1 " "	1740.	S. 2562,	" " 5,	" "
1 " "	1741.	S. 2563,	" " 6,	" "
1 " "	1742.	S. 2564,	" " 4,	" "
1 " "	1743.	S. 2565,	" " 8,	" "
1 " "	1743,	var.		
1 " "	1744.	S. 2566,	" " 5,	" "
1 " "	1745.	S. 2567,	" " 6,	" "
1 " "	1746.	S. 2568,	" " 7,	" "
1 " "	1746,	var.		
1 " "	1747.	S. 2569,	" " 7,	" "
1 " "	1748.	S. 2570,	" " 7,	" "
1 " "	1749.	S. 2571,	" " 4,	" " 2 ex.
1 " "	1750.	S. 2572,	" " 9,	" i Avesta. "
$\frac{1}{2}$ " "	1720.	S. 2535,	" " 5,	" i Stockholm.
$\frac{1}{2}$ " "	1721.	S. 2536,	" " 6,	" "
1 " k.-m.	1720.	S. 2537,	" " 6,	" "
1 " "	1721.	S. 2538,	" " 7,	" "
1 " "	1724.	S. 2540,	" " 6,	" "
1 " "	1725.	S. 2541,	" " 6,	" "
1 " "	1726.	S. 2542,	" " 5,	" "
1 " "	1749.	S. 2574,	" " 5,	" i Avesta.
1 " "	1750.	S. 2543,	" " 10,	" i Stockholm.
3 pfenning	1738.	S. 2580,	" " 7,	" i Wismar.
3 " "	1746.	S. 2585,	" " 13,	" "
3 " "	1751.	S. 2587,	" " 3,	" "

Adolf Fredrik.

2 öre s.-m.	1751.	S. 2678,	R.-B. n:o 5,	prägladt i Avesta.
2 " "	1758.	S. 2681,	" " 3,	" "
2 " "	1759.	S. 2682,	" " 2,	" "
2 " "	1760.	S. 2683,	" " 5,	" "
2 " "	1761.	S. 2684,	" " 4,	" "
2 " "	1762.	S. 2685,	" " 4,	" "
2 " "	1763.	S. 2686,	" " 4,	" "
2 " "	1764.	S. 2687,	" " 5,	" "
2 " "	1765.	S. 2688,	" " 4,	" "

2 öre s.-m.	1766.	S. 2689,	R.-B. n:o 3,	prägladt i Avesta.
2 " "	1767.	S. 2690,	" " 6,	" "
2 " "	1768.	S. 2691,	" " 6,	" "
1 " "	1751.	S. 2692,	" " 6.	" "
1 " "	1758.	S. 2693,	" " 4,	" "
1 " "	1759.	S. 2694,	" " 3,	" "
				3 ex., var.
1 " "	1760.	S. 2695,	" " 6,	i Avesta.
1 " "	1761.	S. 2696,	" " 5,	" "
1 " "	1763.	S. 2697,	" " 5,	" "
1 " k.-m.	1768.	S. 2699,	" " 8,	" "

Gustaf III.

2 öre s.-m.	1777.	S. 2818,	R.-B. n:o 9,	prägladt i Avesta.
1 " "	1778.	S. 2819,	" " 7,	" "
1 " k.-m.	1772.	S. 2820,	" " 2,	" "
1 " "	1778.	S. 2821,	" " 8,	" "
3 pfenninge	1776.	S. 2823,	" " 6,	i Stralsund.
				2 ex., var.

Gustaf IV Adolf.

1 skilling	1802.	S. 2863,	R.-B. n:o 2,	präglad i Stockholm.
1 " "	1805.	S. 2865.	" " 4,	" "
1/2 " "	1802.	S. 2866,	" "	" "
1/2 " "	1803.	S. 2867,	" "	" "
1/2 " "	1805.	S. 2868,	" "	" "
1/2 " "	1802.	S. 2869,	" " 3,	i Avesta.
1/2 " "	1803.	S. 2870,	" " 3,	" "
1/2 " "	1807.	S. 2873,	" " 3,	" "
1/2 " "	1809.	S. 2874,	" " 3,	" "
1/4 " "	1802.	S. 2875,	" " 4,	" "
1/4 " "	1803.	S. 2876,	" " 4,	" "
1/4 " "	1805.	S. 2877,	" " 6,	" "
1/4 " "	1806.	S. 2878,	" " 4,	" "
1/4 " "	1807.	S. 2879,	" " 4,	" "
1/4 " "	1808.	S. 2880,	" " 3,	" "
1/12 " "	1802.	S. 2881,	" " 5,	" "
1/12 " "	1803.	S. 2882,	" " 5,	" "
1/12 " "	1805.	S. 2883,	" " 7,	" "
1/12 " "	1808.	S. 2884,	" " 4,	" "

Riksgäldskontorets kopparskiljemyntspoletter.

$\frac{1}{2}$	skilling	1799.	S. 2885,	R.-B. n:o 4.	
$\frac{1}{2}$	„	1800.	S. 2886,	„ „ 4.	
$\frac{1}{2}$	„	1801.	S. 2887,	„ „ 4.	
$\frac{1}{2}$	„	1802.	S. 2888,	„ „ 6.	
$\frac{1}{4}$	„	1799.	S. 2889,	„ „ 5.	
$\frac{1}{4}$	„	1800.	S. 2890,	„ „ 5.	
<hr/>					
3	pfenninge	1792.	S. 2891,	R.-B. n:o 2,	prägl. i Stralsund
3	„	1806.	S. 2892,	„ „ 5,	„ „ „
					3 ex., var.
3	„	1799.	S. 2895,	„ „ 6,	„ i Wismar.

Karl XIII.

1	skilling	1814.	S. 2928,	R.-B. n:o 5,	präglad i Avesta.
1	„	1815.	S. 2929,	„ „ 3,	„ „
$\frac{1}{2}$	„	1815.	S. 2932,	„ „ 4,	„ „
$\frac{1}{2}$	„	1816.	S. 2933,	„ „ 5,	„ „
$\frac{1}{2}$	„	1817.	S. 2934,	„ „ 5,	„ „
$\frac{1}{12}$	„	1812.	S. 2936,	„ „ 5,	„ „

Karl XIV Johan.

1	skilling	B:co 1819.	S. 3053,	R.-B. n:o 3,	prägl. i Avesta.
1	„	„ 1820.	S. 3054,	„ „ 1,	„ „
1	„	„ 1821.	S. 3055,	„ „ 4,	„ „
1	„	„ 1822.	S. 3056,	„ „ 3,	„ „
1	„	„ 1825.	S. 3057,	„ „ 3,	„ „
1	„	„ 1827.	S. 3058,	„ „ 4,	„ „
1	„	„ 1829.	S. 3060,	„ „ 5,	„ „
1	„	„ 1830.	S. 3061,	„ „ 4,	„ „
$\frac{1}{2}$	„	„ 1819.	S. 3062,	„ „ 4,	„ „
$\frac{1}{2}$	„	„ 1820.	S. 3063,	„ „ 2,	„ „
$\frac{1}{2}$	„	„ 1821.	S. 3064,	„ „ 5,	„ „
$\frac{1}{2}$	„	„ 1822.	S. 3065,	„ „ 4,	„ „
$\frac{1}{2}$	„	„ 1824.	S. 3066,	„ „ 3,	„ „
$\frac{1}{2}$	„	„ 1825.	S. 3067,	„ „ 5,	„ „
$\frac{1}{2}$	„	„ 1827.	S. 3068,	„ „ 5,	„ „
$\frac{1}{2}$	„	„ 1828.	S. 3069,	„ „ 5,	„ „
$\frac{1}{2}$	„	„ 1829.	S. 3070,	„ „ 6,	„ „

$\frac{1}{2}$	skilling	B:co	1830.	S. 3071,	R.-B.	n:o 5.	Prägl. i Avesta.
$\frac{1}{4}$	"	"	1819.	S. 3072,	" "	5.	" "
$\frac{1}{4}$	"	"	1820.	S. 3073,	" "	3.	" "
$\frac{1}{4}$	"	"	1821.	S. 3074,	" "	6.	" "
$\frac{1}{4}$	"	"	1824.	S. 3075,	" "	4.	" "
$\frac{1}{4}$	"	"	1825.	S. 3076,	" "	5	" "
$\frac{1}{4}$	"	"	1827.	S. 3077,	" "	6.	" "
$\frac{1}{4}$	"	"	1828.	S. 3078,	" "	6.	" "
$\frac{1}{4}$	"	"	1829.	S. 3079,	" "	7.	" "
$\frac{1}{4}$	"	"	1830.	S. 3080,	" "	6.	" "
$\frac{1}{6}$	"	"	1830.	S. 3081,	" "	7.	" "
$\frac{1}{6}$	"	"	1831.	S. 3082,	" "	7.	" "
$\frac{1}{12}$	"	"	1825.	S. 3083,	" "	6.	" "
<hr/>							
1	skilling	B:co	1832.	S. 3006,	R.-B.	n:o 6.	Prägl. i Stockholm.
$\frac{1}{2}$	"	"	1832.	S. 3007,	" "	7.	" "
$\frac{1}{4}$	"	"	1832.	S. 3008.			" "
$\frac{1}{4}$	"	"	1833.	S. 3009,	R.-B.	n:o 7.	" "
$\frac{1}{6}$	"	"	1832.	S. 3010,	" "	8.	" "
$\frac{1}{6}$	"	"	1832.	S. 3012,	" "	9.	" "
<hr/>							
2	skilling	B:co	1835.	S. 3013,	R.-B.	n:o 5.	Prägl. i Stockholm.
2	"	"	1836.	S. 3014,	" "	5.	" "
2	"	"	1837.	S. 3015,	" "	6.	" "
2	"	"	1839.	S. 3016,	" "	5.	" "
2	"	"	1840.	S. 3017,	" "	1.	" "
2	"	"	1843.	S. 3020,	" "	4.	" "
1	"	"	1835.	S. 3021,	" "	6.	" "
1	"	"	1836.	S. 3022,	" "	6.	" "
1	"	"	1837.	S. 3023,	" "	7.	" "
1	"	"	1838.	S. 3024,	" "	3.	" "
1	"	"	1839.	S. 3025,	" "	6.	" "
1	"	"	1840.	S. 3026,	" "	2.	" "
1	"	"	1842.	S. 3027,	" "	5.	" "
1	"	"	1843.	S. 3028,	" "	5.	" "
$\frac{2}{3}$	"	"	1836.	S. 3030,	" "	7.	" "
$\frac{2}{3}$	"	"	1839.	S. 3032,	" "	7.	" "
$\frac{2}{3}$	"	"	1840.	S. 3033,	" "	3.	" "
$\frac{2}{3}$	"	"	1842.	S. 3034,	" "	6.	" "
$\frac{2}{3}$	"	"	1843.	S. 3035,	" "	6.	" "
$\frac{1}{3}$	"	"	1835.	S. 3036,	" "	8.	" "

$\frac{1}{3}$	skilling	B:co	1836.	S. 3037,	R.-B. n:o	8.	Prägl. i Stockholm.
$\frac{1}{3}$	"	"	1837.	S. 3038,	" "	9.	" "
$\frac{1}{3}$	"	"	1839.	S. 3039,	" "	8.	" "
$\frac{1}{3}$	"	"	1840.	S. 3040,	" "	4.	" "
$\frac{1}{3}$	"	"	1842.	S. 3041,	" "	7.	" "
$\frac{1}{6}$	"	"	1835.	S. 3043,	" "	9.	" "
$\frac{1}{6}$	"	"	1836.	S. 3044,	" "	9.	" "
$\frac{1}{6}$	"	"	1838.	S. 3045,	" "	4.	" "
$\frac{1}{6}$	"	"	1839.	S. 3046,	" "	9.	" "
$\frac{1}{6}$	"	"	1840.	S. 3047,	" "	5.	" "
$\frac{1}{6}$	"	"	1843.	S. 3048,	" "	8.	" "

Oscar I.

4	skilling	B:co	1849.	S. 3136,	R.-B. n:o	2.
4	"	"	1850.	S. 3137,	" "	6.
4	"	"	1851.	S. 3138,	" "	4.
4	"	"	1852.	S. 3139,	" "	6.
4	"	"	1855.	S. 3140,	" "	8.
2	"	"	1844.	S. 3141.	" "	3.
2	"	"	1845.	S. 3142,	" "	5.
2	"	"	1846.	S. 3143,	" "	7.
2	"	"	1847.	S. 3144,	" "	3.
2	"	"	1851.	S. 3147.	" "	5.
2	"	"	1852.	S. 3148,	" "	7.
2	"	"	1853.	S. 3149.	" "	
1	"	"	1844.	S. 3152,	" "	4.
1	"	"	1845.	S. 3153,	" "	6.
1	"	"	1847.	S. 3154,	" "	4.
1	"	"	1849.	S. 3155,	" "	4.
1	"	"	1850.	S. 3156,	" "	8.
1	"	"	1851.	S. 3157,	" "	6.
1	"	"	1852.	S. 3158,	" "	8.
1	"	"	1854.	S. 3160,	" "	4.
$\frac{2}{3}$	"	"	1844.	S. 3162,	" "	5.
$\frac{2}{3}$	"	"	1845.	S. 3163,	" "	7.
$\frac{2}{3}$	"	"	1846.	S. 3164,	" "	8.
$\frac{2}{3}$	"	"	1847.	S. 3165,	" "	5.
$\frac{2}{3}$	"	"	1849.	S. 3166,	" "	5.
$\frac{2}{3}$	"	"	1850.	S. 3167,	" "	9.
$\frac{2}{3}$	"	"	1851.	S. 3168,	" "	7.

$\frac{2}{3}$	skilling	B:co	1852.	S. 3169,	R.-B. n:o	9.
$\frac{2}{3}$	"	"	1853.	S. 3170,	" "	5.
$\frac{2}{3}$	"	"	1854.	S. 3171,	" "	5.
$\frac{2}{3}$	"	"	1855.	S. 3172,	" "	11.
$\frac{1}{3}$	"	"	1844.	S. 3173,	" "	6.
$\frac{1}{3}$	"	"	1845.	S. 3174,	" "	8.
$\frac{1}{3}$	"	"	1846.	S. 3175,	" "	9.
$\frac{1}{3}$	"	"	1847.	S. 3176,	" "	6.
$\frac{1}{3}$	"	"	1848.	S. 3177,	" "	6.
$\frac{1}{3}$	"	"	1850.	S. 3178,	" "	10.
$\frac{1}{3}$	"	"	1851.	S. 3179,	" "	8.
$\frac{1}{3}$	"	"	1852.	S. 3180,	" "	10.
$\frac{1}{3}$	"	"	1853.	S. 3181,	" "	6.
$\frac{1}{3}$	"	"	1854.	S. 3182,	" "	6.
$\frac{1}{3}$	"	"	1855.	S. 3183,	" "	12.
$\frac{1}{6}$	"	"	1844.	S. 3184,	" "	7.
$\frac{1}{6}$	"	"	1847.	S. 3187,	" "	7.
$\frac{1}{6}$	"	"	1849.	S. 3188,	" "	6.
$\frac{1}{6}$	"	"	1850.	S. 3189,	" "	11.
$\frac{1}{6}$	"	"	1851.	S. 3190,	" "	9.
$\frac{1}{6}$	"	"	1852.	S. 3191,	" "	11.
$\frac{1}{6}$	"	"	1853.	S. 3192,	" "	7.
$\frac{1}{6}$	"	"	1854.	S. 3193,	" "	7.
$\frac{1}{6}$	"	"	1855.	S. 3194,	" "	13.

5	öre	1857.	S. 3195,	R.-B. n:o	9.
5	"	1858.	S. 3196,	" "	4.
2	"	1856.	S. 3197,	" "	4.
2	"	1857.	S. 3198,	" "	10.
2	"	1858.	S. 3199,	" "	5.
1	"	1857.	S. 3201,	" "	11.
1	"	1858.	S. 3202,	" "	6.
$\frac{1}{2}$	"	1857.	S. 3204,	" "	12.
$\frac{1}{2}$	"	1858.	S. 3205,	" "	7.
$\frac{1}{2}$	"	u. å.	S. 3216	R profmynt, R.-B. n:o	9, myntprojekt.

Karl XV.

5	öre	1860.	S. 3267,	R.-B. n:o	4.
5	"	1861.	S. 3268,	" "	5.
5	"	1862.	S. 3269,	" "	8.

5 öre	1863.	S. 3270,	R.-B. n:o	4.
5 "	1864.	S. 3271,	" "	7.
5 "	1865.	S. 3272,	" "	6.
5 "	1866.	S. 3273,	" "	4.
5 "	1867.	S. 3274,	" "	6.
5 "	1872.	S. 3275,	" "	2.
2 "	1860.	S. 3276,	" "	5.
2 "	1861.	S. 3277,	" "	6.
2 "	1862.	S. 3278,	" "	9.
2 "	1863.	S. 3279,	" "	5.
2 "	1864.	S. 3280,	" "	8.
2 "	1865.	S. 3281,	" "	7.
2 "	1866.	S. 3282,	" "	5.
2 "	1867.	S. 3283,	" "	7.
2 "	1871.	S. 3284,	" "	7.
2 "	1872.	S. 3285,	" "	3.
1 "	1860.	S. 3286,	" "	6.
1 "	1861.	S. 3287,	" "	7.
1 "	1862.	S. 3288,	" "	10.
1 "	1863.	S. 3289,	" "	6.
1 "	1864.	S. 3290,	" "	9.
1 "	1865.	S. 3291,	" "	8.
1 "	1866.	S. 3292,	" "	6.
1 "	1867.	S. 3293,	" "	8.
1 "	1870.	S. 3294,	" "	3.
1 "	1871.	S. 3295,	" "	8.
1 "	1872.	S. 3296,	" "	4.
1/2 "	1867.	S. 3297,	" "	9.

Oscar II.

5 öre	1873.	S. 3335.	R.-B. n:o	5.
5 "	1874.	S. 3336,	" "	5.
5 "	1875.	S. 3337,	" "	6.
5 "	1876.	S. 3338,	" "	9.
5 "	1877.	S. 3339,	" "	7.
5 "	1878.	S. 3340,	" "	5.
5 "	1879.	S. 3341,	" "	3.
5 "	1880,	R. B. n:o	9; 5 öre 1881,	R.-B. n:o 7; 5 öre
	1882,	R.-B. n:o	3; 5 öre 1883,	R.-B. n:o 7; 5 öre 1884,
			R.-B. n:o	4; 5 öre 1885,
			R.-B. N:o	3; 5 öre 1886,
			R.-B. n:o	3;

5 öre 1887, R.-B. n:o 4; 5 öre 1888, R.-B. n:o 2; 5 öre 1889;
5 öre 1890; 5 öre 1891; 5 öre 1892; 5 öre 1895; 5 öre 1896;
5 öre 1897; 5 öre 1898; 5 öre 1899; 5 öre 1900; 5 öre 1901;
5 öre 1902.

2 öre 1873. S. 3342, R.-B. n:o 6.
2 „ 1874. S. 3343, „ „ 6.
2 „ 1875. S. 3344, „ „ 7.
2 „ 1876. S. 3345, „ „ 10.
2 „ 1877. S. 3346, „ „ 8.
2 „ 1877, var.
2 „ 1878. S. 3347, „ „ 5.
2 „ 1878, var.
2 „ 1879. S. 3348, „ „ 4.
2 „ 1880. S. 3349, „ „ 10.
2 „ 1881, R.-B. n:o 8; 2 öre 1882, R.-B. n:o 4; 2 öre 1883,
R.-B. n:o 8; 2 öre 1884, R.-B. n:o 5; 2 öre 1885, R.-B. n:o
4; 2 öre 1886, n:o 4; 2 öre 1888, R.-B. n:o 3; 2 öre 1889;
2 öre 1890; 2 öre 1891; 2 öre 1892; 2 öre 1893; 2 öre 1894;
2 öre 1895; 2 öre 1896; 2 öre 1897; 2 öre 1898; 2 öre 1899;
2 öre 1900; 2 öre 1901; 2 öre 1902.

1 öre 1873. S. 3350, R.-B. n:o 7.
1 „ 1874. S. 3351, „ „ 7.
1 „ 1875. S. 3352, „ „ 8.
1 „ 1876. S. 3353, „ „ 11.
1 „ 1877. S. 3354, „ „ 9.
1 „ 1877, var.
1 „ 1878. S. 3355, „ „ 6.
1 „ 1879. S. 3356, „ „ 5.
1 „ 1880, R.-B. n:o 11; 1 öre 1881, R.-B. n:o 9; 1 öre
1882, R.-B. n:o 5; 1 öre 1883, R.-B. n:o 9; 1 öre 1884,
R.-B. n:o 6; 1 öre 1885, R.-B. n:o 5; 1 öre 1886, R.-B. n:o 5;
1 öre 1888, R.-B. n:o 4; 1 öre 1889; 1 öre 1890; 1 öre 1891;
1 öre 1892; 1 öre 1893; 1 öre 1894; 1 öre 1895; 1 öre 1896;
1 öre 1897; 1 öre 1898; 1 öre 1899; 1 öre 1900; 1 öre 1901;
1 öre 1902; 1 öre 1903.

Kopparplåtmynt.

Karl XII.

2 daler s.-m.	1711.	R.-B. n:o 8.
1 „ „	1716.	„ „ 17.
$\frac{1}{2}$ „ „	1717.	„ „ 12.

Fredrik I.

4 daler s.-m.	1723.	R.-B. n:o 8.	
4 „ „	1746.	„ „ 9.	
2 „ „	1749.	„ „ 6.	
$\frac{1}{2}$ „ „	1721.	„ „ 10.	Funnen vid grundgräf- ning å tomten n:o 113 i Karlstad.

Adolf Fredrik.

1 daler s.-m.	1753.	R.-B. n:o 10.
$\frac{1}{2}$ „ „	1752.	„ „ 9.

NORGE (after 1814).

Silfvermynt.

Karl XIII.

8 skilling species 1817.

Karl XIV Johan.

1 Riksdaler species 1821.

$\frac{1}{2}$ " " 1821.

8 skilling " 1819.

4 " " 1825.

2 " " 1825.

4 " " 1842.

2 " " 1842.

2 " " 1843.

Oscar I.

1 Riksdaler species 1847.

1 " " 1855.

24 skilling " 1846.

24 " " 1855.

12 " " 1845.

12 " " 1846.

12 " " 1848.

12 " " 1850.

12 " " 1852.

Karl XV.

1 Riksdaler species 1865.

3 skilling " 1868.

3 " " 1869.

2 " " 1870.

2 " " 1871.

Oscar II.

3 skilling 1872.

3 " 1873.

3 " 10 öre 1874.

Kopparmynt.

Karl XIII.

1 skilling species 1816.

Karl XIV.

2 skilling species 1822, 1824, 1825, 1832, 1819, 1820,
1827, 1833.

$\frac{1}{2}$ skilling skillemynt 1839, 1840, 1841.

Karl XV.

1 skilling 1870.

$\frac{1}{2}$ skilling skillemynt 1863 och 1867.

DANMARK.

Silfvermynt.

Christian III.

Visby-mynt 1535. C. J. T. n:o 156.
 ” 1554. ” ” 223.

Fredrik II.

Mark 1563. C. J. T. n:o 258.
 ” 1563, lik föreg. men av. CUS⊗/⊗Z⊗ samt rev:s
 stjernor i omskriften utbytta mot punkter utom efter REX,
 der punkt saknas, samt GOTOR.

Mark 1563. Av. som C. J. T. n:o 258 men rev. som
 C. J. T. n:o 259 med undantag af GOTO⊗

Christian IV.

8 skilling 1607. C. J. T. n:o 405.
 8 ” otydl. år, lik föreg. men av. CHRISTIANUS.
 och rev. VANDA·GOTHORUM·REX
 4 skilling 1644. Lik C. J. T. n:o 728 men rev. ·IUDEX·
 4 ” 1645. C. J. T. n:o 757.
 4 ” 1645. ” ” 754.
 2 ” 1625. ” ” 619.
 2 ” 1644. Lik ” ” 731 men rev. var. i va-
 lörbeteckningen.

6 skilling (Glückstadt) 1643. Lik C. J. T. n:o 716 men
 av. D:G (utan punkt efter G).

“Korshvid”, u. å. (funnen i Karlstad). Lik C. J. T. n:o
 821 men rev. GOTO

Fredrik III.

4 mark 1668. C. J. T. n:o 903.
 2 ” 1666. ” ” 1230.
 16 skilling (norsk) 1665. C. J. T. n:o 1022.
 2 ” 1648. ” ” 914.
 2 ” 1649. ” ” 927.
 2 ” 1650. ” ” 941.

2 skilling	1650.	C. J. T. n:o	942,	
			men av. DAN.	
2 "	1654.	Lik "	" "	986,
				men af 1654.
2 "	(norsk) 1658.	" "	" "	1080.
2 "	" 166(0?).	Lik "	" "	1112,
			men	FRIDERIC. 11.
2 "	1660.	" "	" "	1110.
2 "	1663.	" "	" "	1156.
2 "	1663.	Lik "	" "	1192,
				men af 1663.
2 "	(norsk) 1663.	" "	" "	1158.
2 "	" 1663.	" "	" "	1159.
2 "	" 1664.	" "	" "	1172.
2 "	1665.	" "	" "	1193.
2 "	1665.	" "	" "	1201.
2 "	1667.	Lik "	" "	1282,
			men rev. II.	/SKILL/INGDA/N:K
2 "	1667.	C. J. T. n:o	1262.	
2 "	1668.	" "	" "	1308.
2 "	(norsk) 1670.	" "	" "	1346.

Christian V.

4 mark 1671. Lik C. J. T. n:o 1391 men af 1671.

4 ,, 1672. Lik föregående men af 1672 samt före PIETATE och efter JUSTITIA rosor (⊗) i st. f. punkter hvarjemte kronorna a såväl av. som rev. äro högst olika. (Saknas C. J. T.).

4 mark 1672 (falskt).

4 mark 1676. Av. Konungens krönte monogram inom en perkring hvaromkring PIETATE ET × X × JUSTITIA × rev. lika med 4 mark 1672 men kronan olika. (Saknas C. J. T.).

4 mark 1686. Lik C. J. T. n:o 1400.

4 ,, 1689. Samma typ som föreg. men blomman i av:s omskrift utbytt mot en ros (⊗) samt rev. IIII MARK ./ DANSE × 1689 (saknas C. J. T.).

4 mark (norsk) 1689. Lik C. J. T. n:o 1413 men af 1689.

8 skilling 1694. C. J. T. n:o 1625.

2 " (norsk) 1673. " " 1447.

2 " 1677. " " 1479.

2	skilling	(norsk)	1678.	C. J. T. n:o	1497.
2	"		1680.	" "	1504.
2	"		1681.	" "	1522.
2	"	(norsk)	1683.	" "	1544.
2	"	"	1686.	" "	1565.
2	"		1686.	" "	1560.
2	"		1686.	" "	1559.
2	"	(norsk)	1688.	" "	1581.
2	"	"	1691.	" "	1598.
2	"		1694.	" "	1627.

Fredrik IV.

12	skilling		1711.	C. J. T. n:o	1744.
12	"		1716.	" "	1790.
12	"		1721.	" "	1828.
8	"		1702.	" "	1709.
8	"		1704.	" "	1721.
8	"		1704.	" "	1718.
8	"		1709.	" "	1737.
4	"		1728.	" "	1850.
4	"		1728	lik föreg. men något var.	
4	"		1729.	C. J. T. n:o	1853.
2	"	(norsk)	1700.	C. J. T. n:o	1702.
2	"	"	1705.	" "	1725.
2	"	"	1707.	" "	1732.
2	"	"	1709.	" "	1738.
2	"	"	1709	lik föreg. men något var.	
2	"		1715.	C. J. T. n:o	1784
1	"		1720.	" "	1824.

Christian VI.

24	skilling		1742.	C. J. T. n:o	1898.
24	"	(norsk)	1744.	Lik C. J. T. n:o	1901
					men af 1744.
8	"	"	1732.	"	n:o 1888.
2	"	"	1742.	"	" 1899.

Fredrik V.

24 skilling	1750.	Lik C. J. T. n:o 1935	men af 1750.
2	"	1761.	" " 1950.
2	" (norsk)	1761.	" " 1953.
2	" "	1762.	" " 1967.
2	" "	1762.	Lik föreg. men något var.
2	" "	1762.	" "
1	" "	1762.	C. J. T. n:o 1969.
1	" "	1763.	" " 1986.
1	" "	1764.	" " 1996.
1	" (norsk)	1764.	" " 1997.
1	" "	1765.	" " 2006.

Christian VII.

Species (norsk) 1777. Lik C. J. T. n:o 2017 men rev. 17 H · I X A · B · 77.

Species = 60 schilling Schleswig-Holst. courant 1789. Lik C. J. T. n:o 2023 men bokstafven under konungens hufvud M samt af 1789.

Species 1795. Lik C. J. T. n:o 2023 men bokstafven under konungens hufvud B samt af 1795.

$\frac{1}{3}$ species = 20 schilling Schleswig-Holst. courant 1789. Lik C. J. T. n:o 2038 men bokstafven under konungens hufvud M samt af 1789.

$\frac{1}{6}$ species = 10 schilling Schleswig-Holst. courant 1788. Lik C. J. T. n:o 2163 men (⊗) stjernor på såväl av. som rev. samt af 1788.

$\frac{1}{12}$ species = 5 schilling Schleswig-Holst. courant 1787. C. J. T. 2164.

$\frac{1}{24}$ species = $2\frac{1}{2}$ schilling Schleswig-Holst. courant 1787. C. J. T. n:o 2165.

$\frac{1}{24}$ species = $2\frac{1}{2}$ schilling Schleswig-Holst. courant 1796. C. J. T. n:o 2201.

$\frac{1}{15}$ Rdr spec. (norsk) 1796. C. J. T. n:o 2200.

$\frac{1}{15}$ " " " 1797. " " 2208.

$\frac{1}{15}$ " " " 1798. " " 2213.

8 skilling (norsk) 1783. C. J. T. n:o 2141.

4 " " 1788. " " 2179.

4 " " 1783. " " 2142.

4 " " 1807. " " 2241.

2	skilling	1778.	C. J. T. n:o	2099.
2	"	(norsk) 1779.	" "	2104.
2	"	1779.	" "	2100.
2	"	1779.		Något var.
2	"	1780.	" "	2114.
2	"	1780.	" "	2115.
2	"	1781.	" "	2124.
2	"	1782.	" "	2133.
2	"	1782.	" "	2135.
2	"	1782.		Något var.
2	"	1783.	" "	2147.
2	"	1784.	" "	2153.
2	"	1784.		Något var.
2	"	1784.	" "	2152.
2	"	1785.	" "	2157.
2	"	1785.		Något var.
2	"	1785.		" "
2	"	1785.	" "	2158.
2	"	1785.		Något var.
2	"	1786.	" "	2159.
2	"	1787.	" "	2171.
2	"	1787.		Något var.
2	"	1788.	" "	2180.
2	"	1788.		Något var.
2	"	1788.		" "
2	"	1801.	" "	2230.
2	"	1803.	" "	2235.
2	"	1805.	" "	2240.
2	"	1807.	" "	2243.
2	"	1807.		Något var.
2	"	1807.		" "
2	"	1807.		" "
2	"	1807.		" "
1	"	1769.	" "	2059.
1	"	1770.	" "	2061.
1	"	1779.	" "	2106.

Fredrik VI.

1 Rigsdaler spec. 1835, lik C. J. T. n:o 2251 men af 1835.

$\frac{1}{6}$ Rigsdaler dansk courant = mark 1808. C. J. T. n:o 2259.

16 Reichsbankschilling (för Schleswig-Holstein) 1818. C. J. T. n:o 2307.

8 Reichsbankschilling (för Schleswig-Holstein) 1819. C. J. T. n:o 2311.

8 skilling (norsk) 1809. C. J. T. n:o 2262.

8 " " 1809. Något var.

4 " " 1809. C. J. T. n:o 2263.

4 " " 1809. Lik föregående men något var.

4 " " 1809. D:o.

4 " " 1809. D:o.

4 " " 1809. D:o.

1 " " 1809. C. J. T. n:o 2267.

3 " " 1836. " " 2328.

Christian VIII.

1 Rigsdaler species 1846. C. J. T. n:o 2338.

16 Rigsbankskilling = 5 schilling courant 1842. C. J. T. n:o 2346.

8 Rigsbankskilling = $2\frac{1}{2}$ schilling courant 1843. C. J. T. n:o 2360.

4 Rigsbankskilling = $1\frac{1}{4}$ schilling courant 1841. C. J. T. n:o 2343.

4 Rigsbankskilling = $1\frac{1}{4}$ schilling courant 1842. C. J. T. n:o 2347.

3 Rigsbankskilling 1842. C. J. T. n:o 2350.

Fredrik VII.

1 Species 1849. C. J. T. n:o 2368.

1 Rigsbankdaler 1849. C. J. T. n:o 2370.

$\frac{1}{2}$ Rigsdaler 1854. C. J. T. n:o 2378.

16 Skilling R.-m. 1856. C. J. T. n:o 2384.

16 " " 1857. Lik föregående men af 1857.

4 " " 1854. C. J. T. n:o 2381.

4 " " 1856. " " 2385.

Christian IX.

4 Skilling R.-m. 1871.

Kopparmynt.

Frédrik V.

$\frac{1}{2}$ skilling 1751. C. J. T. n:o 1933.

Christian VII.

1 skilling 1771. C. J. T. n:o 2068, 10 ex., var.

$\frac{1}{2}$ " 1771. " " 2078.

1 sechsling (för Schlesw.-Holst.) 1787. C. J. T. n:o 2168.

Fredrik VI.

4	skilling (norsk)	1809.	C. J. T. n:o	2265.
2	"	"	"	2273. 7 ex., var.
2	"	1811.	"	2279.
1	"	1809.	"	2269.
1	"	1809.	"	2270.
1	"	1812.	"	2286. 2 ex., var.
1	"	1812.	"	2284.
12	"	1812.	"	2281.
3	"	1812.	"	2283.
2	"	1809.	"	2266.
2	"	1810.	"	2272.
2	"	1818.	"	2309.
1	"	1813.	"	2291.
1	"	1818.	"	2309.
16	" (Rigsbanktegn)	1814.	C. J. T. n:o	2292.
12	"	1813.	"	2287.
6	"	1813.	"	2289.
4	"	1815.	"	2293.
3	"	1815.	"	2294.
2	"	1815.	"	2295.

Christian VIII.

2 skilling 1842. C. J. T. n:o 2351.

1 " 1842. " " 2352.

1 " 1842. " " 2353.

$\frac{1}{2}$ " 1842. " " 2355.

$\frac{1}{5}$ " 1842. " " 2357.

1 sechsling 1850, präglad af insurgenterna under Schleswig-Holsteinska upproret. C. J. T. n:o 2398.

Fredrik VII.

1 skilling	1852.	C. J. T. n:o	2375.
1	"	"	" 2377.
1/2	"	"	" 2376.
1	"	"	" 2387.
1	"	"	" 2394.
1	"	"	" 2397.
1/12	"	"	" 2388 b.

Christian IX.

1 skilling 1867.

ANTIKA ROMERSKA OCH GREKISKA MYNT.

ROM.

1. *C. Cæsar Dict. Perpetuo.* Hufvud med lagerkrans t. h. Rx. Caduceus och fascis korslagda, yxa, förenade händer, skål. *Leuca* (i st. f. L. Buca). *Falskt.* Ae. (År 45 f. Kr.).

2. *Agrippina. M. F. Germanici Cæsaris.* Agrippinas hufvud t. h. Rx. S. P. Q. R. *Memoriæ Agrippinæ.* Vagn, dragen af två mulåsnor t. v. Ae. (År 37).

3. *Diva Faustina.* Hufvud t. h. Rx. *Augusta. S. C.* Gudinna (Vesta) stående, hållande i högra handen ett palladium, i vänstra en lans. Ae.

4. *M. Aurel. Antoninus Aug. Armeniacus P. M.* Hufvud med lagerkrans t. h. Rx. *Tr. P. XVIII Imp. II. Cos. III. S. C.* Soldat i brynja och hjälm, stående med lans i högra handen, den vänstra stödd på skölden t. h. Ae. (Omkring år 170).

5. Lika föreg. men soldaten å Rx. vänd upp och ner i förh. till hufvudet å A. Inskr. oläslig. Ae.

6. Hufvud t. h. Inskr. utplånad. Rx. Tempel (tetra-styl) med sittande gudabild. Ae.

7. *L. Sept. Sev. Pert. Aug. Imp. X.* Hufvud med lagerkrans t. h. Rx. *Vict. Augg. Cos. II P. P.* Victoria gående t. v. med krans i högra handen. Ar. (Omkr. år 200).

8. *Imp. Antoninus Aug.* Hufvud med lagerkrans t. h. Rx. *Fides Militum*. Gudinna (Pallas? Fides?) med vexillum och signum. Ar. (Omkr. år 150).

9. *Imp. Antoninus Pius Aug.* Hufvud med lagerkrans t. h. Rx. *P. M. Tr. P. V. Cos.* Lar t. v. offrande på ett altare. Ar. (Omkr. år 150).

10. *Imp. Gordianus Pius Fel. Aug.* Hufvud t. h. med lagerkrans. Rx. *Venus Victrix*. Venus t. v. stående, med hjälm i högra handen, lans i vänstra. Ar. (Omkr. midten af 200-talet).

11. *Imp. C. M. Q. Traianus Decius.* Hufvud t. h. med lagerkrans. Rx. *Dacia* (nästan utplånadt) *S. C.* Dacia stående t. v., hållande i högra handen ett otydligt föremål (signum?). Ae. (Midten af 200-talet).

12. *Imp. C. M. Aur. Probus P. F. Aug.* Hufvud t. h. med strålkrona. Rx. *Clementia Temp.* Probus mottager en victoria (på glob?) af Jupiter, som står med scepter i v. h. Mellan figurerna *I.* I exergue *XXI.* Ae. (Slutet af 200-talet).

13. Lika med föreg. Mellan figurerna *Q.* Ae.

14. *D. N. Constantinus P. F. Aug.* Hufvud t. h. Rx. *Fel. Temp. Reparatio.* Två krigare, den ena fallen. I ex. *CMKΔ.* Ae (Ar c:a 360).

15. Lika med föreg. Ex. bortnött. I fältet *I.* Ae.

16. *Imp. Constantinus Aug.* Hufvud t. h. Rx. *Soli invicto comiti.* Sol med glob i v. h., h. h. upplyftad. I fältet *T. F.* Exergue? Ae. (År c:a 330).

17. *Antoninus Augustus P. P. Tr. Pot.* —. Hufvud t. h. lagerkransadt. Rx. *Aequitas Aug.* Aequitas stående med staf i v. h. och våg i h. Ar.¹⁾ (Omkr. år 150).

18. *A. Vitellius Germanicus Imp. Aug. P. M. Tr. P.* Hufvud med lagerkrans t. h. Rx. *Honos et Virtus.* Honos halfnaken med lans i h., ymnighetshorn i v. h. Virtus med hjälm, spjut och svärdsslida, med högra foten stödd på något föremål. I ex. *S. C.* Ae. (År 69).

19. *D. N. Constantius P. F. Aug.* Hufvud t. h. med diadem. Rx. Krigare nedstöter mannen från hästen. Skriften oläslig. I ex. *Cons. I.* Ae. (Omkr. år 360).

¹⁾ Upphittad af pigan Inga Lena Ingerdotter i Arvidslund, Rönö s:n.

20. *Otacil. Severa Aug.* Hufvud med diadem t. h. Rx. Sittande gudomlighet med ymnighetshorn i v. h., offer-skål (eller krans) i h. h. *Concordia Augg.* Ar.

21. *Justinus P. F. Aug.* Hufvud t. h. Ae. Från Byzantinska kejsardömet.

22. Hufvud en face - - *berius.* Ae. Från Byzantinska kejsardömet.

GREKLAND med kolonier.

1. **Argos.** Hera-hufvud t. v. Rx. Varg t. v. Däröfver A. AE.

2. **Egypten.** Hufvud af Zeus Ammon t. h. Rx. Två örnar. *ΒΑΣΙΛΕΩΣ (ΙΤΟΛΕΜΑΟΥ?)* AE.

3. **Syrakusa.** Hieron (276—215) med diadem t. v. Rx. Ryttare t. h. med klamys fladdrande, spjut i h. handen. Under *ΙΕΡΩΝΟΣ.* AE.

4. **Athen.** Athenahufvud t. h. Rx. Ugglä. Däröfvan olivblad. AO. Ar. Obol. (Tillhört D:r Groth).

5. **Rhodos.** Hufvud af Helios. Rx. Ros. Däröfver *ΑΡΙΣΤΟ* - - - -? Ar. Dr.

6. **Rhegion.** Två hufvuden t. h. (Apollon, Artemis?) Rx. Hermes stående med kerykeion *ΦΗΙΝΩΝ* t. h. III t. v. AE.

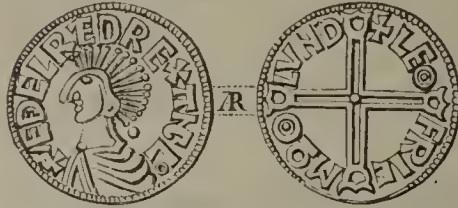
7. **Hyele (Velia).** Hufvud af Athena t. v. med hjälm buskprydd. Baktill *Α.* Rx. lejon stående t. h. Under *(Υ)ΕΛΗΤΩΝ.* AR.

8. **Antiochia.** Hufvud af Antiochia t. h. med murkrona. *ΑΝΤΙΟΧ[ΕΩΝ]* Rx.

9. **Karthago.** Hufvud t. v. med diadem och krans. Rx. Häst stående. Bakom honom en palm. (Från den tid, då staden ännu var själfständig).

MEDELTIDSMYNT.

ENGLAND.

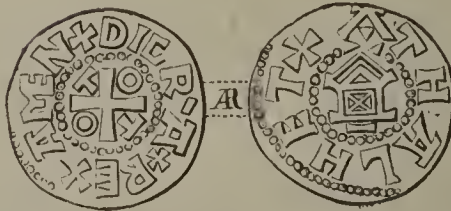
Ethelred (979—1016).

Sterling — 3 st. var.

Knut den Store (Konung i England 1014—1035).

Sterling.

TYSKLAND.

Otto III.

Mynt från tiden närmast före år 1,000. Prägladt under kejsarens minderårighet, då hans moder Athalhet (Adelheid) förestod regeringen. Otto blef myndig år 996.

Dessa mynt tillhöra det s. k. Gustafsviksfyndet, hvilket i så mån har ett mer än vanligt intresse att detta fynd är det enda kända fynd af anglosachsiska mynt, som någonsin kommit i dagen i *Wermland* (enl. prof. Montelius). Fyndet innehöll följande dels hela, dels brutna mynt:

140 st. Ethelreds,

72 „ Knut den stores,

29 „ samtida anglo-sachsiska falskmynt,

26 „ tyska samt några bitar,

äfvensom några bitar af silfverprydnader och en silfvertacka;

allt detta låg i ett horn, som hittades vid uppbrytandet af en gräslinda på utjorden Uddeby, under Gustafsvik, ungefär 200 meter fr. nuvarande stranden.

ORIENTALISKA.

Dirhem från omkr. år 900.
4 st. var. ex.

BELGIEN.

Silfvermynt.

Leopold I.

20 centimes 1852.

Nickelmynt.

Leopold I.

10 centimes 1862.

5 " 1862.

Leopold II.

10 centimes 1894.

Kopparmynt.

Leopold I.

5 centimes 1833, 1837, 1848, 1851, 1856.

2 " 1834, 1835, 1851, 1859, 1863, 1864.

1 centime 1862.

Leopold II.

2 centimes 1870.

1 centime 1875.

ENGLAND med kolonier.

Silfvermynt.

Minnespenning öfver Wilhelms och Marias kröning den 11 april 1689. Reim. 1376.

Shilling, (nödmynt), prägladt af Jakob II i Irland vid hans försök att återtaga kronan. Av. Konungens lagerkrönta hufvud v. s.; omskrift IACOBVS · II / DEI · GRATIA; rev. kunglig krona lagd öfver 2 st. korslagda spiror; i vinkeln öfver kronan XII; i undre vinkeln Febr., på ömse sidor om kronan $\mathfrak{J}\mathfrak{R}$; omskrift: MAG · BR · - - - (otydl.) - - - HIB · REX · 16 - - (de 2 sista siffrorna i årtalet otydliga, men ha säkerligen varit 90).

Shilling lika med föreg. men af nov. 1690.

Georg III.

Shilling 1819. Reim. 1416.

6 pence ($\frac{1}{2}$ sh.) 1817.*Georg IV.*

Shilling 1825. Reim. 1420.

Wilhelm IV.

Shilling 1836.

Victoria.

Shilling 1846, 1893.

6 pence 1846, 1860, 1896.

4 „ 1849, 1854.

3 „ 1849, 1856, 1858, 1894.

2 „ 1849.

1 penny 1849.

10 cents (Canada) 1880.

Kopparmynt.*Wilhelm III.* $\frac{1}{2}$ penny 1700.*Georg I.* $\frac{1}{2}$ penny 1718.

Farthing 1721.

Georg II. $\frac{1}{2}$ penny 1737, 1740, 1755. $\frac{1}{2}$ „ (Irland) 1743.

Farthing 1750.

Georg III.

1 penny 1797, 1806, 1807.

1 „ (Irland) 1805.

 $\frac{1}{2}$ „ 1772, 1773, 1774, 1775, 1775 (var.), 1799, 1806, 1807. $\frac{1}{2}$ penny (Irland) 1769, 1775, 1805.

Farthing 1799, 1806.

 $\frac{1}{48}$ rupie (Ost-indiska kompaniet) 1794, 1804. $\frac{1}{2}$ penny 1782. Av. H. M. C:o (hopslingrade) där-
under årtalet (näst sista siffran otydlig), omskr.: Camac Kyan
& Camac. Rev. sittande Britannia v. s. stödjande v. handen
på den irländska lyran, därunder: Half Penny; omskr.: In-
corporated by act of parliament. $\frac{1}{2}$ penny 1789. Av. bröstbild af äldre skäggig man
med mantel öfver hufvudet inom ett par nedtill hopbundna
lagerqvistar. Rev. P. M. C:o (hopslingrade), däröfver årtalet;
omskrift: Angelsey Mines Half Penny.1 penny u. å. Av. bröstbild af officer (lord Welling-
ton); omskrift: Vimiera. Talavera. Busaco. Badajoz. Sala-
manca. Rev. en åt höger ridande kosack, hvaröfver: "Cos-
sack"; nedtill: Penny token.Minnespenning. Av. lagerkrönt bröstbild h. s., omskr.:
Georgius III Rex. Rev. vapen med draperi, hvarunder i ett
afskuret segment August. / 1789; omskrift: Visited Plymouth.Minnespenning. Av. bröstbild åt höger; omskrift:
George Gordon. Rev. sittande Britannia v. s.; omskrift:
Britons Rule; nedtill i segment under bilden 1776.

Georg IV.

1 penny 1825.

 $\frac{1}{2}$ " 1826.

Farthing 1825.

Wilhelm IV.

Farthing 1835.

4 doubles (Guernsey) 1830.

 $\frac{1}{4}$ anna (Ost-indiska kompaniet) 1835.*Victoria.*1 penny 1847, 1860, 1861, 1862, 1863, 1865, 1866,
1870, 1873, 1874, 1878, 1881, 1882, 1890. $\frac{1}{2}$ penny 1841, 1855, 1861, 1862, 1863, 1870, 1893.

Farthing 1853, 1854, 1864, 1869, 1872, 1882, 1885.

 $\frac{1}{2}$ cent (Ceylon) 1870.

1 mil (Hongkong) 1865, 1866.

1 cent (Prince Edward Island) 1871.

1 " (Canada) 1859, 1884, 1892, 1900.

1 penny = 2 sous (Province du Bas-Canada) 1837.

 $\frac{1}{2}$ " (Bank of Upper Canada) 1854.

1 cent (New Brunswick) 1861.

8 doubles (Guernsey) 1874.

1 cent (Ost-indiska kompaniet) 1845.

 $\frac{1}{2}$ " " " 1845.

FRANKRIKE.

Guldmynt.

Napoleon I.

20 francs 1813. Lik Reim. n:o 163 men af 1813 samt på ömse sidor om årtalet en fisk och en standarspets med vimpel.

Napoleon III.

50 francs 1857. Lik Reim. n:o 165, men å av. saknas lagerkransen på hufvudet samt 50 Fr. och A 1857.

Silfvermynt.*Henrik IV.*

Douzain (?) Av. krönt sköld med tre liljor; på ömse sidor om skölden H/H; omskrift: HENRICVS · III · FRAN · ET · NAVA · REX · Rev. stort kors i hvars vinklar kungl. kronor; omskr.: ■ ■ SIT · NOMEN · DEI · BENEDIC . . . (otydl.).

Ludvig XV.

6 livres 1717. Av. Konungens bröstbild med mantel, däromkring · LVD · XV · D · G · FR · ET · NAV · REX Rev. Rund sköld med tre liljor, hvaröfver en stor krona; midt under skölden · B · Omskrift: SIT · NOMEN · DOMINI · / · BENE-DICTVM 1717. Randskrift: DOMINE / SALVUM / FAC / REGEM.

Napoleon I.

1 franc, årtal otydligt.

$\frac{1}{2}$ " 1810.

Ludvig Filip.

5 francs 1846. Reim. n:o 1511 men af 1846 samt å rev. W i st. f. A.

2:dra Republiken.

20 centimes 1851.

Napoleon III.

1 franc 1867.

50 centimes 1866.

Kopparmynt.*Ludvig XIV.*

1 sou, 2 ex.

Ludvig XV.

2 sous 1772, 1774.

1 sou 1769.

Ludvig XVI.

2 sous	1778, 1781, 1782, 1787.
1 decime	år 2 (de la liberté), 2 var.
2 sous	år 3 " " 1791.
2 " " 4	" " 1792, 3 var.

1:sta Republiken.

5 centimes	år 5, 2 ex. var.
5 " "	8.
1 centime	" 7.
1 decime,	årtal otydligt.

Napoleon I (såsom Konung af Italien).

1 centesimo 1808.

2:dra Republiken.

1 centime 1851.

Napoleon III.

10 centimes	1853, 1854, 1855, 1856, 1861, 1862.
5 " "	1853, 1854, 1855, 1856, 1861, 1865.
2 " "	1856.
1 centime	1862.

3:dje Republiken.

10 centimes	1872.
5 " "	1872.
1 centime	1886.

GREKLAND.

Kopparmynt.*Georg I.*

10 lepta 1869.

HOLLAND (Nederländerna).

Silfvermynt.

Silfverdukat, Vestfriesland, 1651. Av. Harneskklädd bröstbild, svärd i h. h. och i v. h. en sköld med Vestfrieslands vapen (skölden hänger i ett band). Omskr.: MOARG · PRO / CONFOE · BELG · WES / TF † Rev. Krönt sköld med det holländska lejonet, på hvars sidor 16/51; omskr.: CONCORDIA · RES · PARVÆ · CRESCVNT † Lik Reim. n:o 6231 men WESTF.

Thaler 1684. Lik Reim. n:o 6265 men af 1684.

Dubbel silfverdukat 1748. Reim. 6299. R. (Zeeland).

Silfvermynt — Zwoll — årtal otydligt.

6 stuivers, Deventer 1690. Av. Krönt sköld med Deventers vapen, hvaröfver mellan flikarna i Kronan 1/6/9/0; på ömse sidor om skölden 6/S; omskr. MO · NO · ARG · CIV · DAVENTRIÆ: Rev. Harneskklädd ryttare med lyftadt svärd i h. handen ridande åt h.; omskrift: CONCORDIA · RES · PARVÆ · CRESCVNT — (m. m., otydl.)

2 stuivers, Vestfriesland, 1765.

1 „ Holland, 1738.

Wilhelm III.

10 cents 1871, 1879, 1880.

5 „ 1850.

1/2 gulden 1854, Nederländska Indien.

Wilhelmina.

10 cents 1893.

Kopparmynt.

Vest-Friesland, ett äldre kopparmynt, årtal otydl.

Holland 1702, 1715, 1720, 1754, 1766.

Utrecht 1742, 1765, 1768, 1783, 1789, 1790, 1790 (af samma typ som föreg., men större).

Zeland 1758, 1782, 1794.

Over-Yssel 1766, 1769, 1790; 1792, 1793, 1794.

Wilhelm I.

1 cent 1821, 1822, 1827.

Wilhelm II.

$\frac{1}{2}$ cent 1837, 1843.

Wilhelm III.

$2\frac{1}{2}$ cents 1886.

1 cent 1863, 1864, 1877, 1880, 1883.

$\frac{1}{2}$ cent 1859, 1876.

Nederländska Indien.

5 — $\frac{1}{16}$ — C — 1818, Batavia.

$\frac{1}{2}$ stuiver — C — 1815, „

$\frac{1}{2}$ „ „ 1823, „

Java 1811.

2 cents 1839.

1 cent 1837, 1839, 1857.

ITALIEN.**Kyrkostaten.****Silfvermynt.**

1 lira, Pius IX.

10 soldi (50 ctmi), Pius IX, 1867.

Kopparmynt.*Clemens XII.*

1 baiocco 1736.

1 mindre slant, utan årtal.

Pius IX.

1 soldo (5 ctmi) 1867.

Sardinien.**Kopparmynt.***Victor Amadeus.*

Public commoditas, 1716.

Ferdinand.

Ut commodius 1776, 1784.

Carl Felix.

5 centesimi 1826.

1 soldo 1762 (präglingssorten okänd).

Konungariket Italien.**Silfvermynt.***Victor Emanuel II.*

50 centesimi 1860, 1863.

Kopparmynt.*Victor Emanuel II.*

10 centesimi 1866.

5 " 1861, 1862.

2 " 1862, 1867.

1 centesimo 1867.

LUXEMBURG, storhertigdöme.**Kopparmynt.**

Wilhelm III (äfven konung af Nederländerna).

2¹/₂ centimes 1854.

POLEN.**Silfvermynt.***Sigismund III (Vasa).*

Riksdaler 1628. Reim. n:o 1633 men av. REX ❖

3 groschen 1593, 1622.

Stanislaus August.

6 groschen (Danzig) 1765.

Kopparmynt.

Johan Casimir, u. å., valör ej utsatt.

Stanislaus August.

$\frac{1}{24}$ Thaler 1761.

PORTUGAL.**Kopparmynt.**

Johannes V.

10 reis 1734, 1744.

5 „ 1721.

3 „ 1722.

Josef I.

10 reis 1750, 1752, 1757, 1765.

5 „ 1757, 1776.

3 „ 1764.

Maria I.

5 reis 1797.

Johannes VI.

40 reis 1822, 1823, 1824 (annan typ än föreg.)

20 „ 1822.

Michael I.

40 reis 1832.

Maria II.

10 reis 1843.

Ludvig I.

20 reis 1883.

RUMÄNIEN.**Kopparmynt.**

Karol I.

2 bani 1867.

RYSSLAND.

Silfvermynt.*Paul I.*

10 kopek 1799.

Alexander I.

3 groschen (polsk) 1823.

Nikolaus I.

25 kopek 1853.

10 „ 1826, 1841, olika typer.

5 „ 1840.

Alexander II.

25 kopek 1855, 1856.

20 „ 1860.

15 „ 1860.

Alexander III.

5 kopek 1886.

Kopparmynt.*Peter den Store.*

2 kopek u. å., 2 ex. något varierande.

Katarina I.

5 kopek 1725.

Peter II.

5 kopek 1727, 1729.

Anna.

Denga 1731, 1735, 1737, 1740.

Poluschka 1731, 1735.

Elisabeth.

5 kopek 1761.

2 „ 1757, 1757 var., 1758, 1758 var., 1759, 1761.

1 „ 1760 (?).

Denga 1747, 1748, 1749, 1751, 1753.

Peter III.

4 kopek 1762.

Katarina II.

5 kopek 1765, 1771, 1778, 1779, 1780, 1790.
 2 „ 1763.
 1 „ 1788.
 Denga 1788.
 Poluschka 1766, 1789.

Paul I.

2 kopek 1797, 1798, 1799, 1801.
 1 „ 1797, 1798, 1799, 1800.
 Denga 1798.

Alexander I.

5 kopek 1802.
 2 „ 1811, 1812, 1813, 1814, 1816.
 1 „ 1820.
 Denga 1819.

Nikolaus I.

10 kopek 1833.
 5 „ 1832, 1833.
 3 „ 1841.
 2 „ 1840, 1841, 1844.
 1 „ 1834, 1840, 1841, 1842, 1851, 1852.
 $\frac{1}{2}$ „ 1840, 1843.
 $\frac{1}{4}$ „ 1840, 1842.
 Denga 1852, 1854.

Alexander II.

5 kopek 1869.
 3 kopek 1859.
 2 „ 1858, 1860.
 1 „ 1855, 1858, 1859, 1860.
 Denga 1857.

Alexander III.

2 kopek 1887.

Nikolaus II.

2 kopek 1899, 1900.
 1 „ 1899.

FINLAND.**Silfvermynt.***Alexander II.*

1 mark 1866.

50 penniä 1874.

25 penniä 1866, 1869, 1873.

Alexander III.

25 penniä 1894.

Kopparmynt.*Alexander II.*

10 penniä 1865.

5 " 1866, 1867, 1872.

1 " 1865, 1866, 1872, 1873, 1874.

Alexander III.

5 penniä 1888.

1 " 1883, 1893.

Nikolaus II.

5 penniä 1897.

SCHWEIZ.**Silfvermynt.**

Silfvermynt från Luzern 1647.

" " Freiburg 1774.

" " Bern 1788.

1/2 franc 1877.

Nickelmynt.

20 centimes 1850, 1859, 1885.

10 " 1850, 1885.

5 " 1850, 1872, 1877.

Kopparmynt.

1 rappen 1777.

2 centimes 1850.

1 centime 1882.

SPANIEN.

Silfvermynt.

Filip V.

2 realer 1718, lika med Reim. n:o 1988 med av. R — II
C — J
A — J

samt rev. 1718.

2 realer 1725.

Karl III.

1 real 1784.

Karl IV.

Piaster (8 realer) 1802, lika med Reim. n:o 1995 men av. CAROLUS · III · etc. och 1802 samt rev. 8R · F · T ·

1 real 1797, 1805.

Isabella II.

4 realer 1854.

1 real 1859.

Kopparmynt.

Filip III (?).

Mynt från Barcelona u. å.

Filip IV.

Mynt från 1662.

Karl II.

Mynt från 1693.

Filip V.

4 realer 1718.

2 „ 1709, 1720.

Karl III.

8 maravedis 1784.

Karl IV.

4 maravedis 1793.

Isabella II.

8 maravedis 1844, 1846, 1847.

2¹/₂ centimos 1867.

*Pronunciamento mellan Isabellas fördrifning och
Amadei tronbestigning.*

10 centimos 1870.

Alfons XII.

5 centimos 1879.

TURKIET.

2 piaster (silfver), 3 ex.

1 " " 2 "

3 st. kopparmynt.

TYSKLAND.

Silfvermynt.

Anhalt (Bernburg-linien).

Alexius Fredrik Christian: Gulden (24 mariengroschen) 1796. Av. omskr.: ALEXIUS FRIEDRICH CHRIST·FURST ZU ANHALT ✱ samt i midten omgifvet af en pärlring: XXIV + / MARIEN / GROSCH · / FEIN SILBER / + 1796 + / · H · S · ; rev. en krönt björn gående på tinnarne af en med port försedd mur.

Baden.

Karl Fredrik: ($\frac{1}{18}$ thaler?) 1772.

Bayern.

Maximilian Emanuel: 3 groschen 1690.

Maximilian Josef: Thaler 1765. Reim. n:o 3163 men af 1765.

1 groschen u. å.

Braunschweig & Lüneburg.

Karl Wilh. Ferd.: 1 mariengroschen 1789.

$\frac{1}{12}$ thaler 1772.

Bremen.

1 schilling 1742, 1750, 1752, 1753.

Cleve & Berg.

Jerome Napoleon: 3 stuber 1806.

Fulda (biskopsdöme).

Adolf: mynt från 1728.

Hannover.

Ernst August (kurf.): 12 mariengroschen 1671. Reim. n:o 6725.

Ernst August (kon.): 4 pfenninge 1837.

$\frac{1}{24}$ thaler (12 $\frac{1}{2}$ pf.) 1842.

$\frac{1}{24}$ " " 1845.

Georg V (kon.): $\frac{1}{30}$ thaler (groschen) 1862.

Hamburg.

Thaler 1607. Reim. n:o 6637 men rev. SEMP.

16 schilling 1726. Se Reim. n:o 6664 som är af lika typ.

8 " 1726. Reim. 6664 men 1726 hvarjämte

lejon å av. saknas.

2 schilling 1727.

1 " 1726, 1757, 1759, 1763, 1765, 1778, 1855.

Sechsling 1833, 1851, 1855.

Dreiling 1855.

Lübeck.

$\frac{1}{2}$ mark = 8 schilling 1730. Av. stadens vapen i buktad, ornerad sköld (nedre delen rutad) och däröfver inom ett parne till korslagda palmkvistar 8/SCHIL/LING; omskr.: LUBCKS · COURANT · GELDT · 1730 · Rev. i midten tyska riksörnen, hvaröfver en krona; i en oval midt i örnen 8; omskr.: IMPERIALIS-CIVITATIS; under örnen m. m. ☼. J. J. X ☼

$\frac{1}{2}$ mark = 8 schilling 1731. Samma typ som föreg. men av. nedre delen af vapnet randigt samt omskr.: COURANT · / · GELDT · 1731 · och rev. omskr.: MON · NOVA · IMP · CIVITAT · LUBECÆ.

$\frac{1}{4}$ mark = 4 schilling 1728. Samma typ som 8 sch.
1730 men valör 4 och årtalet 1728 samt m. m. under örnen
⊗ J · J · X ⊗

$\frac{1}{16}$ mark = 1 schilling 1727.

Mecklenburg-Schwerin (storhertigdöme).

Adolf Fredrik: $\frac{1}{24}$ thaler 1761, 1761 var.

$\frac{1}{48}$ " 1766.

2 schilling courant 1767.

1 " " 1774.

Fredrik Frans I: 1 schilling courant 1805, 1806, 1812,
1827, 1830.

3 pfennige 1833.

Fredrik Frans II: $\frac{1}{12}$ thaler 1848.

$\frac{1}{48}$ " 1848.

Nassau (hertigdöme).

Wilhelm: 3 kreuzer 1809, 1822.

Oldenburg (storhertigdöme).

2 groschen (?) årtal otydl.

Preussen (Brandenburg).

Fredrik I: 6 pfennige 1711.

Fredrik II: 1 reichsthaler 1772 (Breslau), lik Reim.
1739 men 17B72.

$\frac{1}{24}$ thaler 1782.

$\frac{1}{48}$ " 1783.

1 groschen 1772.

Fredrik Wilhelm II: slant med inskription: "Suum
Cuique", 1789.

Fredrik Wilhelm III: 3 groschen 1803.

$\frac{1}{6}$ thaler 1812, 1826.

1 groschen 1833.

$\frac{1}{2}$ " 1831.

Fredrik Wilhelm IV: Thaler 1847. Av. konungens huf-
vud, hvarunder A; omskr.: FRIEDR. WILHELM IV KOENIG
v. PREUSSEN. Rev. krönta, fullständiga riksvapnet omgif-
vet af en ordenskedja, därunder 18—47. Omskrift: EIN
THALER — XIV EINE F. M.

$\frac{1}{6}$ thaler 1853.

$\frac{1}{12}$ „ = $2\frac{1}{2}$ silfv. groschen 1842.

1 groschen 1854.

$\frac{1}{2}$ „ 1850, 1860.

Wilhelm I: $2\frac{1}{2}$ silfvergroschen 1872.

1 groschen 1861, 1870.

Tyska Orden.

Maximilian, ärkehertig af Österrike: Reichsthaler 1615.

Av. Bild af härmästaren (Maximilian, ärkehertig af Österrike) h. s. inom en pärlring; vid sidan af bilden till höger årtallet 1615: omskr.: MAXIMILIANVS:D:G:ARC:AV:DV:BVR:STI:CARIN Rev. vapen som R. 2841. Omskrift: ET:CARN:MAG:PRVSS:ADM:LAND:ALS:CO:PHI: (Saknas hos Reimmann).

Sachsen (kurfurstendöme).

(Sachsen-Eisenach: Albertinische linie).

Christian II, *Johan Georg* och *August*: Reichsthaler 1603, lik Reim. n:o 4717 men af 1603.

Johan Georg: Reichsthaler 1624, lik Reim. 4742 men av. - MONTI och rev. 16—24.

Fredrik: 6 pfennige 1757.

Fredrik August I (konung): $\frac{1}{6}$ thaler (Sachsen-Polen, hertigdömet Warschau) 1814.

Fredrik August II (konung): $\frac{1}{2}$ neugroschen (5 pf.) 1842, 1852.

Johan (konung): 1 neugroschen (10 pf.) 1867.

Sachsen-Meiningen (hertigdöme).

Bernhard Erik Freund: 6 kreuzer 1836.

Schlesien (hertigdöme).

Christian: 15 kreutzer(?) 1663, lik Reim. n:o 4864 men af 1663.

Schleswig-Holstein (hertigdöme).

Karl Fredrik: 6 schilling 1723, 1724.

Schwartzburg-Rudolstadt (furstendöme).

Fredrik Günther: 1 groschen 1841.

Württemberg (konungarike).

Ludvig Eugen: 1 kreutzer 1794.

Wilhelm I: 6 kreutzer 1829.

1 „ 1840.

Österrike.

Ferdinand III: Dubbeldukat från Campen (Nederländerna), *guld*. Reim. n:o 860 men rev. DG · R · I · VNGA etc. och 1648.

Rudolf II: Tiroler-Thaler 1603. Lik Reim, n:o 1041 men rev. DVCES § BVR ↓ COM ↓ TIROL.

Leopold: Ungerskt mynt (15 kr.?) 1664.

Frans II: 20 kreutzer 1803.

Frans I. 5 kreutzer 1820.

6 „ 1848.

Frans Josef I: 1 florin 1858.

$\frac{1}{4}$ „ 1859.

20 kreutzer 1870, 1872.

20 krajczar (ungerskt) 1869.

Tyska kejsarriket (efter 1870).

Wilhelm I: 1 mark 1875.

50 pfennig 1875, 1876, 1877.

20 „ 1875, 2 ex. var., 1887 (nickel).

10 „ 1873 (nickel), 1875 (nickel).

10 „ 1876 (nickel), 3 st. var.

5 „ 1874 (nickel) 2 st. var., 1875

(nickel) 4 st. var., 1876 (nickel) 3 st. var.

Wilhelm II: 2 mark 1899 (Hamburg).
 10 pfennig 1892 (nickel), 1898 (nickel).
 5 „ 1889 (nickel), 1893 (nickel),
 1894 (nickel), 1896 (nickel), 1900 (nickel).

Kopparmynt.

Aachen.

12 heller 1792.

Anhalt(-Dessau) (hertigdöme).

Leopold: 1 pfennig 1864.

Baden (storhertigdöme).

Leopold: 1 kreuzer 1831, 1845, 1849.

Bayern (kurfurstendöme).

<i>Theodor</i> : mynt från 1747	} möjl. fr. Rhein-Pfalz.
<i>Theodor Karl</i> : mynt från 1750	
„ „ 1752	

Bayern (konungarrike).

Maximilian II: 1 pfennig 1851.

Braunschweig och Lüneburg (hertigdöme).

Karl Wilhelm Ferdinand: 1 pfennig 1798.

Frankfurt a/M.

1 pfennig 1804.

1 heller 1820, 1861.

Hannover (konungarrike).

Georg II: 1 pfennig 1757.

Georg III: 2 pfennig 1800.

1 „ 1774.

Georg IV: 2 „ 1823.

Ernst August: 2 pfennig 1851.

Georg V: 2 pfennig 1855.

Hessen (Hessen-Kassel, kurfurstendöme).

Fredrik Wilhelm I: 3 heller 1848.
1 „ 1865.

Hessen (Hessen-Darmstadt, storhertigdöme).

Ludvig III: 1 pfennig 1859.

Hessen.

1 heller 1847.

Lippe.

$\frac{1}{12}$ silfv.-groschen. — 1 pfennig 1851.

Mecklenburg-Schwerin (storhertigdöme).

Fredrik Frans II: 3 pfennig 1848.
1 „ 1872.

Mecklenburg-Strelitz (storhertigdöme).

Georg: 3 pfennig 1855.

Münster (furst-biskop).

3 pfennig (otydl. år).

Nassau (hertigdöme).

Adolf: 1 kreuzer 1848, 1856, 1861.

Oldenburg (storhertigdöme).

Paul Fredrik August: $\frac{1}{2}$ grote 1846.
Nils Peter Fredrik: 1 schwarzen 1862.

Preussen (konungarrike).

Fredrik II: 1 heller 1740.

3 pfennig 1752.

Fredrik Wilhelm II: 1 schilling 1795.

Fredrik Wilhelm III: $\frac{1}{2}$ groschen 1811.

4 pfennig 1836.

3 „ 1821, 1822, 1838, 1839.

2 „ 1825, 1833, 1840.

1 „ 1822, 1828, 1837.

Fredrik Wilhelm IV: 4 pfennig 1845, 1847, 1852.

3 „ 1849, 1850, 1851, 1852.

2 „ 1849, 1851, 1860.

Wilhelm I: 3 pfennig 1863, 1864, 1867.
 2 " 1867, 1868.
 1 " 1863, 1864, 1868.

Rostock.

3 pfennig 1735, 1741, 1750, 1760, 1824, 1843, 1862,
 1862 var.
 1 pfennig 1757.

Sachsen (konungarike).

Fredrik August I: 3 pfennig 1807.
Anton: 3 pfennig 1834.
Fredrik August II: 2 pfennig 1843, 1846.
 1 " 1852, 1853.
Johan: 5 pfennig 1864.
 2 " 1855.

Sachsen-Weimar-Eisenach (storhertigdöme).

Karl Alexander: 2 pfennig 1858.

Schwartzburg-Sondershausen (furstendöme).

Günther Fredrik Karl: 1 pfennig 1846.

Wismar.

3 pfennig 1835, 1854.

Österrike.

Frans II (såsom österrikisk kejsare efter 1806 Frans I):
 6 kreuzer 1800.
 3 " 1800.
 1 " 1800, 1800 var.
 30 " 1807.
 15 " 1807.
 3 " 1812.
 1 " 1812, 1816, 1816 var., 1816 var.
 1/2 " 1816.
Frans Josef I: 4 kreuzer 1860.
 1 " 1851, 1859, 1859 var., 1860,
 1860 var., 1861, 1881.
 5/10 " 1858.
 2 heller 1893.

Lombardo-Venetien.*Frans II* (såsom Öst. kejs. Frans I): 5 centesimi 1822.*Frans Josef I*: 1 centesimo 1862.**Belgien (Österrikiska Nederländerna).***Karl VI*: mynt från 1715.*Maria Teresia*: mynt från 1751, 1778.*Frans II*: mynt från 1794.**Westphalen (konungarike).***Jerome Napoleon*: 2 centimes 1812.

2 „ årtal otydligt.

Tyska Kejsarriket (efter 1870).*Wilhelm I*: 2 pfennig 1874, 1875, 1877.

1 „ 1874, 1875.

Wilhelm II: 1 pfennig 1890, 1893, 1898.**N. AMERIKAS FÖRENTA STATER.****Guldmynt.**

5 dollar 1852.

1 „ 1851.

 $\frac{1}{2}$ „ 1866 (8-kantig). $\frac{1}{4}$ „ 1866 „**Silfvermynt.**

1 dollar 1880.

 $\frac{1}{4}$ „ 1897.

10 cents 1814.

1 dime ($\frac{1}{10}$ dollar) 1853, 1853 var., 1874, 1887, 1893, 1896. $\frac{1}{2}$ dime 1849.

3 cents, årtal otydligt.

5 cents (nickel) 1869, 1883.

3 „ „ 1865, 1866, 1869.

Koppar- och bronsmynt.

2 cents 1867.

1 cent 1798, 1802, 1803, 1827, 1838, 1843, 1846, 1848, 1852, 1858, bronsmynt ovanl. legering., 1859, 1869, 1874, 1875, 1889.

MEXIKO.

Piaster (peso) 1891 (silfver).

1 centavo 1893 (koppar).

SYD-AMERIKA.**Brasilien.****Kopparmynt.***Pedro I.*

80 reis 1830.

40 " 1829.

20 " årtal otydligt.

80 " omstämplade till 40 reis 1830, 1831.

40 " " " 20 " 1824, 1825, 1826.

Pedro II.

100 reis (nickel) 1871.

20 " (koppar) 1869.

10 " " 1868.

Argentina.

Dos (2) centavos 1884, 1891 (koppar).

Rio de la Plata.

8 realer (= 1 peso) 1816 (silfver).

Buenos Ayres.

2 realer 1840 (koppar).

Chile.

1 centavo 1851 (koppar).

Salvador.

5 centavos 1893 (silfver).

Uruguay.

1 centesimo 1860 (koppar).

VÄRMLAND

FÖRR OCH NU

== MEDDELANDEN FRÅN ==
VÄRMLANDS NATURHISTORISKA
OCH FORNMINNESFÖRENING

VÄRMLAND

FÖRR OCH NU

==== MEDDELANDEN FRÅN VÄRMLANDS ====
NATURHISTORISKA OCH FORNMINNESFÖRENING

VÄRMLANDS MUSEUMS
NATURHISTORISKA
≡≡≡ SAMLINGAR ≡≡≡

I

RYGGRADSDJUR

TILLHÖRIGA

KARLSTADS HÖGRE ALLMÄNNA LÄROVERK

OCH

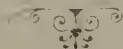
VÄRMLANDS NATURHISTORISKA OCH FORNMINNESFÖRENING

ORDNADE

AF

CONRAD FRISTEDT

≡≡≡ LEKTOR ≡≡≡

KARLSTAD 1906
TIDN.-A.-B. VÄRMLANDS DAGBLAD

KARLSTADS LÄROVERKETS NATURHISTORISKA MUSEUM, hvars samlingar numera äro förenade med Värmlands naturhistoriska och fornminnesförenings, leder sina anor från 1700-talet och räknar som grundläggare två präster. Lektorn vid Karlstads gymnasium, prosten och kyrkoherden å Hammarön doktor **Erik Eurén** (född i Frykerud 1722, död i Karlstad 1793), hvilken år 1758 förordnades till lärare i naturalhistoria vid gymnasiet, hade af olika slags naturföremål gjort samlingar, som han använde vid undervisningen. Hans son, doktor **Magnus Eurén** (född i Karlstad 1763, död därstädes 1824), hvilken också var lektor i Karlstad, prost och kyrkoherde först å Hammarön, sedan i Grafva, var äfven en tid lärare i naturalhistoria vid gymnasiet och hade i likhet med fadern naturhistoriska samlingar. Till gymnasiet skänkte han såväl dessa som sin faders, hvilka omsider ökades genom gåfvor från skilda håll. Dessa samlingar förstördes visserligen sedermera, delvis genom eldsvåda, delvis genom fukt och vanvård men intresset för ett naturhistoriskt museum var dock väckt. Karlstads nuvarande naturhistoriska museum leder sitt närmaste ursprung från läroverkets ryktbare eforus, biskop **C. A. Agardh** (född i Skåne 1785, död i Karlstad 1859). Han förärade dit en större samling snäckor, särskildt

58
11
4
11
11

vestindiska, samt ett betydligt herbarium, och på hans uppmaning ha värdefulla skänker blifvit lemnade. Genom ytterligare gafvor från olika håll har museet nått den utveckling, det nu har, och vilja vi framdeles vid ett fortsatt bearbetande af de naturhistoriska samlingarne lämna en fullständigare redogörelse öfver detta museums uppkomst och utveckling.

Karlstad i Maj 1906.

Conrad Frisicå.

Prov. 1. **Ryggradsdjur,** (Vertebrata).

Klass 1. **Däggdjur,** (Mammalia).

Ordn. 1. **Tvähändta,** (Bimana).

Människan (*Homo sapiens*): 1 fullst. skelett och 2 kranier.

Ordn. 2. **Fyrhändta,** (Quadrumana).

Orang-utang (*Simia satyrus*): skelett af unge. Borneo.

Gorilla (*Troglodytes Gorilla*): kranium (gipsafgjutning).

Babian (*Gynocephalus Sphinx*): 1 ex. från Afrika.

Markatta (*Cercopithecus sp.*): 1 ex. från Afrika: skelett-
delar och kranium af en annan art.

Fingerapa (*Lemur rufus*): 1 ex. från Madagaskar.

Ordn. 3. **Flädermöss,** (Chiroptera).

Fruktätare, (Pteropus).

Flygande hund (*Pteropus edulis*): 2 ex. från Ceylon.

Pteropus Leachii: 1 ex. utan angifven fyndort.

Släktet Phyllostoma.

Vampyr (*Phyllostoma spectrum*): 1 ex. från Brasilien.

Släktet Vesperugo.

Dvärgflädermus (*Vesperugo pipistrellus*): 1 uppst. ♂ från
Upsala; 2 ex. i sprit utan ang. fyndort.

Nordisk flädermus (*V. borealis*): 1 ♂* och 1 skelett från
Upland.

Graskymelig flädermus (*V. discolor*): 1 ♂ från Upsala.

* ♂ betyder hane, ♀ hona.

Släktet Plecotus.

Långörad flädermus (*Plecotus auritus*): 1 ♀ från Upsala;
1 ex. i sprit utan ang. fyndort.

Ordn. 4. **Insektätare**, (*Insectivora*).**Mullvadsläktet**, (*Talpa*).

Mullvad (*Talpa europæa*): 1 ex. från Tyskland. 1 kranium
utan ang. fyndort.

Näbbmussläktet, (*Sorex*).

Allmän näbbmus (*Sorex vulgaris*): 1 ex. från Öland. 1
kranium utan ang. fyndort.

Dvärgnäbbmus (*S. pygmæus*): 1 ex. i sprit från Borgvik,
Vml. 1 kranium.

Vattennäbbmus (*S. fodiens*): 1 ex. från Vml.

Igelkottsläktet, (*Erinaceus*).

Vanlig igelkott (*Erinaceus europæus*): 1 ex. utan angifven
fyndort; 1 ♂ från Upland. 1 kranium.

Ordn. 5. **Rofdjur**, (*Feræ*).**Kattsläktet**, (*Felis*).

Huskatt (*Felis domestica*): kranier. 2 sammanväxta ungar.

Lodjur (*F. lynx*): 1 ex. från Uddeholm, Vml; kranier
utan ang. fyndort.

Järfsläktet, (*Gulo*).

Järf (*Gulo borealis*): 1 ex. från Kvickjock; kranier utan
angifven fyndort.

Vesslesläktet, (*Mustela*).

Skogsmård (*Mustela silvatica*): 1 ex. från Vml; kranier.

Iller (*M. putorius*): 1 ex. från Tyskland.

Hermelin eller lekatten (*M. erminea*): 1 ♀ i sommardräkt,
1 ♀ i vinterdräkt, båda från Upland; kranier.

Småvessla (*M. nivalis*): 1 ♂ i vinterdräkt från Upland,
1 ♂ i sommardräkt från Vml; kranium.

Uttersläktet, (*Lutra*).

Utter (*Lutra vulgaris*): 1 ♀ från Hälsingland; kranier.

Gräflingsläktet, (*Meles*).

Gräfling (*Meles taxus*): 1 ♀ från Upland, kranier.

Björnsläktet, (Ursus).

Landtbjörn (*Ursus arctos*): 1 fullst. skelett från Vmld, kranier.

Grottbjörn (*Ursus spelæus*): tand af.

Tvättbjörnsläktet, (Procyon).

Tvättbjörn (*Procyon lotor*): 1 ex. från Wisconsin, U. S. A.;
1 kranium från Canada.

Hundsläktet, (Canis).

Varg (*Canis lupus*): 1 ex. från Ryssland.

Schakal (*Canis aureus*): kranium från Ceylon.

Hund (*C. familiaris*): kranier.

Räf (*C. vulpes var.*): 2 ex. från Vmld, kranier.

Fjällräf (*C. lagopus*): 1 ex. utan angifven fyndort.

Canis sp. 1 skinn från Argentina.

Släktet Herpestes.

Faraokatt (*Herpestes ichneumon*): 1 ex. från Egypten.

Herpestes sp.: kranium från Ceylon.

Ordn. 6. Säl djur, (Phocacea).**Sälsläktet, (Phoca).**

Spräcklig säl (*Phoca vitulina*): 1 ex. från Öland.

Hvalrossläktet, (Odobænus).

Hvalross (*Odobænus rosmaris*): 1 ex. från Grönland, unge.
1 kranium från Grönland.

Ordn. 7. Gnagare, (Glires).**Ekorrläktet, (Sciurus).**

Allmän ekorre (*Sciurus vulgaris*): 1 ex. från Thüringen,
1 ex. från Vmld, kranier.

Allmän ekorre (*Sciurus vulgaris var.*): 1 ex. (albinos) utan
angifven fyndort.

Sciurus sp.: 1 ex. utan angifven fyndort.

Hasselmusläktet, (Myoxus).

Hasselmus (*Myoxus avellanarius*): 1 ex. i sprit från Skåne.

Råttsläktet, (Mus).

Stor husråtta (*Mus decumanus*): 1 ♂ (hvit varietet) från
Vmld; 1 ex. från Tyskland; kranier.

Lilla husråttan (*M. musculus*): 1 ex. från Upland, kranier.
 Skogsråtta (*M. silvaticus*): 1 ex. från Upland.
 Svart råtta (*M. rattus*): 1 ex. från Tyskland, kranium.

Lemmelsläktet, (*Myodes*).

Fjällemmel (*Myodes lemmus*): 1 ♀ från Jämtland, kranium.
 Skogslemmel (*M. schisticolor*): 1 ex. från Ångermanland.

Sorksläktet, (*Arvicola*).

Akersork (*Arvicola agrestis*): 1 ex. utan angifven fyndort, kranium.
 Vattensork (*A. amphibius*): 1 ♂ från Upland, kranium.

Harsläktet, (*Lepus*).

Vanlig hare (*Lepus timidus*): 1 ♂ från Upland, kranier.
 Kanin (*L. cuniculus*): kranier.

Marsvinsläktet, (*Cavia*).

Marsvin (*Cavia cobaya*): 1 ex. utan angifven fyndort: 1 kranium.

Piggsvinsläktet, (*Hystrix*).

Piggsvin (*Hystrix cristata*): 1 ex. från Algier.

Murmeldjursläktet, (*Arctomys*).

Prärielhund (*Arctomys ludovicianus*): 1 ex. från Wisconsin, U. S. A.
 Vanligt murmeldjur (*A. marmota*): 1 ex. från Graubünden, Schweiz.

Bäfversläktet, (*Castor*).

Bäfver (*Castor fiber*): 1 ex. utan angifven fyndort.

Springråttsläktet, (*Dipus*).

Springratta (*Dipus jaculus*): 1 ex. utan angifven fyndort.

Ordn. 8. **Tandfattiga, (*Bruta*).**

Bältsläktet, (*Dasypus*).

Bälta (*Dasypus* sp.): 1 ex. utan angifven fyndort, kranium.

Myrkottsläktet, (*Manis*).

Myrkott (*Manis* sp.): 1 ex. i sprit (foster) från Ceylon.

Myrsloksläktet. (Myrmecophaga).

Myrslok (*Myrmecophaga tetradactyla*): 1 ex. från Brasilien, kranium.

Myrslok (*M. jubata*): 1 ex. från Sydamerika.

Ordn. 9. **Hofdjur,** (Ungulata).

Underordn. 1. *Partåiga* (Artiodactyla).

Fam. 1. **Idisslare,** (Ruminantia):

Oxsläktet. (Bos).

Tam ox (*Bos taurus*): kranium.

Fårsläktet, (Ovis).

Tama faret (*Ovis aries*): kranier, 1 med 4 horn.

Getsläktet. (Capra).

Tam get (*Capra hircus*): kranium.

Antilopsläktet. (Antilope).

Antilop (*Antilope natalensis*): 1 ♂ från Kafferlandet, Afrika, kranium.

Antilop sp.: kranium utan ang. fyndort.

Släktet Moscus.

Moscus sp.: kranium från Ceylon.

Hjortsläktet, (Cervus).

Älg (*Cervus alces*): 1 ♂ från Grafva s:n, Vmld. skjuten af kapt. E. Öman, kranier och horn.

Ren (*C. tarandus*): kranier och horn.

Kronhjort (*C. elaphus*): horn.

Dofhjort (*C. dama*): kranium.

Radjur (*C. capreolus*): 1 ♂ från Alster, Vmld, horn och kranier.

Fam. 2. **Svindjur,** (Suidæ).

Svinsläktet. (Sus).

Tama svinet (*Sus scrofa domesticus*): kranier.

.. .. missfoster med två hufvuden.

Underordn. 2. *Uddataiga,* (Perissodactyla).

Hästsläktet. (Equus).

Häst (*Equus caballus*): kranier och hof.

Elephantsläktet, (Elephas).

Elefant (*Elephas africanus*): betar från Kameruntrakten, Afrika.

Mammut (*E. primigenius*): hår och tand. Håren äro från ett exemplar, funnet vid Lenafloden.

Ordn. 10. **Hvaldjur, (Cetacea).****Springaresläktet, (Delphinus).**

Springare (*Delphinus delphis*): 1 ex. från Medelhafvet.

Tumlaresläktet, (Phocæna).

Tumlare (*Phocæna communis*): 1 fullst. skelett utan angifven fyndort, kranier.

Bardhvalar.

Bardhval (*Gen. o. sp.*), bard och kota.

Ordn. 11. **Pungdjur, (Marsupialia).****Kängurumläktet, (Halmaturus)**

Stor känguru (*Halmaturus giganteus*): 1 ex. från Australien.

Pungråttläktet, (Didelphys).

Pungråtta (*Didelphys virginianus*): kranium från Honduras.

Ordn. 12. **Kloakdjur, (Monotremata).****Näbbdjursläktet, (Ornithorhyncus).**

Näbbdjur (*Ornithorhyncus anatinus*): 1 ex. från Syd-Australien.

Myrpiggsvinsläktet, (Echidna).

Myrpiggsvin (*Echidna aculeata*): 1 fullst. skelett från Australien.

Klass II. **Fåglar, (Aves).**Ordn. 1. **Tättingar, (Passeres).****Korsnäbbsläktet, (Loxia).**

Mindre korsnäbb (*L. curvirostra*): 1 ♂ från Vmd: 1 ex. utan ang. fyndort.

Stor korsnäbb (*L. pityopsittacus*): 1 ex. från Upland.

Domherresläktet, (Pyrrhula).

Domherre (*P. vulgaris*): 1 ♂ och 1 ♀ från Karlstad.
 Tallbit (*P. enucleator*): 1 ♂ från Upland.

Finksläktet, (Fringilla).

Stenknäck (*F. coccothraustes*): 1 ♀ från Alster, Vmld.
 Bofink (*F. Cœlebs*): 1 ♂ från Vmld.
 Bergfink (*F. montifringilla*): 1 ♀ från Vmld.
 Gråsparf eller husfink (*F. domestica*): 1 ♂ och 1 ♀, båda från Karlstad.
 Pilfink (*F. montana*): 1 ♀ från Karlstad.
 Grönhämpling (*F. chloris*): 1 ♀ och 1 ♂ från Karlstad.
 Gråsiska (*F. linaria*): 2 ♀ från Karlstad.
 Kanariefågel, vild (*F. canaria*): 1 ex. från Madeira.
 Steglits (*F. carduelis*): 2 ex. från Upland.
 Fringilla (*Passer*) sp.: 1 ex. utan ang. fyndort.
 Fringilla flaveola: 1 ex. från Brasilien.

Släktet Ploceus.

Pl. ortellinus: 1 ♂ från Semaar.
 Pl. capensis: 1 ♂, 1 ♀ från Cap, Afrika.
 Pl. ignicolor: 1 ♀ utan ang. fyndort.

Släktet Tanagra.

Tanagra sp.: 1 ex. utan ang. fyndort.
 Tanagra brasiliensis: 1 ex. från Brasilien.
 Tanagra diadema: 1 ex. från Brasilien.

Släktet Pipra.

Pipra monaceus: 1 ♂ från Brasilien.

Släktet Vidua.

Vidua paradisea: 1 ♂ utan angifven fyndort.

Släktet Estrilda.

Estrilda Cingulus 1 ♂ från Nubien.

Släktet Colius.

Colius senegalensis: 1 ex. från Afrika.

Släktet Amblyospiza.

Amblyospiza albifrons: 1 ex. från Port Natal.

Sparfsläktet, (Emberiza).

Lappsparf (*E. lapponica*): 1 ♂ från Torneå Lappmark.

Gulsparf (*E. citrinella*): 2 ♂ och 1 ♀ från Vmld, kranium.
 Ortolansparf (*E. hortulana*): 3 ex. från Vmld.
 Säfsparf (*E. schoenichus*): 1 ♂ och 1 ♀ från Karlstad.
 Kornsparf (*E. miliaria*): 1 ♂ utan ang. fyndort.
 Snösparf (*E. nivalis*): 1 ♂ från Upland.

Släktet Acanthorhynchus.

Acanthorhynchus tenuirostris: 1 ex. utan ang. fyndort.

Släktet Nectarinia.

Nectarinia famosa: 1 ex. från Port Natal.

Släktet Zanthomyza.

Zanthomyza sp.: 1 ex. från Australien.

Släktet Meliornis.

Meliornis sericea: 1 ex. från Australien.

Släktet Stripiturnus.

Stripiturnus malachurus: 1 ex. utan ang. fyndort.

Lärksläktet, (*Alauda*).

Sånglärka (*A. arvensis*): 2 ex. från Karlstad.
 Tofslärka (*A. cristata*): 1 ♂ från Skåne.
 Träd lärka (*A. arborea*): 2 ♂ från Vmld.
 Sandlärka (*A. alpestris*): 1 ♂ från Upland.

Piplärksläktet, (*Anthus*).

Skärpiplärka (*A. obscurus*): 1 ♀ utan ang. fyndort; 1 ex.
 från Åhus, skj. af professor W. Lilljeborg.
 Ängspiplärka (*A. pratensis*): 1 ♂ från Vmld.
 Trädpiplärka (*A. arboreus*): 2 ♂ från Vmld.

Ärlesläktet, (*Motacilla*).

Sädesärta (*M. alba*): 2 ♂ från Karlstad.
 Gulärta (*M. flava*): 1 ♂ från Karlstad.

Trastsläktet, (*Turdus*).

Dubbeltrast (*T. viscivorus*): 3 ex. från Karlstad.
 Sångtrast (*T. musicus*): 3 ex. från Karlstad.
 Rödvingetrast (*T. iliacus*): 1 ex. från Karlstad.
 Snöskata (*T. pilaris*): 1 ♂ och 1 ♀ från Vmld.
 Koltrast (*T. merula*): 2 ex. från Vmld.

Släktet *Ailurædes*.

Kattfågel (*A. Smithii*): 1 ♂ och 1 ♀ från Australien.

Släktet *Philonorhyncus*.

Philonorhyncus holosericeus: 1 ex. utan ang. fyndort.

Rödstjärtsläktet, (*Luscinia*).

Rödstjärt (*L. phoenicurus*): 1 ♂ och 1 ♀ från Karlstad.

Näktergal (*L. philomela*): 1 ♂ från Danmark.

Rotgel (*L. rubecula*): 2 ex. från Karlstad.

Skväitesläktet, (*Saxicola*).

Buskskvätta (*S. rubetra*): 2 ♂ och 1 ♀ från Vmld.

Stenskvätta (*S. oenanthe*): 1 ex. från Karlstad.

Svarthakad buskskvätta (*S. rubicola*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Strömstaresläktet, (*Cinclus*).

Strömstare (*C. aquaticus*): 1 ex. från Vmld.

Kungsfågelsläktet, (*Regulus*).

Kungsfågel (*R. cristatus*): 1 ex. från Stockholmstrakten.

Gärdsmygsläktet, (*Troglodytes*).

Gärdsmyg (*T. europæus*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Sångaresläktet, (*Sylvia*).

Skogssångare (*S. [Ficedula] sibilatrix*): 1 ♂ från Upland.

Gransångare (*S. [Ficedula] abietina*): 1 ♂ från Öland.

Trädgårdssångare (*S. hortensis*): 1 ♂ från Karlstad.

Hökfärgad sångare (*S. nisoria*): 1 ex. från Öland.

Törnsångaren (*S. cinerea*): 1 ♂ från Karlstad.

Svarthufvad sångare eller svarthätta (*S. atricapilla*): 1 ♂ från Stockholmstrakten.

Löfsångare (*S. trochilus*): 1 ♂ från Karlstad.

Bastardnäktergal (*S. hypolais [Hypolais icterina]*): 1 ♂ från Västergötland.

Järnsparfsläktet, (*Accentor*).

Järnsparf (*A. modularis*): 1 ♀ från Kwickjock.

Kärrsångaresläktet, (*Calamoherpe*).

Rörsångare (*Calamoherpe arundinacea*): 1 ♂ från Vmld.

Flugsnapparesläktet, (Muscicapa).

Svart och hvit flugsnappare (*M. atricapilla*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Grå flugsnappare (*M. grisola*): 2 ex. från Karlstad.

Törnskatsläktet, (Lanius).

Törnskata (*L. collurio*): 2 ♂, 1 ♀ från Karlstad.

Varfågel (*L. excubitor*): 1 ♀ från Vmld.

Sidensvansläktet, (Ampelis).

Sidensvans (*A. garrulus*): 2 ♀ från Karlstad; 1 nästan hvit var. från Munkfors, Vmld.

Släktet Corythrix.

Corythrix porphyrolophus: 1 ex. från Port Natal.

Messläktet, (Parus).

Blåmes (*P. coeruleus*): 1 ♂ från Karlstad.

Talltita (*P. borealis*): 1 ♂ utan ang. fyndort.

Tofsmes (*P. cristatus*): 1 ♂ från Karlstad.

Talgoxe (*P. major*): 1 ♂ från Karlstad.

Entita (*P. palustris*): 1 ♀ från Upland; krauium.

Stjärtmes (*P. caudatus*): 1 ♀ från Upland, 1 ex. från Vmld.

Släktet Pachycephala.

Pachycephala simplex: 1 ex. utan ang. fyndort.

Nötväckesläktet, (Sitta).

Nötväcka (*S. europæa*): 1 ♂ från Karlstad.

Trädkrypareläktet, (Certhia).

Trädkrypare (*C. familiaris*): 1 ♂ från Upland.

Svalsläktet, (Hirundo).

Ladusvala (*H. rustica*): 1 ♂ från Karlstad.

Backsvala (*H. riparia*): 1 ♂ från Karlstad.

Hussvala (*H. urbica*): 1 ♀ från Karlstad.

Nattskärrekläktet, (Caprimulgus).

Nattskärre (*C. europæus*): 1 ex. från Upland.

Tornsvalsläktet, (Cypselus).

Tornsvala (*C. apus*): 1 ♀ från Karlstad.

Salangan (*C. esculentus*): Det ätliga boet.

Starsläktet, (Sturnus).

Stare (*S. vulgaris*): 3 ex. från Vmld.

Skriksläktet, (Garrulus).

Nötskrika (*G. glandarius*): 1 ♀ från Vmld; kranium.

Lafskrika (*G. infaustus*): 1 ex. från Kvickjock, skj. af
W. Wheelwright.

Nötkråksläktet, (Nucifraga).

Nötkråka (*N. caryocatactes*): 1 ex. från Vmld, Nor s:n.

Blåkråksläktet, (Coracias).

Coracias abyssinica: 1 ex. från Sennaar.

Skatsläktet, (Pica).

Skata (*P. caudata*): 1 ♀ från Karlstad.

Kråksläktet, (Corvus).

Korp (*C. corax*): 1 ♂ från Norge, kranium.

Kråka (*C. cornix*): 1 ♀ från Karlstad; 1 albinosform utan
angifven fyndort; kranium.

Råka (*C. frugilegus*): 1 ex. från Vmld.

Denna fågel hör egentligen hemma i södra Sverige.

Exemplaret från Värmland är dock skjutet under vintern.

Kaja (*C. monedula*): 1 ex. från Karlstad; 2 kranier.

Paradisfågelsläktet, (Paradisea).

Paradisfågel (*P. papuana*): 1 ♂ från Nya Guinea.

Kolibrisläktet, (Trochilus).

T. sp.: 2 ex. utan angifven fyndort.

T. glaucopis: 1 ex. från Pernambuco.

Ordn. 2. Klätterfåglar, (Scansores).**Hackspettsläktet, (Picus).**

Vanlig hackspett (*P. major*): 1 ♀ från Upland; kranium.

Mellanspett (*P. medius*): 1 ex. utan angifven fyndort.

Liten hackspett (*P. minor*): 1 ♂ och 1 ♀ från Vmld.

Tretåig hackspett (*P. tridactylus*): 1 ex. från Nerike.

Spillkråka (*P. martius*): 1 ♀ från Vmld; 2 kranier.

Grön hackspett eller gröngöling (*P. viridis*): 1 ♂ från
Vmld.

P. arater: 1 ex. från Afrika.

Göktytsläktet. (*Lynx*).

Göktyta (*L. torquilla*): 2 ♂ och 1 ♀ från Vmlid.

Göksläktet. (*Cuculus*).

Gök (*C. canorus*): 1 ♀ från Kvicckjock, 1 ♂ från Vmlid.
Cuculus auratus: 1 ex. från Sydafrika, skj. af Wahlberg.

Papegojsläktet. (*Psittacus*).

Ps. multicolor: 1 ex. från Australien.
Ps. galgulus: 1 ♂ från Singapore.
Ps. undulatus: 1 ♂ och 1 ♀ från Australien.
Ps. ochrocephalus: 1 ex. utan angifven fyndort.
Ps. moluccensis: 1 ex. från Singapore.

Släktet Euphema.

Euphema (Paraphas) sp.: 1 ex. utan ang. fyndort.

Näbbhornfågelsläktet. (*Buceros*).

B. exoratus: 1 ex. från Celebes.

Tukansläktet. (*Ramphastos*).

Pepparätare (*R. Temminckii*): 2 ex. utan ang. fyndort.

Isfåglarne. (*Alcedo*).

Alcedo cristata: 1 ex. utan ang. fyndort.
Alcedo rudis: 1 ♂ från Port Natal, skj. af Wahlberg.

Släktet Todiramphus.

Todiramphus sanctus: 1 ♂ från Australien.

Släktet Alcyon.

Alcyon azurea: 1 ex. utan angifven fyndort.

Biätarne. (*Merops*).

Merops erythropterus: 1 ex. från Sennaar.

Släktet Centropus.

C. affinis: 1 ex. från Java.

Ordn. 4. Roffåglar. (*Accipitres*).**Falksläktet.** (*Falco*).

Stenfalk (*F. lithofalco*): 1 ex. utan ang. fyndort.
 Tornfalk (*F. tinnunculus*): 1 ♂ utan ang. fyndort. 1 fullst.
 skelett.
 Pilgrimsfalk (*F. peregrinus*): 1 ♂ utan ang. fyndort.

Höksläktet, (Astur .

Dufhök (*A. palumbarius*): 1 ung ♂ från Vmld, 1 gammal ♀ från Vmld; kranium.

Sparfhök (*A. nisus*): 3 ex. från Vmld; kranium.

Kärrhöksläktet, (Circus).

Blå kärrhök (*C. cyaneus*): 1 ex. från Vmld.

Brun kärrhök (*C. æruginosus*): 2 ex. från Vmld.

Vråksläktet, (Buteo).

Ormvråk (*B. vulgaris*): 1 ♂ från Upland.

Fjösbent vråk eller fjällvråk (*B. lagopus*): 1 ♀ från Vmld.

Bivråksläktet, (Pernis).

Bivrak (*P. apivorus*): 2 ♀ från Vmld.

Gladsläktet, (Milvus).

Glada (*M. regalis*): 1 ♂ utan ang. fyndort.

Örnsläktet, (Aquila).

Kungsörn (*A. chrysaetos*): 1 ♀ från Skåne.

Hafsörn (*A. albicilla*): 1 ♂ från Skåne.

Fiskgjusesläktet, (Pandion).

Fiskgjuse (*P. haliaëtus*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Släktet Haliaëtus.

Haliaëtus vocifer: 1 ex. från Afrika.

Släktet Spiraëtus.

Spiraëtus accipitalis: 1 ex. från Sennaar.

Ugglesläktet, (Strix).

Berguf (*S. bubo*): 1 ♀ utan ang. fyndort; kranium.

Slaguggla (*S. uralensis* [liturata]): 1 ♀ från Dalarne.

Lappuggla (*S. lapponica*): 1 ex. från Vmld.

Hökuggla (*S. nisorica*): 2 ex. från Vmld.

Hornuggla (*S. otus*): 1 ex. från Vmld.

Jorduggla (*S. brachyotus*): 1 ex. från Upland.

Sparfuggla (*S. passerina*): 2 ex. från Vmld.

Kattuggla (*S. aluco*): 1 ♂ från Upland, 1 unge från Vmld.

Pärluggla (*S. Tengmalmi*): 1 ex. från Upland.

Gamsläktet, (Vultur).

Gam (*V. flavus*): 1 ex. från Spanien.

Asgamsläktet, (Neophron).

Asgam (*Neophron percnopterus*): 1 ex. från Spanien.

Ordn. 5. Dufvor, (Columbæ).**Dufsläktet, (Columba).**

Ringdufva (*C. palumbus*): 1 ♂ från Vmld; kranium.

Skogsdufva (*C. oenas*): 1 ♀ från Vmld.

Klippdufva (*C. livia*): 1 ♂ från Skottland.

Tam dufva (*C. livia* var. *domestica*): missfoster med 2 par ben.

Turturdufva (*C. turtur*): 1 ♂ från Sachsen; 1 ♀ från Vmld, Alster. Förekommer ytterst sällsynt i Sverige. Exemplet är skjutet af Godsägaren Lennartson, Rotnäs, Vmld.

Ordn. 6. Hönsfåglar, (Gallinæ).**Orrsläktet, (Tetrao).**

Tjäder (*T. urrogallus*): 1 ♂ från Stockholmstrakten. 1 ♂ från Vmld. Kranium.

Orre (*T. tetrix*): 1 ♂ från Stockholmstrakten. 2 ♀ från Vmld.

Hjärpe (*T. Bonasia*): 1 ♀ från Upland.

Ripsläktet, (Lagopus).

Dalripa (*L. subalpinus*): 1 ♂ och 1 ♀, båda från Jämtland.

Fjällripa (*L. alpinus*): 2 ex. från Jämtland.

Rapphönsläktet, (Perdix).

Rapphöna (*P. cineria*): 2 ♂ och 1 ♀ från Vmld.

Vaktel (*P. coturnix*): 1 ex. utan aug. fyndort. Ett eller två par af denna i Värmland sällsynta fågel häckar årligen på egendomen Lilleruds ägor, Vmld.

Tamhönsläktet, (Gallus).

Tamhöns (*G. gallinaceus*): 1 fullst. skelett.

Påfågelsläktet, (Pavo).

Vanlig påfågel (*P. cristatus*) 1 ♂, tam.

Fasansläktet, (Phasianus).

Vanlig fasan (*Ph. colchicus*): 1 ♂ från Sydryssland.

Lyrfågelsläktet, (Menura).

Lyrfågel (*M. superba*): 1 ♂ och 1 ♀ från Australien.

Talegallasläktet, (Talegalla).

Talegalla (*T. Lathamii*): 1 ex. från Australien.

Dessa fåglar äro egendomliga därför att de icke rufva sina ägg, utan lägga dem i stora löfhögar, där de kläckas af den genom förruttelse alstrade värmen. Högarna användas år efter år och nå så småningom en betydande storlek därigenom att nytt löf oupphörligen tillföres. Hvert de nykläckta ungarna taga väga är snart sagdt en gåta. Aldrig såg jag sådana under min vistelse i Nordaustralien, och vildarna kände icke till dem. Säkertligen hålla de sig dolda i de tätaste snåren.

Ordn. 7. Vadare, (Grallæ).**Hönssläktet, (Ardea).**

Grå häger (*A. cinerea*): 1 ♀ från Sydryssland.

Denna fågel förekommer sällsynt i Värmland.

Silkeshäger (*A. gazetta*): 1 ex. från Sydafrika.

Storksläktet, (Ciconia).

Hvita storken (*C. alba*): 1 ♂ från Tyskland.

Skedgåssläktet, (Platalea).

P. ajaja: 1 ex. från Chile.

Rördrom (*A. stellaris*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Dverg-rördrom (*A. minuta*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Transläktet, (Grus).

Trana (*G. cinerea*): 1 ♀ från Vmld.

Ibissläktet, (Ibis).

Ibis sp.: 1 ex. från Sennaar.

Svart Ibis (*I. falcinellus*): 1 ex. från Ungarn.

Spofsläktet (*Numenius*).

Storspof (*N. arcuatus*): 1 ♀ från Vmld.

Småspof (*N. phæopus*): 1 ex. utan ang. fyndort. *Kranium*.

Strandskatsläktet, (*Hæmatopus*).

Strandskata (*H. ostrealegus*): 1 ♀ från Gefletrakten. *Kranium*.

Piparesläktet, (*Charadrius*).

Mindre strandpipare (*Ch. mimor*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Ljungpipare (*Ch. apricarius*): 1 ♀ från Västergötland.

Större strandpipare (*Ch. hiaticula*): 1 ♂ från Vmld; 1 ♀
1 ♀ från Gottland, skj. af Meves.

Svartbent strandpipare (*Ch. alexandrinus*): 1 ♂ fr. Skanör,
skj. af W. Liljeborg.

Charadrius speciosus: 1 ex. från Afrika.

Vipsläktet, (*Vanellus*).

Tofsvipan (*V. cristatus*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Långnäbbssläktet, (*Limosa*).

Roströd långnäbba (*L. rufa*): 1 ♂ från Torneå Lpmk.

Brushanesläktet, (*Machetes*).

Brushane (*M. pugnax*): 2 ♂ och 2 ♀ från Vmld.

Suäppsläktet, (*Totanus*):

Drillsnäppa (*T. [Actitis] hypoleucos*): 1 ex. utan ang. fyndort, ♂ från Vmld.

Kärrensäppa (*T. glareola*): 1 ♂ och 1 ♀ från Karlstad.

Gråbent snäppa (*T. ochropus*): 1 ♀ från Uppland.

Svartgrå snäppa (*T. fuscus*): 1 ♂ från Torneå Lpmk.

Gluttsnäppa (*T. Glottis*): 1 ♂ från Vmld.

Rödbent snäppa (*T. calidris*): 1 ♂ från Öland.

Simsnäppsläktet, (*Phalaropus*).

Smalnäbbad simsnäppa (*Ph. hyperboreus*): 1 ♀ från Kvickjock.

Strandsnäppsläktet, (*Tringa*).

Mosnäppa (*T. Temminckii*): 1 ♂ fr. Vmld.

Brednäbbad strandsnäppa (*T. platyrhyncha*): 1 ♂ från Torneå Lpmk, 1 ♂ från Vmld.

Föränderlig strandsnäppa (*T. alpina*): 1 ♂ från Luleå Lpmk.

Skärnsnäppa (*T. maritima*): 1 ♀ från Marstrand.

Dvärgsnäppa (*T. minuta*): 1 ♂ från Torneå Lpmk.

Stor rödsnäppa (*T. islandica*): 1 ♂ från Torneå Lpmk.

Spofsnäppa (*T. subarquata*): 1 ex. från Öland.

Beckasinsläktet, (*Scolopax*).

Morkulla (*Sc. rusticola*): 1 ex. från Upland.

Halfenkel beckasin (*Sc. gallinula*): 1 ♀ från Upland, 1 ♀ från Värmland.

Dubbel beckasin (*Sc. major*): 1 ♂ utan ang. fyndort.

Rallsläktet, (*Rallus*).

Vattenrall (*R. aquaticus*): 1 ex. utan ang. fyndort, 1 ♂ från Karlstad.

Sumphössläktet, (*Gallinula*).

Grönfotad sumphöna (*G. chloropus*): 1 ♀ utan ang. fyndort.

Kornknarr (*G. [Ortygometra] Crex*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Kärrhöna (*G. porzana*): 1 ♂ fr. Vmld.

Sothössläktet, (*Fulica*).

Sothöna (*F. atra*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Ordn. 8. Simfåglar, (*Natatores*).

Svansläktet, (*Cygnus*).

Sångsvan (*C. musicus*): 1 ♂ från Tromsö.

Gässläktet, (*Anser*).

Sälgås (*A. segetum*): 1 ex. från Upland.

Prutgås (*A. torquatus*): 1 ex. från Nerike.

Andsläktet, (*Anas*).

Gräsand (*A. boschas*): 2 ex. från Vmld.

Krickand (*A. crecca*): 1 ♂ och 1 ♀ från Vmld.

Skedand (*A. clypeata*): 1 ♂ från Vmld.

- Stjärtand (*A. acuta*): 1 ♂ och 1 ♀ från Kviekjock, skj. af W. Wheelwright.
 Bläsand (*A. penelope*): 1 ♂ och ♀ utan ang. fyndort.
 Ärtä (*A. querquedula*): 1 ♀ utan ang. fyndort.
Anas viduata: 1 ex. från Sydafrika.

Grafandsläktet, (Tadorna).

- Grafand (*T. vulpanser*): 1 ex. från Bohuslän, skj. af W. Wheelwright.

Flamingosläktet, (Phœnicopterus).

- Flamingo (*Ph. antiquorum*): 1 ex. från Egypten.

Ejdersläktet, (Somateria).

- Vanlig ejder (*S. molissima*): 2 ♂ och 1 ♀ från Bohuslän.

Dykandsläktet, (Fuligula).

- Svärta (*F. [Oedemia] fusca*): 1 ♀ från Karlstad.
 Knipa (*F. clangula*): 1 ♂ utan ang. fyndort.
 Alfägel (*F. [clangula] glacialis*): 1 ♂ från Öland; 1 ung från Vmld.
 Hvitbuk (*F. marila*): 1 ♂ från Marstrand.
 Viggen (*F. cristata*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Skraksläktet, (Mergus).

- Smaskrake (*M. Serrator*): 1 ♂ utan ang. fyndort. Kraniaum.

Pelikansläktet, (Pelicanus).

- Pelikan (*P. crispus*): 1 ex. från Ryssland.

Skarfsläktet, (Phalacrocorax).

- Storskarf (*Ph. carbo*): 1 ex. från Vmld.
 Häckar årligen vid Vätern.

Hafssulsläktet, (Sula).

- Hafssula (*S. [Dysporus] bassana*): 1 ♀ från Marstrand.

Tärnsläktet, (Sterna).

- Svart tärna (*S. nigra*): 1 ex. utan ang. fyndort.
 Skräntärna (*S. caspia*): 1 ex. utan ang. fyndort, skj. af Lloyd.
 Fisktärna (*S. hirundo*): 1 ex. från Vmld.

Måssläktet, (Larus).

Hafstrut (*L. marinus*): 2 ex. utan ang. fyndort. 1 ex. fr. Karlstad.

Grätrut (*L. argentatus*): 2 ♀ utan ang. fyndort

Fiskmås (*L. canus*): 1 ♂ och 1 ♀ från Vmld.

Sillmås (*L. fuscus*): 1 ♀ från Öland.

Tretäig mås (*L. tridactylus*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Skrattmås (*L. ridibundus*): 1 ♀ från Karlstad, Kattviken.

Denna måsart, i Sverige egentligen känd från Skåne, Öland och Gottland, häckade 1905 i ofvannämnda vik af Väneru.

Labbsläktet, (Lestris).

Spetsstjärtad labb (*L. parasitica*), 1 ♂ från Bohuslän. 1 ♂ från Färöarna. 1 ex. utan ang. fyndort.

Bredstjärtad labb (*L. pomarina*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Fjälllabb (*L. buffonii*): 1 ♀ från Rådasjön i Vmld.

Häckar sparsamt i norra Sverige.

Stormsvälsläktet, (Thalassidroma).

Klykstjärtad stormsvåla (*Th. Leachii*): 1 ♂ från Madeira.

Stormfågelsläktet, (Procellaria).

Stormfågel (*P. glacialis*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Procellaria aquinoctialis: 1 ex. från Atl. Oceanen.

Albatrossläktet, (Diomedea).

Albatross (*D. exulans*): kranium.

Doppingssläktet, (Podeiceps).

Smådopping (*P. minor*): 2 ex. utan ang. fyndort.

Skäggdopping (*O. cristatus*): 2 ex. från Vmld, kranium.

Gråstrupig dopping (*P. rubricollis*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Lomsläktet, (Columbus).

Storlom (*C. arcticus*): 2 ex. från Vmld.

Smålom (*C. septentrionalis*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Grisslesläktet, (Uria).

Vanlig grissla (*U. grylle*): 2 ♂. 1 unge från Bohuslän.

Sillgrissla (*U. troile*): 1 ♀ från Nordkap.

Alkekungsläktet, (*Mergulus*).

Alkekung (*M. alle*): 1 ♀ från Fryken, Vmld.

Alksläktet, (*Alca*).

Tordmule (*A. torda*): 1 ♂ från Stockholms skärgård.

Lunnefågelsläktet, (*Mormon*).

Lunnefågel (*M. arcticus*): 1 ex. från Bohuslän.

Äggsamlingen, som utgöres af delvis fullständiga, delvis defekta kullar, har, på grund däraf att många äro urblekta, varit särdeles svår att bestämma. I tvistigare fall har jag erhållit hjälp af vår store fågelkännare, konservator G. Kolthoff, Upsala.

De i samlingen befintliga äggen tillhöra:

- Domherre (*Pyrrhula vulgaris*).
- Bergfink (*Fringilla montifringilla*).
- Bofink (*F. coelebs*).
- Gråsparf (*F. domestica*).
- Hämpling (*F. cannabina*).
- Grönhämpling (*F. chloris*).
- Pilfink (*F. montana*).
- Gulsparf (*Emberiza citrinella*).
- Ortolansparf (*E. hortulana*).
- Sånglärka (*Alauda arvensis*).
- Ängsfiplärka (*Anthus pratensis*).
- Trädpiplärka (*A. arborea*).
- Sädesärka (*Motacilla alba*).
- Gulärka (*M. flava*).
- Taltrast (*Turdus musicus*).
- Koltrast (*T. merula*).
- Dubbeltrast (*T. viscivorus*).
- Snöskata (*T. pilaris*).

Rödstjärt (*Luscinia phoenicurus*).
 Blåhake (*L. suecica*).
 Stenskvätta (*Saxicola oenanthe*).
 Buskskvätta (*S. rubetra*).
 Gärdsmyg (*Troglodytes europæus*).
 Strömstare (*Cinclus aquaticus*).
 Kungsfågel (*Regulus cristatus*).
 Trädgårdssångare (*Sylvia hortensis*).
 Törnsångare (*S. cinerea*).
 Ärtsångare (*S. curruca*).
 Löfsångare (*S. trochilus*).
 Säfsångare (*S. schoenobaenus*).
 Rotgel (*L. rubecula*).
 Grå flugsnappare (*Muscicapa grisola*).
 Svart och hvit flugsnappare (*M. atricapilla*).
 Törnskata (*Lanius collurio*).
 Talgoxe (*Parus major*).
 Tofsmes (*P. cristatus*).
 Blåmes (*P. caeruleus*).
 Svartmes (*P. ater*).
 Stjärtmes (*Orites caudatus*).
 Ladusvala (*Hirundo rustica*).
 Hussvala (*H. urbica*).
 Strandvala (*H. riparia*).
 Stare (*Sturnus vulgaris*).
 Nötskrika (*Garullus glandarius*).
 Skata (*Pica caudata*).
 Kråka (*Corvus cornix*).
 Kaja (*C. monedula*).
 Röka (*C. frugilegus*).
 Spilkråka (*Picus martius*).
 Gröngöling (*P. viridis*).
 Större hackspett (*P. major*).
 Mindre hackspett (*P. minor*).
 Göktyta (*Inyx torquilla*).
 Gök (*Cuculus canorus*).
 Nattskärra (*Caprimulgus europæus*).

- Tornsvåla (*Cypselus apus*).
 Tanddufva (*Columba livia* var. *domestica*).
 Bladufva (*C. ænas*).
 Ringdufva (*C. palumbus*).
 Tornfalk (*Falco tinnunculus*).
 Lärkfalk (*F. subbuteo*).
 Pilgrimsfalk (*F. peregrinus*).
 Stenfalk (*F. lithofalco*).
 Dufhök (*Astur palumbarius*).
 Sparfhök (*A. nisus*).
 Bivråk (*Pernis apivorus*).
 Ormvråk (*Buteo vulgaris*).
 Glada (*Milvus regalis*).
 Fiskgjuse (*Pandion haliaëtus*).
 Berguf (*Strix bubo*).
 Slaguggla (*S. uralensis* [*liturata*]).
 Hornuggla (*S. otus*).
 Kattuggla (*S. aluco*).
 Tjäder (*Tetrao urogallus*).
 Orre (*T. tetrix*).
 Järpe (*T. bonasia*).
 Rapphöna (*Perdix cinera*).
 Tamhöns (*Gallus gallinaceus*).
 Påfågel (*Pavo cristatus*).
 Kalkon (*Meleagris gallopavo*).
 Afrikansk struts (*Struthio camelus*).
 Trana (*Grus cinerea*).
 Strandskata (*Hæmatopus ostrealegus*).
 Tofsvipa (*Vanellus cristatus*).
 Roskarl (*Strepsilas collaris*).
 Större strandpipare (*Charadrius hiaticula*).
 Skärsnäppa (*Tringa maritima*).
 Sumpsnäppa (*T. alpina*).
 Morkulla (*Scolopax rusticola*).
 Grönfotad sumphöna (*Gallinula chloropus*).
 Småfläckig sumphöna (*G. porzana*).
 Sothöna (*Fulica atra*).
 Kornknarr (*Ortygometra crex*).
 Drillsnäppa (*Actitis hypoleucos*).

Gas (*Anser* sp.).
 Grafand (*Anas tadorna*).
 Gräsand (*A. boschas*).
 Krickand (*A. crecca*).
 Anka (*A. boschas* var. *domestica*).
 Bläsand (*A. Penelope*).
 Vanliga ejdern (*Somateria molissima*).
 Hvitbuk (*Fuligula marila*).
 Knipa (*F. clangula*).
 Storskrake (*Mergus merganser*).
 Småskrake (*M. serrator*).
 Storskarf (*Phalacrocorax carbo*).
 Fisktärna (*Sterna hirundo*).
 Fiskmås (*Larus canus*).
 Hafstrut (*L. marinus*).
 Gråtrut (*L. argentatus*).
 Skäggdopping (*Podiceps cristatus*).
 Gråstrupig dopping (*P. rubricollis*).
 Storlom (*Colymbus arcticus*).
 Smålom (*C. septentrionalis*).
 Tordmule (*Alca torda*).
 Sillgrissla (*Uria troile*).
 Vanlig grissla (*U. grylle*).

Klass III. **Kräldjur**, (Reptilia).

Ordu. I. **Sköldpaddor**, (Chelonii).

Landtsköldpaddsläktet, (Testudo).

Grekisk landtsköldpadda (*T. græca*): 1 stoppadt ex. utan ang. fyndort.

Kärresköldpaddsläktet, (Emys).

Vanlig kärresköldpadda (*E. europæa*): 1 stoppadt ex. från Österrike, 1 spritlagdt från Ceylon och 1 skelett utan ang. fyndort.

Af denna sköldpadda träffas skelett i Skånes torfmossar.

Hafssköldpaddsläktet, (Chelonia).

- Jättesköldpadda (*Ch. mydas*): 1 ryggsköld utan ang. fyndort. 1 ägg fr. Kamerun.
 Karettsköldpadda (*Ch. imbricata*): 1 ungt spritlagdt ex. från Ceylon.

Ordn. 2. **Krokodildjur, (Crocodilii).****Krokodilsläktet, (Crocodilus).**

- Crocodilus* sp.: Kranium från Ceylon.
Crocodilus antifruites: 3 ägg från Kamerun.
Crocodilus sp.: ett garfvadt, defekt skinn utan ang. fyndort.

Alligatorsläktet, (Alligator).

- Alligator sp.: ett stoppadt ex. utan ang. fyndort.
A. mississippiensis: ett spritlagdt ex. utan ang. fyndort.

Ordn. 3. **Ödlor, (Saurii).****Ödlesläktet, (Lacerta).**

- Sandödla (*L. agilis*): Flera spritl. ex. utan ang. fyndort.
 Grön ödla (*L. viridis*): 2 ex. utan ang. fyndort

Ormsläsläktet, (Anguis).

- Ormslå (*A. fragilis*): flere spritl. ex. utan ang. fyndort; en unge i sprit.

Flygande draksläktet, (Draco).

- Flygande drake (*D. volans*): 2 ex. i sprit utan ang. fyndort.

Leguanödlesläktet, (Iguana).

- Leguanödla (*I. delicatissima*): 1 spritl. ex. utan ang. fyndort.

Varanödlesläktet, (Varanus).

- Varanus* sp.: 1 ex. i sprit utan ang. fyndort.
 Varanödlan (*V. [Tejus] tejuixin*): 1 skelett från Brasilien.
Varanus sp.: 1 kranium från Ceylon.

Molochsläktet, (Moloch).

M. horridus: 1 spritl. ex. från Australien.

Släktet Platydactylus.

Platydactylus facetanus: 1 spritl. ex. utan ang. fyndort.

Platydactylus guttatus: 1 spritl. ex. från Ostindien.

Kamelekonsläktet, (Chamaeleo).

Kameleont (*C. vulgaris*): 1 spritl. ex. utan ang. fyndort.

1 stoppadt från Egypten.

Masködlor, (Annulata).

Masködla (*Siphonops annulata*): 1 ex. utan ang. fyndort.

Ordn. 4. Ormar (Ophidii).**Snoksläktet, (Coluber).**

Allmän snok (*C. natrix*): Flere spritl. ex. utan ang. fyndort: 1 skelett; ägg; utvecklingsstadier.

Slät snok (*C. lævis*): 2 ex. i sprit utan ang. fyndort.

Huggormsläktet, (Vipera).

Vanlig huggorm (*V. berus*): flere spritl. ex. från Vmld: färgen varierande från ljusgrön till nästan svart.

Pythonsläktet, (Python).

Python bivittatus: Lunga och hjärta, Afrika.

Python sp.: 2 spritl. ex. utan ang. fyndort; kranium.

Skallerormsläktet, (Crotalus).

Skallerorm (*C. horridus*): ett mindre spritl. ex.; skinn och skallra af ett fullvuxet ex. utan ang. fyndort.

Släktet Elaps.

E. corallinus: 1 spritl. ex. utan ang. fyndort.

Hafsormsläktet, (Hydrophis).

Hydrophis gracilis: 1 ex. i sprit utan ang. fyndort.

Klass IV. *Groddjur*, (Batrachia).Ordn 1. **Stjärtlösa batrakier**, (Anura).**Löfgrodsläktet**, (Hyla).

Trädgroda (H. arborea): 1 spritl. ex. utan ang. fyndort.

Vattengrodsläktet, (Rana).

Vanlig groda (R. temporaria): Utvecklingsstadier.

Ätlig groda (R. esculenta): 1 skelett från Tyskland.

Klockgrodesläktet, (Bombinator).

Klockgroda (B. igneus): 1 ex. i sprit utan ang. fyndort.

Paddsläktet, (Bufo).

Vanlig padda (B. vulgaris): 1 stoppadt ex. från Mecklenburg; 1 ex. i sprit utan ang. fyndort.

Ordn. 2. **Stjärtbatrakier**, (Urodela).**Vattenödlesläktet**, (Triton).

Större vattenödda (T. cristatus): 2 ex. i sprit utan ang. fyndort.

Mindre vattenödda (T. punctatus): Flere ex. i sprit utan ang. fyndort.

Salamandersläktet, (Salamandra).

Landsalamander (S. maculosa): 1 stoppadt ex. från Tyskland; 4 spritl. ex. utan ang. fyndort.

Klass V. *Fiskar*, (Pisces).Ordn. 1. **Benfiskar**, (Teleostei).

Underordn. 1. Taggfeniga, (Acanthopterygii):

Aborrsläktet, (Perca).

Vanlig aborre (P. fluviatilis): 1 större, stoppadt ex. från Vmd; 1 skelett från Tyskland.

Knörrhanesläktet, (Trigla).

Vanlig knörrhane (T. gunardus): 1 spritlagdt ex. från Bohuslän.

Bottenmussläktet. (*Agonus*).

Bottenmuss eller skäggsimpa (*A. cataphractus*): 2 ex. i sprit utan ang. fyndort.

Simpsläktet. (*Cottus*).

Hornsimpa (*C. quadricornis*): 1 spritlagdt ex. utan ang. fyndort: 1 spritl. ex. från Fryken, Vuld.

Denna art förekommer i sött vatten utom i sjön Fryken äfven i Vettern och Ladoga samt är, som professor S. Lovén påpekat, en rest af djurlifvet från istiden. Den är föröfrigt en äkta ishafsfisk. Exemplet är skänkt af den kände ichtylogen, numera affidne doktor R. Cederström.

Dvärgsimpa (*Cottus bubalis*): 2 ex. utan ang. fyndort.

Stensimpa (*C. Gobio*): 2 spritl. ex. utan ang. fyndort.

Spiggläktet. (*Gasterosteus*).

Storspigg (*G. aculeatus*): 3 ex. i sprit utan ang. fyndort.

Småspigg (*G. pungitius*): 6 ex. i sprit utan ang. fyndort.

Tångspigg (*G. spinachia*): 1 ex. i sprit utan ang. fyndort.

Svärdfiskssläktet. (*Xiphias*).

Svärdfisk (*X. gladius*): 1 uppstoppadt ex. från Medelhafvet.

Tånglakesläktet. (*Zoarces*).

Tånglake (*Z. viviparus*): 2 ex. i sprit, Lysekil.

Hafskattsläktet. (*Anarrhichas*).

Hafskatt (*A. lupus*): 1 spritlagdt ex. utan ang. fyndort.

Sjökoeksläktet. (*Callionymus*).

Vanlig sjökoek (*C. lyra*): 4 spritlagda ex. från Bohuslän.

Smörbultsläktet. (*Gobius*).

Smörbult (*G. niger*): spritlagdt ex. utan ang. fyndort.

Stenbitläktet. (*Cyclopterus*).

Stenbit (*C. lumpus*): 1 spritl. ex. utan ang. fyndort.

Marulksläktet. (*Lophius*).

Vanlig marulk (*L. piscatorius*): 1 spritl. ex. utan ang. fyndort.

Saultresläktet, (Labrus).

Småsnultra (*L. exoletus*): 1 spritl. ex. från Lysekil.
 Bergsnultra (*L. rupestris*): 2 spritl. ex. från Lysekil.

Underordn. 2. **Fastkåkade, Plectognathi).****Koffertfisksläktet, (Ostracion).**

Koffertfisk (*O. cornutus*): 1 spritl. ex. från Samoaöarne.

Igelkottfisksläktet, (Diodon).

Diodon sp.: 1 spritl. ex. utan ang. fyndort.

Månfisksläktet, (Orthogoriscus).

Mantisk eller klumpfisk (*O. mola*): 1 stoppadt ex. från Medelhafvet.

Underordn. 3. **Tofsgälade, (Lophobranchii).****Kantnålsläktet, (Syngnathus).**

Stor kantnål (*S. acus*): 4 spritl. ex. från Bohuslän.
 Tångsnälla (*S. typhle*): 5 spritl. ex. från Bohuslän.

Häsfisksläktet, (Hippocampus).

Kortnosad häsfisk (*H. brevisrostris*): 1 spritl. ex. från Medelhafvet.

Underordn. 4. **Mjukfeniga, (Malacopterygii).**Fam. 1. **Torskfiskar, (Gadidae).****Torsksläktet, (Gadus).**

Vanlig Torsk (*G. morrhua*): 1 spritl. ex. från Bohuslän.
 Kolja (*G. aeglefinus*): 1 spritl. ex. från Bohuslän.
 Hvitling (*G. merlangus*): 1 spritl. ex. från Bohuslän.

Långsläktet, (Molva).

Vanlig långa (*M. vulgaris*): 1 spritl. ex. från Lysekil.

Flundrefiskar, (Pleuronectidae).**Flundresläktet, (Pleuronectes).**

Rödspätta (*P. platessa*): 1 spritl. ex. från Bohuslän.

Sugfisksläktet. (Eheneis.)

Sugfisk eller sköldfisk (E. remora): 3 spritl. ex. utan ang. fyndort.

Underordn. 5. **Blasmmunnar,** (Physostomi).Fam. 1. **Karpfiskar** (Cyprinidae).**Elritssläkte.** (Phoxinus).

Elritsa (Ph. aphyæ): 2 spritl. ex. utan angifven fyndort.

Laxsläktet. (Salmo).

Forell (S. fario): 1 spritl. ex. jemte utvecklingsstadier, Tyskland.

Norssläktet. (Osmerus).

Nors (O. eperlanus): 1 spritl. ex. från Vmld.

Siksläktet. (Corregonus).

Siklöja (C. albula): 2 spritl. ex. från Vmld.

Gråsik (C. albula): 2 spritl. ex. från Vmld.

Aspsläktet. (Aspius).

Löja (A. alburnus): 1 spritl. ex. från Vmld.

Näbbgäddsläktet. (Belone).

Näbbgädda (B. vulgaris): 2 spritl. ex. från Lysekil.

Flygfisksläktet. (Exocoetus).

Stora flygfisken (E. volitans): 2 spritl. ex., 1 uppstoppadt utan ang. fyndort.

Malsläktet. (Silurus).

Mal (S. glanis): 1 ungt ex. i sprit ut. ang. fyndort.

Darrvelssläktet. (Malapterurus).

Darrvels (M. electricus): 1 spritl. ex. från Venezuela.

Ausjovissläktet. (Engraulis).

Ansjovis (E. encrasicolus): 1 spritl. ex. från Medelhafvet.

Släktet Hemiochus.

H. macrolepidotus: 1 spritl. ex. från Ceylon.

Släktet Chatodon.

Ch. pictus: 1 spritl. ex. från Ceylon.

Ch. collaris: 1 spritl. ex. från Syd-Indien.

Släktet Lichia.

A. sp.: 1 spritl. ex, utan ang. fyndort.

Ordn. 2. Ganoider, (Ganoidei).**Störsläktet, (Accipenser).**

Vanlig stör (A. sturio): 1 stoppadt ex. utan ang. fyndort.

Ordn. 3. Broskfiskar, (Selachii).**Hajsläktet, (Squalus).**

Pigghaj (S. acanthias): 2 yngre spritl. ex. från Bohuslän.

S. glaucus: 1 kranium utan ang. fyndort.

Rocksläktet, (Raja).

Klorocka (R. radiata): 1 spritl. ex. från Bohuslän.

Darrocksläktet, (Torpedo).

Darrocka (T. marmorata): 1 stoppadt ex. utan ang. fyndort.

Sågrocksläktet, (Pristis).

Sågfisk (P. antiquorum): 1 stoppadt ex. utan ang. fyndort. 1 "såg".

Ordn. 4. Rundmunnar (Cyclostomi).**Nejonögousläktet, (Petromyzon).**

Igelnejonöga (P. Planeri): 3 spritl. ex. utan ang. fyndort.

Vanligt nejonöga (P. fluviatilis): Flera unga ex. ("Sand-
ålar") från Vmld.

Rörhjärtan, (LeptoCARDII).**Lansettfisksläktet, (Amphioxus).**

Lansettfisk (A. lanceolatus): 4 spritl. ex. från Bohuslän,
1 spritl. ex. utan ang. fyndort.

VÄRMLAND

FÖRR OCH NU

== MEDDELANDEN FRÅN ==
VÄRMLANDS NATURHISTORISKA
OCH FORNMINNESFÖRENING

VÄRMLAND

FÖRR OCH NU

==== MEDDELANDEN FRÅN VÄRMLANDS ====

NATURHISTORISKA OCH FORNMINNESFÖRENING

Förteckning

å

Värmlands Naturhistoriska

och

Fornminnesförenings

Styrelse och Ledamöter

samt gåfvor och inköp, genom hvilka museets samlingar
ökats under åren 1904—1905

Upprättad 1906.

Karlstad 1906.
Tidnings-A.-B. Värmlands Dagblad.

Till högre allm. läroverkets och Värmlands naturhistoriska och fornminnesförenings förenade samlingar har under åren 1904—1906 influtit:

I. Kulturhistoriska afdelningen:

A) mynt- och medaljsamlingen:

a) såsom *gåfvor*: af *landskontoristen Alfr. Carlsson*, Karlstad: några gamla kopparmynt; af *fröken Charlotta Haak*, Karlstad: "Carl XIV Johans medaljen", som tilldelats hennes far, assessorn, med. dokt. P. Reinh. Haak (f. 1783. död i Kristinehamn 1864): "erindringsmedalj", som tilldelats hennes bror, fördelningsläkaren C. A. Haak (f. 1830. död i Karlstad 1905) för deltagande i Danmarks krig 1864; en frimuraremedalj i silfver af år 1876; bronsmedalj präglad till minne af S:t Johanneslogen Salomons i Göteborg 150-åriga verksamhet; d:o till minne af Svenska läkaresällskapets 50:e årsdag; stor bronsmedalj öfver arkiatern Per von Afzelius; stor bronsmedalj öfver friherre Jakob Berzelius; d:o präglad 1889 öfver generalen grefve Sven Lagerberg vid hans 50-årsjubileum som officer; en utmärkt vacker 5-francs af silfver från år 13 och försedd med Napoleons bild; en jubileumstvåkrona; atskilliga schweiziska, tyska, engelska, ryska och franska silfver- och kopparmynt; af *fru Maria Zetterlund*, Karlstad: några gamla mynt samt en minnespenning (med prägel a blott ena sidan) af messing, antagligen till minne af järnvägens öppnande mellan Kristinehamn—Sjöändan; af *brukspatron Hjalmar Lagerlöf*: en jubileumstvåkrona och 2 gamla kopparmynt; af *biskop Rundgren*: 18 minnespenningar i silfver, af hvilka vi vilja nämna: öfver Gustaf II Adolf från 1633, öfver Karl XIV Johan, drottningarna

Lovisa Ulrika och Sofia Magdalena, Linné, C. Trafvenfelt, fru Lenngren, Gustaf III och Karl XIII; Uppsala läns minnespenning i brons öfver landshöfd. Fredrik von Kræmer; 45 silfvermynt (svenska, danska, italienska, franska, ryska, spanska, engelska och tyska samt ett orientalliskt), 10 gamla kopparmynt (svenska, tyska och franska); af *grefvinnan Anna Mörner, född Rundgren*: vacker minnespenning i brons öfver "Esselde" (Sofia Lejonhufvud), präglad 1905 på Fr. Bremerförbundets initiativ och bekostnad; åtskilliga svenska, finska, danska och ryska silfver- och kopparmynt: af *förste landtmätaren G. Lindmark*: vacker 4-marksslant i silfver från 1703; af *studenten Folke Sandelin*: några svenska och utl. mynt; af *major W. Falk*: plåtmynt från 1763 gällande 1 daler silfvermynt; af *fru Augusta Nyman*: ett af Karl XII:s nödmynt; af *Karin Andersson* å Karlstads arbetsstuga: 5 st. gamla kopparmynt; af *fotograf K. Nyström*, Karlstad: silfvermynt från 1698; af *Svenska Vetenskapsakademien*: dess minnespenning i silfver öfver professor V. E. Svedelius (f. 1816, d. 1888); d:o öfver professor Jonas S. Bagge (f. 1803, d. 1870); d:o öfver astronomie professorn Axel Möller (f. 1820, d. 1896); af *Svenska akademien*: dess minnespenning i silfver öfver den heliga Birgitta; d:o öfver Magnus Stenbock (f. 1664, d. 1717); af *kyrkoherde T. E. Lignell*: vackert svenskt silfvermynt: 2 mark, från år 1700, funnet å Eda prästgård i närheten af Eda skans; en guldfärgad sedel å 32 skill. b:co från 1855; af *fröken Augusta Nyman*, Karlstad: kopparmynt från 1718; af *stud. Karl* och *Julius Nyman*: gamla kopparmynt, funna i Gunnarskog; af *handl. C. A. Olsson*, Karlstad: några kopparmynt: af *öfversånglärare N. Fr. Lindh*, Karlstad: en samling mynt, funna i en gammal offerkälla vid Gislegård i Visnuns socken; af *kvarnägaren O. V. Birath*: en samling mynt från en offerkälla vid Blaxino i Visnum; af *hr P. F. Ygnell*, Karlstad: IX frimurareprovinsens medalj i brons vid konung Oskar II:s 25-årsjubileum som regent; af *skolyngl. Gunnar Levien*: silfvermynt från republ. Salvador; af *tandläkaren G. Svensson*: 2 skill. b:co 1853; af *v. häradshöfding Sv. af Geijerstam*: Jakob

II:s nödmynt af 1690; polett ("en ryss kohl"); 2 minnespenningar; af *postmästare C. O. Lindberg*: $\frac{1}{8}$ rdr 1831; 3 norska, 1 holländskt, 2 förenta staternas silfvermynt samt 1 finskt och 1 franskt mynt; af *notarien E. Lindgren*: 4 utländska mynt; af *handl. Fredr. Nygren*: 25 cents U. S. A. (sedel); af *grosshandl. J. A. Nygren junior*: $\frac{1}{6}$ rdr spec. 1778; $\frac{1}{6}$ d:o 1784; af *fröken Maria Karlsson*, Karlstad: 1 eng. shilling 1893; af *handl. Vilh. Löfgren*, Suttershöjden: 4 sv. silfver- och 1 sv. kopparmynt samt ett finskt silfver- och 1 amerikanskt kopparmynt; af *regementsintendenten G. R. Ugglå*: Karl IX:s 2:mark 1608; af *grosshandl. S. L. Ståve*: profmynt $\frac{1}{2}$ öre utan ar samt 2 st. ntl. silfverslantar; af *bankrevisor B. Tyrén*: $\frac{1}{8}$ rdr sp. 1832; 2 sk. b:co 1843 samt kopparmynt af 1867; af *ingenjör C. V. Nyström*: $\frac{1}{6}$ sk. 1832 och 2 pfenn. (sachs.) 1855.

b) genom *köp*: en holländsk minnespenning från drottning Vilhelminas kröning 1898; silfvermynt från Sverige, Holland, Belgien, Tyskland och Förenta Staterna.

B) Till *fornsamlingen*:

a) såsom *gåfvor*: af *stud. Gunnar Johansson*: en sländtrissa fr. Hammarön; af lärarinnan *fröken Anna Fernau*: ett kruthorn från Norra Ny, försedt med sirater och årt. 1774; 2 s. k. "hårnäfrar" (bjärt målade hårprydnader af näfver) från N. Ny; en s. k. vargyxa från Höljesberget i N. Finnskoga, hvilken af den 75-årige siste innehafvarens fader användts dels till käpp dels till vapen mot vargar, då han under sina skogsfärder blef angripen af sådana; af *fru Maria Andersson, född Aurelius*: en stenyxa med skafthål; en d:o utan skafthål; en delvis slipad flintyxa; en spjutspets af flinta; en gammal knif; ett vackert skedblad af mässing (utan skaft); ett nalhus af mässing, siradt och märkt: 1748 K. H. D. — allt sammans från Hvitsands socken; af *majoren och riddaren W. Falk*: en probersten med tillbehör; af *bokhandlaren och riddaren Axel Nerman*: en mindre kanonkula, funnen i Västergötland; af *Hj. Petersson d' C:o*, Karlstad: en tändsticksask med tändstickor från Karlstads tänd-

sticksfabrik, som nedlades omkr. år 1885; af *pastoratsadjunkten C. V. Bromander*, Karlstad: stenyxa med skafthål, funnen vid grundgräfning i stadsdelen Klara i Karlstad; af *hemmansägaren K. Mattsson* i Kindsjön, S. Finnskoga: en ri-slaga (på värmlandsfinska: varsta); af *läroverksadjunkten G. Asplund*, Karlstad: ett psalmodikon; af *fabrikör L. M. Björkman*, Karlstad: en med skafthål försedd stenyxa från Värmland; af *läroverksadjunkten doktor G. Ydén*, Karlstad: "Prof på Konst-Gravure till nya Banko-Sedlar", graveradt af C. A. Broling; förslag till 10 rdr b:o af 1830, graveradt af densamme; af *biskopinnan Rundgren*: porträttmedaljong i terracotta af biskop J. J. Hedrén, signerad C. R. 1853; af *fotografen Axel Aurelius* i Sunne: 6 stycken större och 50 stycken mindre fotografier från Värmlands finbygder; af *professor Gust. Retzius*, Stockholm: hans vackra arbete "Finska kranier", tr. i Stockholm 1878, hvilket äfven innehåller "några undersökningar öfver de i det nuvarande Sverige och Norge bosatte finnar och deras kultur"; af *fröken Charlotta Haak*, Karlstad: porträtt af generallöjtnant Otto August Malmberg (f. 1796, död a L. Våxnäs 1864); ett gammaldags blodstillande bandage, som tillhört fördelningsläkaren C. A. Haak; af *greffinnan Anna Mörner*: gammal tranlampa af koppar och mässing samt 2 skedar af horn, försedda med snideri, allt inköpt sommarn 1905 i Reykjavik å Island; af *skolynglingen Jakob Einar Stawe*: en mindre kanonkula, hittad af gifvaren vid Varbergs fästning; af *grosshandlanden L. Klein*, Karlstad: träbetsman från 1663 och 2 gamla snidade selkrokar af trä; af *landshöfding G. Dyrssen*: penna och pennskaft, som år 1905 användts vid Karlstadskonferensen om unionsupplösningen; af *Primuraresamhället* i Karlstad: bläckhorn och ringledningsknappen jämte en del af den elektriska ringledning, som användts vid ofvan nämnda unionsförhandlingar. äfvensom den klubba, hvarmed besluten befästes; af *fru Maria Zetterlund*, Karlstad: snidadt klappträ från 1818: ljusform af bleck; ljussaxar med bicka; stort bläckhorn af täljsten; kalenderdosa af mässing; af *jägmästaren C. G. Vikström*, Karlstad: stenyxa

utan skafthål från Grödinge socken i Södermanland: af *kapten B. A. de Verdier*, Mölnbacka: föremål från pip-skafttillverkning i N. Finnskoga; af *brukspatron Hj. Lagerlöf*, Karlstad: snidadt lieorf från Värmlands finnbyggd; från *fröken Brita Sofia Ugglas sterbhus*, Karlstad: psalmbok, som enligt däri gjord anteckning tillhört sergeanten Fredrik Adolf Ugglå å Hammarön (död 1830) och varit honom följaktig såväl under hans fångenskap i Ryssland som vid 2 skeppsbrott å Östersjön; af *hemmansägaren A. Larsson* i Näsberg: "hårnäfver" fr. N. Ny; af *hemmansägaren P. Levin* i Sjögervål i Eda: större stenyxå med skafthål, funnen i nämnda hemman; af *hemmansägaren Karl Olsson*, Punsbol i Kila: stenyxå med skafthål från nämnda hemman; af *kammarherre V. Croneborg*: 2 stenyxor med skafthål, funna i trakten af sjön V. Örten i Nyed; genom *rektor A. Dahlman*: ringklocka, använd vid gamla gymnasiet i Karlstad; af *landtbrukaren Alb. Karlsson*, Brandsbol: 2 s. k. "brudflaskor" från Stafnäs; af *prostinnan Inez Nordenson*, Karlskoga: ovanligt stor träskål från Fryksdalen, märkt med årtålet 1514 samt 10 stenyxor från Värmland och Dal; af *häradshofvare Nordqvist* i Stöllet: 2 gamla grafvårdar af järn från N. Ny; af *musikdirektor A. Carlsson*, Karlstad: en af honom själf målåd kopia af kapellpredikanten Em. Brauzells porträtt; af *herr Nath. Hedin*: en gammal ask af täljsten och en kanonkula, funnen 1890 nära Höje i N. Råda; af *fröken Augusta Nyman*: gammalt broderiarbete; af *Holger Andersén*. Karlstad: saltkar af trä, märkt 1798, från Östmark; af lärarinnan *fröken Emma Larsson*: "lill-ystkärl" från N:a Ny; af *stud. Erik Danielsson*: en af de finska helbiblar, som den värmländske "finnskogens apostel", lektor C. A. Gottlund, år 1822 spred i Värmlands finnbygder; af *f. nämndemannen Erik Andersson*: 2 gamla järnyxor från N:a Flokerud i Grums; af *skolläraren Fritiof Johansson*: stenyxå med skafthål funnen i Götetorp å Hammarön; af *stud. Klas Gunnar Nik. Berg*: litet kruthorn med väl skurna figurer från Grossbol i Grafva; af *öfverstelöjtnanten och riddaren C. H. Nisbeth*: en schakå af 1816 års modell; en kask af 1845 års modell;

en keppy af 1860 års modell; en officersmössa af 1886 års modell; ett fältapotek (medicinkista), som säges ha varit med i krig; en timmermansyxka af trä, 1829 års modell — allt från Värmlands regemente; en stol af gammal vacker modell; af *stud. Ernst Bengtsson*: en harskramla af trä, använd vid harjakt; en kotskål; kruthorn; redskap, hvarmed sattes band på laggkärl; bessman af trä; trälås; knifdoning af värmlands-finsk typ (med trerummig knifslida); bandväfstol — allt från Dalby socken; af *hemmansägarna Gustaf Johansson* och *Sven Larsson* i Rud, Hammarön: gamla hemmagjorda krokar till långref; samt af den senare: en penningkopp af trä; af *Viktor Nilsson* i Rud: ett par oxskor af järn och en kanonkula, funnen vid Skansen i Rud, Hammarön; af *hemmansäg. Nils Andersson*: 2 såtkrokar från Hammarön; af *hemmansäg. Robert Eriksson* i Tofverud: en såtkrok; af *hemmansäg. Albin Andersson*, Rud: en gammal brännvinsflaska af tenn; af *stud. Helge Andersson*: 2 s. k. brödknäckar; af *stud. Venz. Olsson* en d:o; af *skollärare J. Carlstedt*, Karlstad: en stenyxka med påbörjad skafthål från Ämälstrakten.

b) genom *köp*: en s. k. förlofningspsalmbok och en s. k. brudpsalmbok från Dalarne samt en gammal tennbägare från Alsters socken: ett tiotal stenredskap från stenåldern äfvensom några etnografiska föremål, som tillbört prosten J. Nordenson i Karlskoga; spjutspets af flinta från By förs. å Värmlandsnäs; brynsten (?) med fals rundt omkring och en fördjupning å ena sidan från Bäck i By samt en liten stenyxka utan skafthål från Svanskog.

Under åren 1903—1904 var riksbankskassören J. Bergqvist i Karlstad sysselsatt med att ordna myntsamlingen, öfver hvilken en af honom utarbetad katalog utgafs från trycket 1905.

I 35 år har mynt- och fornminnessamlingen haft plats först i ett sedan i två rum i Gamla gymnasiehuset. Men under november månad 1905 flyttades de därifrån till den s. k. rektorsgården (Staden N:o 60 vid Tingvallagatan), där 4 rum för dem tagits i anspråk.

Genom nådig skrifvelse af 17 mars 1905 har K. Maj:t medgifvit, att den s. k. "*Adlersparreska donationen*", bestående af böcker, konstsaker m. m. som genom gåfvo-bref af den 1 januari 1861 skänktes från Gustafsvik i Varnums socken till Kristinehamns pastorat, må öfver-lemnas till Värmlands naturhistoriska och forminnesföre-ning. Under hösten 1905 anlände dessa föremål från Kristinehamn till Karlstad, och för denna donation är upplåtet ett särskildt rum i Värmlands museum.

Dessa samlingar ha sedan 1902 vardats af *kyrko-herden. fil. kand. C. V. Bromander.*

II. Naturhistoriska afdelningen:

De hithörande samlingarna hafva under de båda sistförflutna åren ökats genom följande gåfvor och inköp.

a) gåfvor: af *skolynglingen Karl Öman*: hud af älg; af *godsägaren Fr. A. Sköldebrand*: jorduggla (*Otus brachyotus*); af *provinsiällikaren doktor A. Lindegren*: afrikansk fink; af *fröken H. Machel*: *alcyonium digitatum*; af *doktor H. Severin*: foster och ägg af homo samt binnikemask; af *hr S. Brattström*: näbb af hornskata från Västafrika; af *fröken L. Edman*: en uppstoppad flygfisk; af *handlanden E. Holmqvist*: missfoster af katt; af *skolynglingen Eskil Huzell*: en mindre bläckfisk; af *fördehningsläkaren C. A. Haaks* sterbhus: uppstoppad påfågel och korsnäbb; af *godsägaren R. Wikström*, Lillerud: abnormitet af björk samt en kärrhök (*Circus æruginosus*); af *skolynglingen Ragnar Bengtsson*: huggormsungar; af *godsägaren C. E. L. Lennartsson*, Rotnäs: vild turturdufva, skjuten i Alsters socken; af *skolynglingen Inge Lindholm*: mineral; af *f. riksdagsmannen P. Sahlström*, Torsby: marlekor; af *apotekaren V. Undén*: en samling mineral; af *skolynglingen Åke Lundeberg*: diverse ägg samt en uppstoppad strandskata (*Hæmatopus ostreologus*); af *bruksägaren Alb. Bergström*: skinu af canis sp. från Sydamerika samt bo af stjärtmes; af *hr Karl Flod*: diverse insekter och ett hundkranium; af *skolynglingen John Zander*: steglits och en afrikansk fink; af *konservator A. Lundqvist*: en

samling ägg; af *skolynglingen Erik Ferm*: mage af idisslare; af *skolynglingen Nils Weslien*: diverse mineral.

b) Genom inköp: Rådjur (*Cervus capreolus*), skjutet i Värmland, en större äggsamling, skrattmås (*Larus ridibundus*), hafstrut (*Larus marinus*), skjuten i Värmland samt vattenrall (*Rallus aquaticus*).

I juni detta år utkom från trycket en förteckning af naturhistoriska museets ryggradsdjur, utarbetad af lektor C. Fristedt.

Hedersledamot.

Professor Adolf Gotthard Noreen (utsedd år 1897).

Styrelse.

Ordförande: Biskop C. H. Rundgren (sedan år 1872).

Vice ordförande och skattmästare: Rektor A. E. Dahlman (1903, 1892).

Sekreterare och intendent för den naturhistoriska afdelningen: Lektor J. C. A. Fristedt (1893).

Intendenter för den kulturhistoriska afdelningen:
Kyrkoherde C. V. Bromander (1902).
Lektor N. Bure (1905).

Öfriga styrelsemedlemmar:
Regementsläkare K. N. K. Lundberg (1894).
Disponent H. V. Tiberg (1903).

Ledamöter.

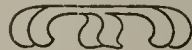
- Agrell, A., Ingeniör (invald 1904).
Almqvist, A., Godsägare (1865).
Alvinzi, J. S., Förste Provinsialläkare (1902).
Andersson, K. Y., Konsistorienotarie (1902).
Andersson, O., Godsägare (1904).
Arrhenius, K., Häradshöfding (1897).
Austrin, A., Kassadirektör (1898).
Bergh, A. U., Kyrkoherde (1905).
Bergenström, K. E., Läroverksadjunkt (1905).
Berg, C. F., Handlande (1904).
Berg, A. F., Kommissionslandtmätare (1904).
Bergquist, N. J., Bankkassör (1904).
Biesert, E., Bruksägare (1905).
Borg, A., Läroverksadjunkt (1905).
Borgström, J. G. S., f. d. Rektor (1862).
Bratt, C. K. A., Öfverste (1880).
Bromander, C. W., Kyrkoherde (1901).
Broström, T. R. L., Landskamrer (1900).
Bure, N., Lektor (1904).
Bäckström, K. H., Läroverksadjunkt (1898).
Börjeson, J. B., Lektor (1892).
Canell, F., Bruksägare (1904).
Carlsson, J., Godsägare (1904).
Cederberg, V. A., Fastighetsägare (1901).
Cederström, C. R., Frih., Kammarherre (1876).
Clarholm, P. O., Lasarettsläkare (1897).
Croneborg, J. U. W., Kammarherre (1859).
Dahlgren, E., Bruksägare (1876).
Dahlman, A. E., Rektor (1887).
Danielsson, G., Disponent (1898).

- Danielsson, C. F. G., Kapten (1891).
 Danielsson, D., Godsägare (1863).
 Dyrssen, G., Landshöfding (1902).
 Edgren, A. W., Pastoratsadjunkt (1870).
 Edgren, E. V. R., Filosofie Licentiat (1903).
 Ekman, J., Bruksägare (1876).
 Ekström, P. L., Notarie (1875).
 Elfstrand, P. F., Jägmästare (1896).
 Elowson, G., Lektor (1870).
 Fagerlin, A. T., f. d. Jägmästare (1862).
 Falk, C. H., Öfverste (1873).
 Falk, W. E., f. d. Major (1863).
 Falk, W. O., f. d. Major (1863).
 Fjellman, E. W., Förste Landtmätare (1878).
 Fogelgren, K. J., Kyrkoherde (1879).
 Forssell, A., Boktryckare (1902).
 Fredriksson, F., Kyrkoherde (1903).
 Fristedt, J. C. A., Lektor (1892).
 Fröding, B., Bruksägare (1863).
 Fröding, H. A., Filosofie Kandidat (1897).
 Fröding, H., Kontraktsprost (1904).
 Geijer, R., Disponent (1898).
 af Geijerstam, S., v. Häradshöfding (1905).
 Gripenberg, C., f. d. Sparbankskamrer (1876).
 Gullström, S., Apotekare (1903).
 Göransson, K., Läroverksadjunkt (1900).
 Hallström, R. S. A., Lektor (1892).
 Halvorsen, S. A., Läroverksadjunkt (1904).
 Hedstrand, C. O., f. d. Kronofogde (1864).
 Hellberg, M., Redaktör (1901).
 Helleberg, F., Major (1904).
 Herlenius, A., Disponent (1902).
 Hoffman, A. G. A., Läroverksadjunkt (1901).
 Huzell, F. A., Handlande (1905).
 Hollender, E., Bruksägare (1902).
 Håkansson, L., Landtbrukare (1876).
 Håkansson, P. T., f. d. Bankkassör (1870).
 Jakobsson, G., Domprost (1888).
 Jansson, J., Godsägare (1903).

- Kastman, C. W., f. d. Kansliråd (1871).
 Kjellman, A. F., Läroverksadjunkt (1888).
 Lagerlöf, B. L. C., f. d. Rektor (1864).
 Lagerlöf, Hj., Bruksägare (1905).
 Larsson, E., Disponent (1904).
 Larsson, K., Kapten (1905).
 Laurell, C. E., f. d. Akademifogde (1876).
 Lennartsson, C. E. L., Godsägare (1903).
 Lewenhaupt, A. M. E., Grefve, f. d. Kapten (1876).
 Lignell, T. E., Kontraktsprost (1883).
 Liljesköld, K. A., Häradshöfding (1897).
 Lindh, N. F., Folkskollärare (1904).
 Linderstam, R., Förste Stationsskrifvare (1894).
 Lindholm, K. J., t. f. Borgmästare (1903).
 Lindmark, G. S., f. d. Förste Landtmätare (1868).
 Lovén, F., Fil. Doktor (1904).
 Lundberg, K. N. K., Regementsläkare (1878).
 Lundblad, A. B., Seminarierector (1897).
 Löfgren, J. A., Kyrkoherde (1870).
 Löthner, G., Bruksägare (1876).
 Mæchel, G., Fröken (1903).
 Mæchel, G., Bankkassör (1905).
 Malmborg, A. E., f. d. Landshöfding (1890).
 Martinson, O., Kontraktsprost (1870).
 Modén, M., Läroverksadjunkt (1897).
 Molinder, A. E., Kyrkoherde (1870).
 Montgomery, H. E., Bruksägare (1904).
 Mossberg, C. E., Grufdisponent (1877).
 Mörner, A., Grefvinna (1903).
 Nerman, C. A., Bokhandlare (1876).
 Nisbeth, C. H., f. d. Öfverstelöjtnant (1902).
 Nisbeth, H., Fru (1902).
 Nordenfelt, C. H., Borgmästare (1868).
 Nordenfelt, N., Major (1905).
 Nordensvan, C. O., Öfverste (1902).
 Nordin, C. R., Läroverksadjunkt (1901).
 Nordlindh, A., Kyrkoherde (1874).
 Nygren, O. E., Fältintendent (1876).
 Nygren, O. F., Handlande (1897).

- Nylén, E. G., Kyrkoherde (1874).
 Nyman, N. V., Häradsskrifvare (1903).
 Nyström, A. R. A., Kamrer (1894).
 Odqvist, S. A., Förste Landtmätare (1902).
 Oldevig, G., Major (1903).
 Olsén, F., Fabrikör (1870).
 Olsén, G., Fabrikör (1904).
 Oxehufvud, C. G., f. d. Öfverste, Öfverintendent (1876).
 Persson, L., f. d. Riksdagsman (1877).
 Persson, O., Kyrkoherde (1901).
 Piscator, P. J. E., f. d. Provinsialläkare (1883).
 Rhodin, C., Bruksägare (1901).
 Ros, A., Bruksägare (1871).
 Ros, C., Auditör (1902).
 Rose, G. G., Seminarieadjunkt (1897).
 Roth, C., Rådman (1903).
 Roth, O. H., Läroverksadjunkt (1870).
 Rudebeck, G. M. U., Landshöfding (1880).
 Rundgren, C. H., Biskop (1872).
 Rune, A., Kyrkoherde (1905).
 Rune, G., Tandläkare (1905).
 Ryman, F. V. A., Häradshöfding (1902).
 Samuelson, G., Länsnotarie (1905).
 Sandén, J. R. A., Bankkamrer (1903).
 Sandvall, A., Bankdirektör (1903).
 Schotte, P. A. V., Landssekreterare (1902).
 Segerborg, K. H., Teckningslärare (1902).
 Sellman, J., Redaktör (1905).
 Sjöholm, L. A., Kontraktsprost (1870).
 Stenbäck, C. V., Rentier (1881).
 Stenström, J. F. T., Kronofogde (1902).
 Ström, S., Kommissionslandtmätare (1904).
 Stjerne, O., Redaktör (1905).
 Sundberg, J. O., Rektor (1893).
 Sundblad, L. A., f. d. Kronofogde (1876).
 Svabom, A., Ingeniör (1905).
 Svabom, K., Kommissionslandtmätare (1904).
 Säve, T. A., Lektor (1870).
 Söderbanm, H., Andre Stadsläkare (1899).

- Thelander, A. T., Bankdirektör (1903).
Tiberg, H. V., Disponent (1893).
Tisell, G. M. T., Öfverstelöjtnant (1902).
Tjerneld, R., Bankkamrer (1905).
Törneblad, O., Folkskoleinspektör (1869).
Uggla, G. R., Regementsintendent (1903).
Undén, V., Apotekare (1880).
Wallberg, J. F., Disponent (1897).
Wallqvist, J. A., Kyrkoherde (1904).
Welin, W., Handlande (1905).
Vendel, A. V., Läroverksadjunkt (1894).
Verdier de, B. A., Kapten (1904).
Westerdal, A. M., Kommissionslandtmätare (1904).
Westling, G. O. F., Rektor (1884).
Westman, K. J., Läroverksadjunkt (1902).
Widmark, H., Löjtnant (1892).
Wikland, T. T., f. d. Kapten (1876).
Wikström, C. G., Jägmästare (1876).
Ydén, G. M., Läroverksadjunkt (1873).
Yhnell, P. F., Konditor (1903).
Ågren, P. M., Handlande (1876).
Åström, A., Bokhandlare (1903).
Örn, E. L., Regementsläkare (1890).

VÄRMLAND

FÖRR OCH NU

== MEDDELANDEN FRÅN ==
VÄRMLANDS NATURHISTORISKA
OCH FORNMINNESFÖRENING

VÄRMLAND

FÖRR och NU

===== MEDDELANDEN FRÅN VÄRMLANDS =====
NATURHISTORISKA och FORNMINNESFÖRENING

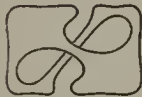
IV

Prosten Nordensons forn- sakssamling

Några meddelanden

af

C. W. Bromander.

Den bekante och begåvade prosten och kyrkoherden i Karlskoga Johan Nordenson, f. i Brunskog 1843, död 1904, var intresserad för mångahanda, även för arkeologi. I Blomskogs och Sunne pastorat, där han förut tjänstgjort, samlade han åtskilligt av fornsaker. Efter hans död kommo några etnografiska föremål av hans samling till Nordiska museet i Stockholm, och några mindre betydande sådana gingo bort på auktionen efter honom.

Vid ett besök i Karlskoga prostgård sommaren 1904 samtalade jag med änkefru Nordenson om förvärvande för Värmlands museum av de för detta lämpliga föremålen. Hon förklarade sig då gärna vilja skänka hela samlingen till museet i Karlstad. Men som hon av ekonomiska skäl även behövde få någon ersättning åtminstone för en del av densamma, så skänkte hon 10 stycken stenyxor, under det att museet för 25 kronor köpte resten av här nedan nämnda föremål.

Det är beklagligt, att man om dessa föremåls fyndort ej kan få någon närmare uppgift än: "Nordmarks härad och Fryksdalen". Nåja, det är vackert så. Ett och annat stenredskap torde emellertid härstamma från norra Dal, eftersom Nordenson under sin tjänstgöring inom Blomskogs pastorat var bosatt i Värviks socken, som tillhör Älfsborgs län, och en stenyxa är från Amerika. De forntida stenverktygen äro visserligen de vanliga och ej av någon säregen beskaffenhet. Men som de dock i det stora hela äro värmländska och detta både på grund av fyndort och samlare, ha de sålunda sin givna plats här i Värmlands museum, där de — åtminstone stenföremålen — för framtiden böra utgöra en liten

särskild avdelning under namn av "*Prosten Nordensons samling*".

Dessa föremål kommo i museets ägo redan år 1905. I föregående årsberättelse hunno vi emellertid endast omnämna förvärvandet av dem för Värmlands museums räkning. Här vilja vi därför lämna en specifikation över samlingen. Till densamma höra:

- N:o 1 En tunn oslipad flintmäjsel, $16\frac{1}{2}$ cm. lång.
 „ 2 Rund stenyxa utan skafthål, 17 cm. lång.
 „ 3 Rund stenyxa utan skafthål, 11 cm. lång.
 „ 4 Platt stenyxa utan skafthål, $11\frac{1}{4}$ cm. lång.
 „ 5 Platt stenyxa utan skafthål, $13\frac{1}{2}$ cm. lång, försedd med denna påskrift: "Indianyxa funnen i närheten av Esconaba Mich. U. S. A. Jan Bengtson 1893".
 „ 6 Stenyxa eller stenklubba med skafthål, 13 cm. lång, $7\frac{1}{2}$ cm. bred, skadad i båda ändarna.
 „ 7 Stenyxa med skafthål, $12\frac{1}{2}$ cm. lång, $6\frac{1}{2}$ cm. bred, har i hammarn spår efter ett tidigare skafthål.
 „ 8 Stenyxa med skafthål, $11\frac{1}{2}$ cm. lång, $6\frac{1}{2}$ cm. bred, eggens sidor slätslipade.
 „ 9 Stenyxa med skafthål, $19\frac{1}{2}$ cm. lång, $7\frac{1}{2}$ cm. bred, hammaren slätslipad med en bit ur kanten.
 „ 10 Stenyxa med skafthål, $16\frac{1}{2}$ cm. lång, 7 cm. bred, ganska tunn åt hammaren till.
 „ 11 Stenyxa med skafthål, $16\frac{1}{2}$ cm. lång, 6 cm. bred med rundad hammare och något skadad i eggen.
 „ 12 Stenyxa med skafthål, $13\frac{1}{2}$ cm. lång, 6 cm. bred.
 „ 13 Stenyxa med skafthål, 20 cm. lång, 6 cm. bred, har väl bibehållna kanter.
 „ 14 Stenyxa med skafthål, likformig med föregående, $15\frac{1}{2}$ cm. lång, 6 cm. bred, med väl bibehållna kanter.
 „ 15 Stenyxa med skafthål, 17 cm. lång, 6 cm. bred, har släta ytor och eggen något skadad.
 „ 16 Stenyxa med skafthål, $13\frac{1}{2}$ cm. lång, 6 cm. bred, med släta sidor.

- N:o 17 Stenyxå med skafthål, 12 cm. lång, 6 cm. bred, med tämligen stort skafthål på mitten.
- „ 18 (Sänk?)sten med refflat hål i mitten, 10 cm. lång, 6 cm. bred, tämligen tunn.
- „ 19 Oslipad (sänk?)sten med hål i ena hörnet och i den andra kanten spår efter ett andra hål.
- „ 20 En hammarformig täljsten med ett mindre väl utfört hål.
- „ 21 Liten stenkvarn med järnband runtomkring.
- „ 22 Fyrkantig träkäpp (påminnande om en runstav), 96¹/₂ cm. lång, försedd med årtalet 1787 och har på alla sidor inskurna streck, tecken och bokstäver; något bränd i ena ändan.
- „ 23 En väldig träskål med årtalet 1514 inskuret under bottnen; härstammande från Fryksdalen visar den vilka kolossala dimensioner skogen där ägt i forna dagar.
- „ 24 Vacker gammal glasbägare, i diameter upptill.
- „ 25 Gammaldags järnlås med nyckel.
- „ 26 Ljussläckare av järn.
- „ 27 Ljussax.
- „ 28 Saltbutt (= saltkar) av näver från Fryksdalens finnbygd.
- „ 29 Ellipsformig koppardosa med inskriften:
 "P BERGMAN 1845".
- „ 30 Broderad ficka, allmogearbete.
- „ 31 Skinnväska.
- „ 32 Nyckel till gammalt stocklås?
- „ 33 Betsman af trä från år 1663.

Förteckning

å

Värmlands Naturhistoriska

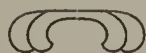
och

Fornminnesförenings

Styrelse och Ledamöter

samt gåfvor och inköp, genom vilka museets samlingar
ökats under åren 1906—1907.

Upprättad 1907.

Sedan sista årsredogörelsen lämnades, ha till högre allm. läroverkets och Värmlands naturhistoriska och fornminnesförenings förenade samlingar influtit:

I. Kulturhistoriska avdelningen:

A) *Mynt- och medaljsamlingen:*

a) såsom *gåvor*: av *fröken Ubéa Cederberg* i Filipstad: minnespenning över John Ericssons gravsättning i Filipstad, med å ena sidan John Ericssons bild och å den andra en bild av hans mausoleum i Filipstad; av *prostinnan Klara Höjer* i Ölme: stor bronsmedalj, slagen av frimuraresamhället över konung Karl XV; den har å ena sidan konungens bild och inskriften: "Carolus XV rex Sueciæ et Norvegiæ" samt å andra över ett frimurarevapen: "Laborem cum palma mutavit" och därunder: "Aeternæ memoriæ mag. supr. et S. V. defuncti lib. fr. mur. prov. IX MDCCLXXII"; av *kaptен Gudmund Danielson* å Ris: påvligt silvermynt (10 soldi) av år 1868 med Pius IX:s bild; 3 tyska nickelmynt och 4 tyska bronsmynt samt ett antikt bronsmynt, från kejsar Constantius, omkr. år 350. Å den ena sidan synes ett huvud till höger med diadem och inskriften: "D. N. Constan. . . tius P. F. Aug. (= Dominus noster Constantius, pius felix augustus); å andra sidan en oläslig inskrift och en otydlig bild; troligen en krigare, som nedstöter an annan från hästen. — Kaptен Danielson köpte detta mynt i Rom våren 1881. just da det av en arbetare blivit funnet å Forum Romanum; av *greve Rudolf Adlersparre* i Arvika: en Christian VII:s 2½ schilling Schlesw. Holst.

comrant från 1799 (silver); flera tyska silver- och kopparmynt: ett orientaliskt mynt med vacker, tydlig och mycket upphöjd inskrift; 3 stycken silverslantar av det stora myntfynd, som gjordes vid Gustavsvik i Varnum år 1880, det enda kända fynd av anglosachsiska mynt i Värmland. Av detta stora fynd inlöste staten åtskilligt. De övriga mynten, som utgjorde flertalet, ha förkommit utom fyra, som Värmlands museum äger förnt. Denna förstärkning var därför synnerligen välkommen. Å två av mynten framträder namnet *Ethelred* tydligt. På det tredje, som är illa medfaret, synes endast en liten del av siraternas å ena sidan; — en silverdenar från kejsar Augustus vid tiden för Kristi födelse. Å ena sidan synes kejsarens väl präglade bild; å den andra en stenbock med glob och ymnighetshorn, därnedan rester av bokstäver, nämligen övre delen av: A. V. S., möjligen en återstod av Augustus. I övre kanten, där myntet är litet skadat, synes, att kärnan är av brons eller koppar och blott överdragen med silver. Myntet är sålunda falskt, men det kan mycket väl därför vara antikt, emedan man under Augustus lär ha begagnat även sådana mynt vid handel med barbarerna; av *Svenska Vetenskapsakademien*: dess minnespenning i silver över professorn i kemi vid Lunds universitet C. V. Blomstrand, född 1826, död 1877; av *landskamrer T. Broström* i Karlstad; Svenska Numismatiska föreningens vackra minnespenning i silver över konung Oskars och drottning Sofias guldbryllöp; av *Svenska Akademien*: dess minnespenning i silver över naturforskaren professor C. P. Thunberg. f. 1743. d. 1828.

b) genom *köp*: Svenska Numismatiska föreningens minnespenning i silver över konung Oscars och drottning Sofias guldbryllöp.

B) *Till fornsamlingen*:

a) såsom *gåvor*: av *prostinnan Klara Höjer*, f. Åberg, i Ölme: biskop E. Tegnér's manuskript till verser vid hans broders, lektor Elov Tegnér's bryllöp i Karlstad år 1810. Bruden då, Anna C. Bagge, blev änka redan år 1815, men sedan gift med lektor Ulrik Jakob Åberg i Karlstad och så mor till prostinnan Höjer, som sålunda

bekommit detta manuskript genom arv; en fyrk. arbetspåse av hvitt siden; en rund arbetspåse av ljust siden; en brod. plånbok m. m. från hennes morföräldrars hem i Karlstad i slutet af 1700-talet; av *hemm.-äg. Gustav Nygren* å Skansen i S. Ed i Kila: en stenyx med skafthål från nämnda hemman; av prosten Anders Lignells arvingar genom *gross-handlaren R. Lignell* i Göteborg och *prosten T. E. Egnell i Eda*: oljefärgsporträtt i gyllene ram av deras far, prosten och kyrkoherden i Kila, teol. dokt. Anders Lignell, f. 1787, d. 1863, vilken lagt grunden till Värmlands museums kulturhistoriska avdelning och sålunda är mer än andra förtjänt av att här ha sin bild; av *docenten Yrjö Hirn* i Helsingfors: fil. magister Petrus Nordmanns arbete *Finnarne i mellersta Sverige*, tr. i Helsingfors 1888, innehållande intressanta meddelanden om finnbe-folkningen i Värmland; av *bokhandlaren A. Åström* i Karlstad; 2 tändsticksaskar från den för flera år sedan nedlagda Blombacka säkerhetständsticksfabrik i Värmland, -- helt säkert ytterligt sällsynta illustrationer till den värmländska industriens historia; av *fröken Ubea Cederberg* i Filipstad: tryckt kopia af ett av Karl XII den 31 mars 1718 från Kristinehamn utfärdat brev, att handt-verksgesäller ej få taga s. k. frimåndagar, 13 stycken hemmastöpta allmogeknappar från Gräs by i Sunnemo socken; av *gevärssmeden J. E. Jernberg* i Karlstad: gammalt träbetsman, som under 4 generationer tillhört en Karlstadsslägt; av *doktorinnan Thérèse Örn, f. Uggla*, Karlstad: fingerring funnen å Gustafsviks ägor på 1870-talet; av *studenten Carl Wenzel Olsson*, Karlstad: en liten nätt akvarell av Stora Kils gamla sockenkyrka, som byggdes 1648 och revs på 1860-talet. Tavlan är en av givaren utförd kopia efter en liknande, som finnes å Aper-tins herrgård och troligen förut varit den enda bild, som existerat av nämnda kyrka; av *hustrun Krisina Björn* i Kärne, Ransäter: gammal porslinsform med antika orna-ment runt om (Rörstrandsarbete), 2 med fjäder och fär-ger utförda fågeltavlor, som tillhört föräldrarna till "Fred-rik på Ransätt" (kanslirådet F. A. Dahlgren), och av givarinnans fader erhållna på auktion i det gamla Ran-

sättershemmet; gammal glaskaraffin; liten svarvad träask från 1700-talet; elldon; smörbytta av trä med inbrända ornament; av *herr Ludvig Asp*, Grums: fragment av lerurna, funnen vid lägenheten Granhagen vid Grums' station, där ett forntida gravfält påträffats, hartzbitar, s. k. förtätningar, använda att göra träkärll vattentäta, i smält tillstånd intryckta i kanten mellan botten och kärlets väggar, vadan i dessa bitar ännu synas avtryck efter fingrar, träets årsringar och de kluvna rottågor, varmed botten varit fastbunden vid kärlets väggar; benskrivor, brända människoben, funna i en av de nämnda gravarna: av *pastoratsadjunkten A. V. Edgren*, Svanskog: vackert bronsbeslag (antagligen efter en svärdsbalja), funnet omkring år 1902 i hemmanet Tryneviken i Svanskog: av *godsägaren Jakob Bengtsson*, Svabacken i Dalby: 100-årig, väl bibehållen drickeskanna av enträ; av studenten vid tekniska högskolan *Ernst Bengtsson* från Lillbergsgården i Dalby; mjölkbytta förfärdigad av hel näver och träbottnar, sedan början av 1800-talet använd i ett allmogehem i Dalby; av *handlanden V. Velin*, Karlstad: ljusstake av bränd lera från Västergötland; av *gränsridaren Olov Danielsson*, S. Finnskoga: gammal bibel, som tillhört en värmländskfinsk familj, vilken bott i en rökstuga (pörte) i nämnda socken; av *rektor A. Dahlman*, Karlstad: gammalt lås med nyckel, som tillhört museets förra rum, förut ett klassrum, i gamla gymnasiehuset i Karlstad; av *greve Rudolfr Adlersparre*, Arvika: porträtt av ärkebiskop A. N. Sundberg, f. 1818, d. 1900, att förenas med den museet tillhöriga "Adlersparreska donationen"; av *handlanden A. V. Fallqvist*, Sundstad: en stenyx med skafthål och 2 stenyxor utan skafthål från Kristinehamnstrakten; av *skolynglingen V. Orgelstrandh*, Karlstad: gammal åderbill; av *domänintendenten A. Billström*, Karlstad: gammalt träbetsman från Värmlands finnbygd; av *biskop C. H. Rundgrens stärbhus*: följande minnen efter biskopen: liten helbibel, tr. i London 1847, försedd med biskopens namnteckning och årtalet 1854. Den har mycket fin stil, men detta oaktat läste biskopen den under sista åren växelvis med en fransk, en engelsk och

en grekisk med lika fin stil, läste däri utan glasögon ännu den 13 september 1906, sålunda blott 6 dagar före sin död; svenska kyrkans handbok, tr. i Stockholm 1852, med permar av sammet och perlor; enkelt bläckhorn av glas, som han begagnat minst 60 år och använt vid författandet af sina flesta skrifter; skrivsandsask, svarvad av masur; gåspenna, formerad av honom själv och av honom begagnad under hans sista tid; 2 pennskaft av trä med kvarsittande pennor; smalt pennskaft av metall med kvarsittande penna; blå- och rödpenna; metallhylsa för både bläck- och blyertspenna; glas i en basthylsa som stått på hans skrivbord att ha pennor uti; papperskniv av trä; pappersknivblad av ben; raderkniv med benskaft; pappask med munlack; liten griffeltavla; namnstämpel lik hans egenhändiga namnteckning; stämpel innehållande orden: "Biskopsembetet i Karlstad"; liten brevvåg av mässing; liten nattlampa av metall, i form av en urna; lamprensare av järnbläck, varmed han alltid själv putsade sin skrivbordslampa; glasögon med cirkelrunda glas, igenkännliga från porträtt från hans medelålder; enkelt cigarmunstycke av trä; sjöskunspipa med silverbeslag och långt skaft; käpp med hornkrycka, av honom begagnad dagligen under minst 40 år; en större tavla med a) *lagerkransar* från Rundgrens doktorspromotion den 14 juni 1842 och andra akademiska högtider t. ex. Upsala universitets jubelfest 1877 samt b) *poletter* för Rundgren vid riksdagar och kyrkomöten; en tavla med lagerkrans från Rundgrens jubeldoktorspromotion i Upsala den 31 maj 1892.

b) genom *köp*: en vacker med skafthäl försedd s. k. båtformig stenyxa, funnen i Gullspångsälven — den enda *hela* yxa av detta slag i Värmlands museum; Karlstads skomakareämbetes sigill, med följande omkring en stövel stående inskrift: "Carolstadiensis Anno 1755". Det har senast begagnats av den siste skomakareåldermannen i Karlstad Johan Holmberg, f. i Kristinehamn 1795, d. i Karlstad 1879. Han hade i sitt förvar även ägt Karlstadskomakarnas ämbetslåda, som var av ek, mycket järnbeslagen och försedd med tre lås och som ej kunde

öppnas, om ej alla läsen samtidigt upplåstes. Denna låda förgicks vid stadens brand 1865 och därmed antagligen alla ämbetets handlingar, så att detta sigill nu torde vara det enda, som är kvar av Karlstads skoma reämbetes tillhörigheter; ett fotografiporträtt av John Ericsson, med hans egenhändiga namnteckning, infattat i en av amerikansk mahogny vacker; skulpterad förgylld ram med "Monitor" exskulpterad i nedre kanten, skänkt av John Ericsson själv till hans vän kommandör Axel Adlersparre i Stockholm.

c) *såsom deposition* från gymnasiebiblioteket följande tre tavlor: "Die Theologie", "Die Philosophie" och "Die Jurisprudenz", avbildningar av freskomålningar i universitetets aula i Bonn. Framlidne hypoteksbankkamrer Henrik Granroth i Karlstad hade vid någon auktion å det gamla Adlersparregodset Gustavsvik nära Kristinehamn inropat dessa tavlor och sedan skänkt dem till biskopinnan Charlotte Rundgren. Under sin livstid yttrade hon till läroverkets bibliotekarie, doktor Ydén, att dessa tavlor vid hennes död skulle tillfalla läroverksbiblioteket. Vid hennes frånfälle innevarande år uppfylldes även hennes vilja av stärbhuset. Emedan tavlorna en gång tillhört Adlersparrarna å Gustavsvik, ansågs nu givetvis lämpligast, att de överfördes till Värmlands museum för att där i den "Adlersparreska donationen" återförenas med forna kamrater.

Såväl mynt- och medaljsamlingen som fornsamlingen har under året vårdats av *kyrkoherden, filosofie kandidat C. V. Bromander*.

II. Naturhistoriska avdelningen:

De hithörande samlingarna hava under det sistförflutna året ökats genom följande gåvor och inköp:

a) gåvor: av *skolynglingen Nils Westien* kalkspatkrystaller; av *skolynglingen A. Huzell* bläckfisk i sprit; av *skolynglingen H. Odén* rötsimpa i sprit; av *skolynglingen Vendel* div. fågelägg; av *f. d. läroverksadjunkten Malmstedt* ett herbarium; av *skolyngl. A. Huzell* ägg av ameri-

kansk vaktel; av *herr Földt, Kil*, storskrake; av *lektor C. Fristedt* ett större akvarium, skalle av läppbjörn, sköld av större kärrsköldpadda, skalle av Herspestes (alla från Ceylon); frukter m. m. av varjehanda hushållsväxter ha-
va inlämnats av skolynglingarna *W. Höijer, Einar Stave, P. Lövenborg, Georg Nyman, E. Bergqvist, G. Granqvist, F. Hellzén, E. Öström* och *H. Odén*; av *Oskar Andersson*, Framnäs, petrifikat; av *studenten Nils Stenström* större sjöstjärna från Bohuslän; av *herr Hedberg* en rackelhane, (bastard mellan tjäder och orre) samt steril tjäderhöna; av *studenten E. Dahlman* larver av tallspinnare; av *I. Wirén* guldsand från Klondyke och gedigen koppar från trakten av Newyork; av *major C. O. Ahlmark* diverse mineral och bergarter; av *skolynglingen R. Bengtson* en amerikansk kärrsköldpadda; av *löjtnant R. Geijer* och *handlanden H. Geijer* ett större herbarium.

b) genom inköp: steril, egendomligt tecknad tjäderhöna. Boorm (Python molurus).

Hedersledamot.

Professor Adolf Gotthard Noreen (utsedd år 1897).

Styrelse.

Ordförande: vakant.

Vice ordförande och skattmästare. Rektor A. E. Dahlman (1903, 1892).

Sekreterare och intendent för den naturhistoriska afdelningen: Lektor J. C. A. Fristedt (1893).

Intendenter för den kulturhistoriska afdelningen:
Kyrkoherde C. V. Bromander (1902).
Lektor N. Bure (1905).

Öfriga styrelsemedlemmar:

Regementsläkare K. N. K. Lundberg (1894).
Disponent H. V. Tiberg (1903).
Kamrer R. Nyström (1906).

Ledamöter.

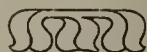
- Agrell, A., Ingeniör (invalid 1904).
Almqvist, A., Godsägare (1865).
Alvinzi, J. S., Förste Provinsiälläkare (1902).
Andersson, K. Y., Konsistorienotarie (1902).
Andersson, L., Stationsinspektör (1906).
Andersson, O., Godsägare (1904).
Arrhenius, K., Häradshöfding (1897).
Austrin, A., Kassadirektör (1898).
Bergh, A. U., Kyrkoherde (1905).
Bergenström, K. E., Läroverksadjunkt (1905).
Berg, C. F., Handlande (1904).
Berg, A. F., Kommissionslandtmätare (1904).
Bergh, A., Adjunkt (1906).
Bergquist, N. J., Bankkassör (1904).
Biesert, E., Bruksägare (1905).
Borg, A., Läroverksadjunkt (1905).
Borgström, J. G. S. f. d. Rektor (1862).
Bratt, C. K. A., Öfverste (1880).
Brattström, H., Fabrikör (1906).
Brattström, M., Fabrikör (1906).
Bromander, C. V., Kyrkoherde (1901).
Broström, T. R. L., Landskamrer (1900).
Bure, N., Lektor (1904).
Bäckström, K. H., Läroverksadjunkt (1898).
Börjeson, J. B., Lektor (1892).
Canell, F., Bruksägare (1904).
Carlsson, J., Godsägare (1904).
Cederberg, V. A., Fastighetsägare (1901).
Cederström, C. R., Frih., Kammarherre (1876).
Clarholm, P. O., Lasarettsläkare (1897).

- Croneborg, J. U. W., Kammarherre (1859).
 Dahlgren, E., Bruksägare (1876).
 Dahlman, A. E., Rektor (1887).
 Danielsson, C., Disponent (1898).
 Danielsson, C. F. G., Kapten (1891).
 Danielsson, D., Godsägare (1863).
 Dyrssen, G., Landshöfding (1902).
 Edgren, A. W., Pastoratsadjunkt (1870).
 Edgren, E. V. R., Läroverksadjunkt (1903).
 Ekström, P. L., Notarie (1875).
 Elfstrand, P. F., Jägmästare (1896).
 Elowson, G., f. d. Lektor (1870).
 Fagerlin, A. T., f. d. Jägmästare (1862).
 Falk, C. H., Öfverste (1873).
 Falk, W. E., f. d. Major (1863).
 Falk, W. O., f. d. Major (1863).
 Fjellman, E. W., Förste Landtmätare (1878).
 Fogelgren, K. J., Kyrkoherde (1879).
 Forssell, A., Boktryckare (1902).
 Fredriksson, F., Kyrkoherde (1903).
 Fristedt, J. C. A., Lektor (1892).
 Fröding, B., Bruksägare (1863).
 Fröding, H. A., Filosofie Kandidat (1897).
 Fröding, H., Kontraktsprost, (1904).
 Geijer, R., Disponent (1898).
 af Geijerstam, S., v. Häradshöfding (1905).
 Gripenberg, C., f. d. Sparbankskamrer (1876).
 Gullström, S., Apotekare (1903).
 Gunnelius, O. A., Komminister (1906).
 Göransson, K., Läroverksadjunkt (1900).
 Hagström, J. O., Komminister (1906).
 Hallström, R. S. A., Lektor (1892).
 Halvorsen, S. A., Rektor (1904).
 Hedstrand, C. O., f. d. Kronofogde (1864).
 Hellberg, M., Redaktör (1901).
 Helleberg, F., Major (1904).
 Herlenius, A., Disponent (1902).
 Hoffman, A. G. A., Läroverksadjunkt (1901).
 Holmqvist, I., Lektor, (1906).

- Huzell, F. A., Handlande (1905).
 Håkansson, L., Landtbrukare (1876).
 Håkansson, P. T., f. d. Bankkassör (1870).
 Jakobsson, G., Domprost (1888).
 Jansson, J., Godsägare (1903).
 Kastman, C. W., f. d. Kansliråd (1871).
 Kjellman, A. F., Läroverksadjunkt (1888).
 Lagerlöf, B. L. C., f. d. Rektor (1864).
 Lagerlöf, Hj., Bruksägare (1905).
 Larsson, E., Disponent (1904).
 Larsson, K., Major (1905).
 Laurell, C. E., f. d. Akademifogde (1876).
 Lennartsson, C. E. L., Domänintendent (1903).
 Lewenhaupt, A. M. E., Grefve, f. d. Kapten (1876).
 Lignell, T. E., Kontraktsprost (1883).
 Liljesköld, K. A., Häradshöfding (1897).
 Lilliehöök, W., Kapten (1906).
 Lindh, A., Stadsfogde (1906).
 Lindh, N. F., Folkskollärare (1904).
 Linderstam, R., Stationsinspektor (1894).
 Lindholm, K. J., Borgmästare (1903).
 Lindmark, G. S., f. d. Förste Landtmätare (1868).
 Lovén, F., Fil. Doktor (1904).
 Lundberg, K. N. K., Regementsläkare (1878).
 Lundblad, A. B., Seminarierector (1897).
 Löfgren, J. A., Kyrkoherde (1870).
 Löthner, G., Bruksägare (1876).
 Mæchel, G., Fröken (1903).
 Mæchel, G., Bankkassör, (1905).
 Malmborg, A. E., f. d. Landshöfding (1890).
 Martinson, O., Kontraktsprost (1870).
 Modén, M., Läroverksadjunkt (1897).
 Mohn, F. M., Bruksägare (1906).
 Molinder, A. E., Kyrkoherde (1870).
 Montgomery, H. E., Bruksägare (1904).
 Mossberg, C. E., Grufdisponent (1877).
 Mörner, A., Grefvinna (1903).
 Nerman, C. A., Bokhandlare (1876).
 Nisbeth, C. H. f. d. Öfverstelöjtnant (1902).

- Nisbeth, H., Fru (1902).
 Nordenfelt, C. H., Borgmästare (1868).
 Nordenfelt, N., Öfverstelöjtnant (1905).
 Nordensvan, C. O., Öfverste (1902).
 Nordin, C. R., Lektor (1901).
 Nordlindh, A., Kyrkoherde (1874)
 Nygren, A., Tandläkare (1906).
 Nygren, O. F., Handlande (1897).
 Nylén, E. G., Kyrkoherde (1874).
 Nyman, N. V., Häradsskrifvare (1903).
 Nyström, A. R. A., Kamrer (1894).
 Odqvist, S. A., Förste Landtmätare (1902).
 Oldevig, G., Major (1903).
 Olsén, F., Fabrikör (1870).
 Olsén, G., Fabrikör (1904).
 Oxehufvud, C. G., f. d. Öfverste, Öfverintendent (1876).
 Persson, L., f. d. Riksdagsman (1877).
 Persson, O., Kyrkoherde (1901).
 Petersson, P., Byggmästare (1906).
 Piscator, P. J. E., f. d. Provinsialläkare (1883).
 Rhodin, C., Bruksägare (1901),
 Ros, A., Bruksägare (1871).
 Ros, C., Auditör (1902).
 Rose, G. G., Seminarieadjunkt (1897).
 Roth, C., Bruksägare (1903).
 Roth, O. H., f. d. Läroverksadjunkt (1870).
 Rudebeck, G. M. U., Landshöfding (1880).
 Rune, A., Kyrkoherde (1905).
 Rune, G., Tandläkare (1905).
 Rydbeck, O., Bankdirektör (1906).
 Ryman, F. V. A., Häradshöfding (1902).
 Samuelson, G., Länsnotarie (1905).
 Sandén, J. R. A., Bankkamrer (1903).
 Sandvall, A., Bankdirektör (1903).
 Schotte, P. A. V., Landssekreterare (1902).
 Segerborg, K. H., Teckningslärare (1902).
 Severin, H., Doktor (1906).
 Sjöholm, L. A., Kontraktsprost (1870).
 Stenbäck, C. V., Rentier (1881).

- Stenström, J. F. T., Kronofogde (1902).
 Ström, S., Kommissionslandtmätare (1904).
 Stjerne, O., Redaktör (1905).
 Sundberg, J. O., Rektor (1893).
 Sundblad, L. A., f. d. Kronofogde (1876).
 Svanbom, A., Ingeniör (1905).
 Svanbom, K., Kommissionslandtmätare (1904).
 Säve, T. A., f. d. Lektor (1870).
 Söderbaum, H., Andre Stadsläkare (1899).
 Söderhjelm, R., Kapten (1906).
 Thelander, A. T., Bankdirektör (1903).
 Tiberg, H. V., Disponent (1893).
 Tisell, G. M. T., Öfverstelöjtnant (1902).
 Tjerneld, R., Bankkamrer (1905).
 Törneblad, O., Folkskoleinspektör (1869).
 Uggla, G. R., Regementsintendent (1903).
 Undén, V., Apotekare (1880).
 Wallberg, I. F., Disponent (1897).
 Wallqvist, J. A., Kyrkoherde (1904).
 Welin, W., Handlande (1905).
 Vendel, A. V., Läroverksadjunkt (1904).
 Wenzel, C., Student (1906).
 Verdier de, B. A., Kapten (1904).
 Westerdal, A. M., Kommissionslandtmätare (1904).
 Westling, Rektor, G. O. F., (1884).
 Westman, K. J., Läroverksadjunkt (1902).
 Widmark, H., Löjtnant (1892).
 Wikland, T. T., f. d. Kapten (1876).
 Wikström, C. G., Jägmästare (1876).
 Ydén, G. M., f. d. Läroverksadjunkt (1873).
 Yhnell, P. F., Konditor (1903).
 Ågren, P. M., Handlande (1876).
 Ågren, P., Kapten (1906).
 Åström, A., Bokhandlare (1903).
 Örn, E. L., Regementsläkare (1890).

KARLSTAD 1907
TIDN.-A.-B. VÄRMLANDS DAGBLAD

Adolf Morén

Geogr. Morén

VÄRMLAND

FÖRR OCH NU

1908

== MEDDELANDEN FRÅN ==
VÄRMLANDS NATURHISTORISKA
OCH FORNMINNESFÖRENING

VÄRMLAND

FÖRR OCH NU

1908

==== MEDDELANDEN FRÅN VÄRMLANDS ====

NATURHISTORISKA OCH FORNMINNESFÖRENING

V.

Utdrag

af

Den Historiska Berättelse,

som uplästes uti

Skillingmarks Kyrka

vid

Dess Jubel Fest 1789

den 20 December

af

Gust. Noreen

adj. P. & P.

Originalen till föreliggande arbete tillhör Skillingmarks kyrkas arkiv. Det utgöres af ett helt litet manuskript, omfattande 27 små kvartsidor ($18\frac{1}{2} \times 13\frac{1}{2}$ cm.) Genom välvilligt tillmötesgående af kyrkoherde J. D. Malmgren i Köla har Värmlands naturhistoriska och fornminnesförening kommit i tillfälle att härmed publicera detsamma.

Angående författaren, Gustaf Noreen, vilja vi — hufvudsakligen efter Hammarins herdaminne — meddela, att han föddes den 11 december 1764*) och var son af kyrkoherden i Köla filosofie och teologie doktorn Sven Noreen och dennes hustru Ulrika Eleonora Silfversvärd. Han blef student i Upsala 1781 och prästvigdes i Kristinehamn 1788 till adjunkt åt sin fader, hvars vice pastor han blef 1793. Följande år aflade han pastoraalexamen. Då fadern dog år 1807, blef han året därpå utsedd till dennes efterträdare såsom kyrkoherde i Köla, men afled redan den 2 juni 1809, innan han ännu tillträdt pastoratet. Han dog ogift. Så vidt känt är, finnes i tryck intet annat arbete af hans hand.

Ölme i augusti 1908.

C. V. BROMANDER.

*) Enligt *Svenska ättartal VI: 291*; Hammarin uppgifver 1762.

Anmärkning.

Sedan den wanliga predikan på denna dagen, som war 4:de Söndagen i Adventet, war slutad och alt det öfriga ändadt på predikstolen, börjades med Jubelfestpredikan, hwars Text war Ps. 122: v. 1, som förklarades med lillämpning til detta tilfälle då Kyrkan nu fylde 100 år. Hwarefter denna af mig i hast författade Historiska Berättelse om Skillingmarks Kyrka och Församling uplästes. Derpå önskades Guds wälsignelse öfwer detta Herrans Hus och alla de Åhörare, som här woro och framdeles komma skulle, från den gamlaste, som med darrande steg hitsläpar sin bräckliga hydda, til det minsta barn, som hitbäres på armarne. Sedermera upmuntrades nu hwar til lof och tacksägelse för Guds wård om Sin Församling på jorden, samt för Dess wälgärning, at Han för 100 år sedan låtit bygga detta Herrans hus och alt sedan nådeligen bewarat det, jämte bön och önskan, at detsamma i många hundrade år måtte blifwa nyttjadt til Guds ära och själars salighet. Hwarefter slutel:n sjöngs Ps. 305: Nu tackar Gud alt folk.

Til en liten underrättelse för framtiden warder denna Historiska Berättelse på Församlingens begäran til Skillingmarks Kyrka öfwerlemnad.

Kiölns Prästegård d. 31 Decemb. 1789.

GUST. NOREEN.

Historisk Berättelse om Skillingmarks Kyrkas ålder, byggnad m. m.

Denna Skillingmarks Kyrka blef byggd uti Konung Carl den Elfte's tid, för 100 år sedan, nemligen år 1689, då Prosten Magister Bengt Camén war Kyrkoherde i Kiöln. Tilförene hade Skillingmarks Kyrka stått på Klefvne udden. Til denna nya Kyrkas uprättande insamlades Col-lecter från åtskillige orter, uppå Herredagsmannens och Kyrkowärdens Anders Jacobssons i Gunnarsrud anfordran och Hans Kongl. Mjsts befallning; hwilka Col-lecter stego til wid pass 200 daler Silfvermynt, som den tiden woro stora penningar. Häraf fick Byggmästaren för Kyrkan 60 d:r och för Tornet 45 d:r. Byggmästarens namn finns icke antecknad i de gamla papperen härom. År 1690 den första Junii blef Kyrkan invigd förmodeligen af då warande Biskopen Doctor Erland Broman. Det första lik, som begrafdes i denna Kyrkogården, war en liten pilt ifrån Holmserud, 1 $\frac{1}{2}$ år gammal, som midsommars dagen 1690 här jordades. Sedan den tiden, eller på förflutne 100 år, äro här begrafne nära 1000 Lik, nemligen 930 a).

a) År 1744 dödde ingen här i Församlingen, men 1773 dödde af rödsot nästan $\frac{1}{3}$ -del af Församlingen nemligen 70 Personer. För 100 år sedan woro endast 38 mantal i Skillingmark, nemligen Wiken 4, Holmserud 4, Olerud 2, Gunnarsrud 2, Bön 5, Boda 5, Bergerud 1, Klefvne 3, Högsätter 4, Hangestad 6, Sundshagen 2. — År 1722 woro här 51 mantal och nu wid pass 80. Således har folkmängden här i Socknen på förflutne 100 år förökt sig til dubbelt.

År 1690 den 20 Julii blefwo Stolrummen i den nya Kyrkan utdelte således: de 2 främste stolar äro för främmande och Kronones tjenare fri och oräknade. N:o 1 Gunnarsrud och Bergerud, 2 Holmserud, 3 Olerud och Wiken, 4 Bön, 5 Sundshagen och Klefven, 6 Högsätter, 7 Hangestad, 8 Boda. År 1696 blef Kyrkan spånad och brådd. Annars är Kyrkan brådd följande år: 1718, 1728, 1736, 1751 och 1785. 1773 blef Kyrkan ock spånad och brådd. År 1703 den 8 November gaf Kyrkowärden Anders Jacobsson i Gunnarsrud til Kyrkan Disken och Altaret, som kostade honom 29 daler. Til dess målning gaf han äfwen 15 daler b). Sjelfwa Altartaflan blef förfärdigad 1703 af samma Bildthuggare, som gjorde Kiölns Altartafla, nemligen Mäster Nils Falk. Hon gjordes på Kiölns Prästegård och fördes sedan landvägen til Jernskog och derifrån sjöledes til Skillingmark. Den 8 November samma år war hon färdig och fick Mäster Falk derföre 105 Daler. Följande året, 1704, blef hon stofferad af målaren Carl Fernstedt, som d. 24 Julii hade sitt arbete färdigt och betaltes med 80 d:r. Året derpå, 1705, blef Kyrkan målad af Mäster Lars Märling för 44 d:r. För 91 år sedan köptes i Permess marknad för Kyrkans medel en ny mässehake för 33 d:r och 31 s. S:mt, hvil-

b) Som denne hederlige Kyrkowärd Anders Jacobsson i Gunnarsrud, under 11 års Kyrkowärdetid, ganska mycket bidragit til denna Kyrkas uppbyggande och prydnad; och som flere af hans efterkommande här i Församlingen ännu lefwa, så torde ej illa uptagas, om jag korteligen anförer hans lefwernes beskrifning. Anders Jacobsson war född år 1645 uti nedre Elgestad i Köla Socken. Hans Fader hette Jacob Olsson och Modren Kerstin Andersd:r. I 14 år war han Soldat. War trenne gånger gift. Hade 11 barn. I Gyldenlöfs Kriget war han Kundskapskarl och Commenderade Almogen i Kiöla gäll. War deruti lycklig och skrämde de Norrske genom et artigt krigspuss på hemskjön. Riksdagsman war han 2:ne gånger. Underskref Knekte-Contractet i Carlstad 1688. Utwerkade för Normarks Härad någon lindring wid soldaters utgörande. Fick af K. Carl XI den nåden, at i sin listid få besitta Gunnarsrud skattfritt och för hans efterkommande evärdeligen bemedlat til hälften. 1708 afsonnade denne hedersman på Kronan, 62 år gammal.

ken ännu är i behåll. År 1726 gjordes et nytt stäcke-
lag af träd. Samma gång blef afwen Kyrkogården ut-
vidgad. 11 år derefter, neml. 1737, blef han återigen
utwidgad, då hustru Anna i Boda fick 8 d:r för den ut-
widgade platsen. Således lærer han i början ej warit myc-
ket stor. År 1755 blef Kyrkan upwägd och reparerad
af Mäster Anders Haller, hwarföre han bekom 140 daler
Silfvermynt. Denna Kyrka äger i sitt Torn 2:ne Kläck-
kor. Den större, som väger 12 pund och 8 marker, har
denna Inscription: Soli Deo Gloria. Mag. Eric Noreen.
Past. Loci. Lofvad vare den, som kommer i Herrans
namn. Guten i Carlstad af Eric Näsman från Stockholm
1724. Til denna Kläckas betalning gjordes sammanskott
af Församlingen, men penningarne blefwo af Erland i
Fjuserud, som med dem wintertiden skulle resa til Carl-
stad, nedkörde och kommo ej til rätta, så at nytt sam-
manskott måste göras. Huru stort det warit finnes ej
antecknadt: Den mindre Kläckan, som nu är 212 år
gammal, väger 5 pund och är Holländsk, samt har denna
Inscription: GERT VAN LAAR. GOT MICH. ANNO
1577, som lærer betyda: Gert van Lar gutit mig år
1577. — Den gamla taflan, som sitter där öfwer wästra
dörren, har fordom warit Altartafla i den gamla Kyrkan
på Klefvene udden. Den gamla wärjan, som hänger der
på södra wäggen, har tilhört en Capitain wid et Bohus-
ländskt Dragon Regemente vid namn Johan Langh, som
afsomnade i Bön 1734 d. 17 Nov. sedan han til Kyr-
kan testamenterat 20 Rd dansk Courant. Til hans åmin-
nelse hängdes wärjan i Kyrkan midt för grafwen. c.) I
denna Kyrka hafwa Biskops och Proste Visitationer samt
Catechesmi Förhör åtskillige gånger blifwit hållne, nem-

c) Här i Församlingen har i gamla tider bodd flere Stånds
Personer och äro här flere födde, som blifwit store och beröm-
melige män. Bland dem är Ståthållaren i Stockholm, Riddaren
och Commendeuren m. m. Baron Axel von Axelsson, som föddes
här på Edet, den 8 December 1727. Wid hans födelse wille
dess Fader Krigs Commissarien och Gränse-Inspectoren Nils
Axelsson gifwa något til Församlingens fattige. Men då swa-
rades, at de ej hafwa några fattige.

ligen 1706 d. 30 Maji, 1707 d. 29 Sept., 1710 d. 30 Nov., 1714 d. 14 Martii, 1721 d. 31 Octob., 1724 d. 9 Octob., 1727 d. 11 Sept., 1736 d. 21 Jan. samt 1749 d. 22 Januarii. Uti denna Kyrka är Gudstjenst hållen wid pass 4000 gånger.

Sedan denna nya Kyrka bygdes hafwa följande warit dess Pastorer, nemligen min salige Faderfaders Swärfaders Swärfader Prosten Bengt Camén, som 4 år derefter blef Biskop i Carlstad. Efter honom kom min salige Faderfaders Swärfader Prosten Sven Faxell, neml. 1693 och war denna Församlingens berömlige Herde i 28 år, då han 1721 öfwerlemnade Pastoratet til sin måg min salige Farfar Prosten Eric Noreen, som i 39 år, tils 1760, förde Herdastafwen och nu lefwer i et kärt minne. Til hans efterträdare behagade Kiöla Församlingars Respective Inwånare enhälligt kalla min huldaste och käraste Fader Prosten Doctor Sven Noreen, som nu i 30 år med ömhet och nit wårdat dessa Församlingar. Herren Gud förläne Honom hälsa och krafter, at ännu i många år, til allas wår glädje och lugnad, wara wår Herde och wår Far.

Beträffande den gamla Kyrkan, som stod på Klefvene udden, så får jag om henne korteligen nämna följande, nemligen, at hon blifwit bygd för wid pass 400 år sedan, långt förr än den Lutherska Lärnan blef antagen i Sverige. Af tomtningen, som tillika med grafhögarna ännu tydeligen kunna ses, finnes at hon warit ganska liten, neml. 16 alnar lång och 8 al:r bred. Denna så wäl som Jernskogs Kyrka, som samma tid bygdes wid Stommen, hafwa förmodligen warit de första Kyrkor i dessa nya Församlingar, som nu blefwo slagne til Kiölns Pastorat, dit de alt sedan hört. Tilföre hade dessas få Inwånare gådt både til Kiölns och Medskogs Kyrkor, at afhöra en ussel mässa, som efter Papistiskt bruk då förrettades på latin af widskepelige munkar. Dock förrettades den Catolska Gudstjensten i denna Kyrka wid pass 150 år, til Guds priswärda Försyn, genom den store Konung Gustaf I, lät för 262 år sedan, neml. 1527, införa wår rena Lutherska Lära. Då begyntes mässan at sjun-

gas på Swänska, men detta uptogs i början icke väl af Almogen.

Annars är en berättelse, at en Swänsk Kyrka fordom stått på Haugeruds mon $\frac{1}{4}$ -dels mil innom norriska gränsen och blifwit nyttjad den tiden då Dannemark, Norrige och Sverige voro förenade under en Konung. Men härom har jag ej funnit något antecknadt i Historien eller gamla handlingar. På nämnde Haugeruds mo synas ännu lemningar efter någon gammal tomt.

Denna Församling har ganska mycket lidit i ofredstider, såsom i Sjuårs fägden, Calmarekriget, Hannibalsfägden, Krabbefägden, Gyldenlöfskriget och sista ofreden, som börjades 1709. Dock har dess Kyrka ingen gång af fienden blifwit förstörd eller upbränd d).

Jag får nu sluta detta korta, ofullständiga och uti mycken hast författade sammandrag, med hjertelig önskan, at denna Hederwärda Skillingsmarks Församling, som fordom sällan hört Guds saliggörande Ord, men nu hafwer den lyckan, at hwarje Söndag få höra detsamma i sin renhet för sig predikas, måtte med vördnad och kärlek anamma Jesu saliga Lära och hjerteligen tacka Gud för Dess öma vård om Sin Kyrka och Församling på jorden.

d) För 224 år sedan, neml. 1565, upbrände de Danske Prästegårdarne Gillberga, Holmedal, Blomskog, Arvika, Kiöln och Fryksdahn, men Kyrkorna skontes.

Minnen från
Stenåldersfolk och Bäfver

vid

Långbanshyttan

Af

· H. V. Tibergh.

Minnen från

Stenåldersfolk och Bäfver vid Långbanshyttan.

Af H. V. Tiberg.

Hvad här kommer att meddelas ansluter sig till ett anförande, som jag hösten 1904 hade på Wermlands Naturhistoriska och Fornminnesförenings årssammanträde, hvarvid åtskilliga, då nyss vid dikesgräfning i en mosse vid Långbanshyttan gjorda fynd af bäfverbitna trästycken m. m. förevisades. Att det dröjt ända tills nu med aflemnandet af skriftlig redogörelse har haft sin grund dels i önskvärdheten af att störs a möjliga antal fynd voro gjorda, innan beskrifning lemnades, dels i önskvärdheten af att få till stånd en mera fullständig vetenskaplig undersökning af det mosslager, hvori fynden gjordes, hvilken undersökning emellertid af mellankommande hinder för den sakkunnige, som åtog sig detta, ännu är ogjord.

Att trakten af Långbanshyttan mycket länge varit bebodd framgår deraf, att åtskilliga *stenåldersfynd* här tid efter annan äro gjorda. Dessa äro af så mycket större intresse, som Filipstads Bergslag annars så godt som fullständigt saknar stenåldersfynd. Samtliga kända sådana utgöras, såvidt mig är bekant, af: 1 stenyxa, funnen vid rifning af en gammal byggnad i Filipstad, 2 stenyxor af grönsten med skafthål, funna vid Långbanshyttan och skänkta till Nationalmuseum af framlidne bruksega-

ren G. Ekman (meddeladt af Riksantikvarien Hildebrand)¹⁾, 1 stenyxa af samma slag, från Långbanshyttan, förvarad i Wermlands Fornminnesförenings samlingar i Karlstad, 1 stenyxa, äfvenledes af samma slag, funnen vid Långbanshyttan för omkring 10 år sedan, i min ego, samt slutligen 1 stenyxa eller kanske rättare vigge af samma material, hvilken för omkring 8 år sedan fanns, äfvenledes på Långbans grufvors mark, i åker c:a 50 m. vester om disponentgården och äfvenledes är i min ego. Af 6 stenyxor äro således 5 från Långbanshyttan och den 6:te af okänd härkomst²⁾.

Den här för omkring 10 år sedan funna stenyxan låg på någon tums djup under jordytan, på toppen af den s. k. "Sandelins udde" vid Hyttsjön, i obruten mark, som var delvis omgifven af åker, och erhöles då vi skulle upp- bryta äfven denna mark till åker. Sjelfva eggen är på denna yxa afbruten. På den ofvan nämnda viggen är

1) Det uppgifves af en arbetare, att möjligen båda dessa Ekmanska stenyxor, men bestämdt den ena af dem skulle påträffats omkring år 1870 vid anläggning af bessemerverket. En annan arbetare uppger, att han till Brp. Ekman sålde en stenyxa, som fanns i åkerjord vid Långbanshyttan, då landsvägen norrut för c:a 50 år sedan anlades. Denna stenyxa var emellertid en till färgen gulröd, slipad flintyxa, således från söder hitförd och omkring 1500 år äldre än platsens egna grönstensyxor. Hvad som är fullt säkert är, att för vid pass 40 år sedan eller år 1868 erhöles vid plöjning i Lindhöjden vid Långbanshyttan en mörk stenyxa, en s. k. "åskvigge". Hvert denna slutligen tog vägen är mig obekant, men då denna stenyxa låg framme på en byrå, är det möjligt, att Brp. Ekman, som emellanåt tittade in på stället, fått se och förvärfva henne och att hon således möjligen ingår i de 2, som E. förärade till Nationalmuseum.

2) Härförutom hafva, såsom jag erfarit sedan ofvanstående skrefs, 1 grönstensyxa med skafthål och en pil- eller spjutspets med tillhörande fäste af ljus skiffer anträffats af nu framlidne Bergsmannen Johan Jonsson i Gåsborn vid dikesgräfning invid bäcken mellan Gåstjärn och Baggtjärn, 4 km. öster om Långbanshyttan, på eller invid dolomitisk berggrund. Yxan anträffades för omkring 10 år sedan, spjutspetsen några år senare. Skifferspetsen, som jag sett, är ett s. k. "arktiskt" fynd. d. v. s. från lapparnas stenålder. Dessa 2 fynd finnas i J:s familjs ego.

det något hopdragna skaftet eller handtaget afslaget. Samtliga stenyxor äro antagligen tillverkade af en i trakten allmänt förekommande diorit. Det må i detta sammanhang omnämnas, att vi, något år tidigare än stenyxan fanns, vid djupplöjning i gammal åker på "Sandelins udde" körde upp en mängd, på ett ställe ansamlade ben, ovisst af hvad slag, men någon människoskalle syntes dock ej i samlingen.

De här funna stenyxornas ålder är af Riksantikvarien *Hildebrand* uppgifven till *omkrinj 4000 år*.

Det antages, att människan uppträdt i Sverige med säkerhet 6 å 7000 år. Dr *Gunnar Andersson* har meddelat följande öfversigt af de skilda tidsperioder, till hvilka fornminnen pläga hänföras.

Period	Absolut tid	Varaktighet i år	Landhöjning v. Kristiania i m.
<i>Historisk tid o. Jernålder</i>	Nut. år 500 f. Kr	2400	0
<i>Bronsåldern</i>	500—1900 "	1400	14
<i>Yngsta stenålder (Kopparålder)</i>	1900—2400 "	500	9
<i>Yngre stenålderns yngre afd.</i>	2400—3400 "	1000	21
<i>Yngre stenålderns äldre afd.</i>	3400—3900 "	500	11
<i>Äldre neolitisk stenålder ...</i>	3900—4900 "	1000	12
Summa		6800 år	c:a 67 m.

Ifrågavarande stenyxor härifrån skulle således tillhöra "Yngsta stenåldern" (kopparåldern). Det må nämnas, att alldeles omedelbart invid, der den sist funna stenyxan anträffades på "Sandelins udde", ligga flera stycken koppargrufveskärpningar. Huruvida några af dessa varit föremål för bearbetande redan i stenålderns dagar torde dock vara tvifvelaktigt.

Hvad som deremot icke gerna kan vara tvifvel underkastadt och som förklarar, hvarför dessa stenåldersmänniskor just slagit sig ned vid Långbanshyttan, men,

såsom det vill synas, endast här eller här i trakten, det är, att äfven dessa urinnevånare drefvo åkerbruk och boskapsskötsel och att denna lokal framför någon annan dervid af naturen erbjöd de rikaste möjligheter, då man än i dag får färdas långa vägar för att i någon utsträckning påträffa en så *yppig flora* som vid Långbanshyttan. Detta åter beror i väsentlig grad derpå, att berggrunden här utgöres af *dolomit*, en magnesiarik kalksten. Det är i sanning förunderligt, att man den dag som är så litet beaktar magnesiens betydelse vid framdrifvandet af rika skördar, att, vid jordanalys, magnesian icke ens har den äran att räknas bland de viktiga, och bestämmandet af henne därför i regel utelemnas, ehuru hon måste ingå i hvarje god skörd och särskildt i kärnskörden ingår i dubbelt så stor mängd som sjelfva kalken. Man berömmar sig af våra dagars kultur, kunskaper och observationsförmåga och ser med medlidande ned på våra stackars förfäder och urfäder, som ingenting förstodo, emot hvad vi förstå, men hvad iakttagelseförmågan beträffar är berömmet utan allt tvifvel adresseradt åt orätt håll.

Utom ofvannämnda säregenskap, som tillkommer Långbanshyttan såsom boningsplats, har stället med många andra platser här i bergslagen den egenskapen gemensam, som utan allt tvifvel i stenålderns dagar var af stor betydelse, att stället ligger *på ett näs mellan två sjöar*, Långban och Hyttsjön, derigenom erbjudande nära liggande fiskevatten samt för dåtida förhållanden beqväma kommunikationer vid utflykter på jagtstråten eller till andra bebodda orter.

Lägger man till förestående det allmänna förhållandet, att *klimatet under stenåldern var icke så oväsentligt blidare än nu*, så att exempelvis den icke så litet fordrande och vid Långbanshyttans höjd öfver hafvet nu så godt som utdöda hasseln då förekom och frodades ganska allmänt, äfven högt uppe i höjderna, der den nu länge sedan är fullständigt utdöd, så torde man finna, att existensvilkoren under stenålderns dagar voro ganska drägliga,

för att icke säga goda¹⁾. Vid Långbanshyttan finnes nu en enda hasselbuske kvar på 230 m. höjd öfver hafvet. Han växer i ett mot norr utomordentligt väl skyddadt läge, men bär likväl ej frukt oftare än hvar 10:de å 15:de år. Fordom — hasseln anses af D:r *Gunnar Andersson* haft sin största utbredning här i landet för 9000 år sedan vid en medeltemperatur, som skulle varit 2,4^o högre än nu — gick hasseln vid Långbanshyttan med visshet flerstädes upp till 300 m. höjd öfver hafvet, såsom rika fynd af hasselnötter i mossarne visa.

Det är mot förestående bakgrund af ett redan för 4000 år sedan befolkadt Långbanshyttan, som vi böra se och som jag nu skall öfvergå till en *beskrifning af bäfverminnena*, hvilka antagligen datera sig från en omkring 2000 år senare period än stenyxorna och stenåldersfolket.

Omkring 2 km. norr om Långbanshyttan ligger en liten mosse på endast 3 hektars areal, nästan omedelbart invid sjön Långbans vestra strand, hvilken mosse jag med anledning af deri gjorda fynd af bäfverminnen gifvit namnet *Bäfvermossen*. I midten af mossen ligger en liten tjärn af 6,5 m. förutvarande djup, Silfvergrufveflyet, matad af dels öfverjordiska, dels underjordiska bäckar och med ett aflopp, som likaledes företedde det något mystiska förhållandet, att vattnet bitvis rann öfver, bitvis un-

¹⁾ Man behöfver här i kolkojornas land ej bekymra sig för svårigheterna att bygga hus på den tiden. Ännu år 1820 fanns i Lindhöjden vid Långbanshyttan en familj, "Molntapparna", som bodde i en af sten till stomme uppförd jordkula, med oxhinna till fönster, näfver och jord till tak och en flyttbar virkesläm till dörr. Familjen berömde sig af att ha bott så, led efter led, sedan Digerdöden. Jordkojan, hvaraf ruiner ännu finnas kvar, var omkring 2 m. i fyrkant. Familjen använde getter till husdjur och kokade maten i en stenskål. Liknande jordkullor, ehuru något moderniserade, d. v. s. med glas till fönster och dörr på gångjern, funnos ännu kvar och beboddes 1874, då jag kom hit, och långt senare såg jag en person uppföra sådan jordkula här i trakten, ehuru han sedermera, när han fick bättre råd. byggde om af trä.

der mossytan. Någon annan användning har denne försumpade mosse ej haft, än att, för obekant tid tillbaka, en låg bank slogs tvärs öfver mossens utloppshals och den uppdämda, ganska rikliga vattentillgången användes i något industriellt syfte. Det uppges, att banken kallats "qvarndammen". Af någon betydelse har denna anläggning dock icke varit, enär Bäfvermossen, hvars höjd öfver hafvet är 217 m., endast ligger några få meter öfver sjön Långbans vattenyta, hvadan krafttillgången var helt ringa.

För fyra år sedan eller år 1904 beslöt jag mig för att tillgodogöra denna mosses synliga skatter, hvilka utgjordes af en i mossens centrala delar förefintlig god tillgång på hvitmossa, lämplig för torfströtägt, och i laggarne delvis en utmärkt dyjord, passande till anläggning af ständig äng med rika skördar, allt gynnadt af god kommunikation genom den för omkring 50 år sedan anlagda nya landsvägen, som löper invid Långbans strand, der också Mora-banan sedan 20 år tillbaka stryker fram. Ett afloppsdike till 1,3 m. djup upptogs således upp till tjärn, och fick detta följa bäckläget, såvidt detta syntes i dagen. Vi hade knappast hunnit genom stenramlet vid dikets mynning in i den af väl förmultnad torfjord och rikliga trärester bestående mossen, förr än dikesgräfvaren, Carl Hedqvist, en dag visade mig ett stycke *enträ med en stor mängd bett*, som jag genast antog vara efter *bäfver*, hvilket bekräftades genom studier i Nilssons Fauna af bäfverns tandantal och tandbredder. Det var en lycklig omständighet, att detta förträffliga materialfynd, som jag ännu har i min ego, anträffades så snart, ty vi kommo derigenom att, så att säga från början, hålla ett vaksamt öga, på hvad som kunde vidare visa sig, och jag tog mig derefter så godt som dagligen en promenad till den vackra och intressanta mossen. Det nämnda bäfverminnet anträffades *på 1 meters djup under mossytan*, och på detta djup lågo sedan, med ett visst undantag, alla dylika, men hvarken djupare ned eller högre upp anträffades sådana. Det var således uppenbart, att bäfvern funnits endast en kortare tidsperiod, åtminstone hvad beträffar den tid, un-

der hvilken mosslaget från 1,3 meters djup upp till dagytan blifvit bildadt.

Fynd af träbitar med bäfverbett fortsatte på en sträcka af bortåt 100 meter eller så långt dy eller väl förmultnad mossjord fortsatte och upphörde fullständigt, då diket inkom i hvitmossa. De flesta bäfverbitna trästyckena utgjordes af *gran*, men ofta nog var det rätt svårt att å dessa upptäcka bett, nemligen då bitarna voro smala och bäfvern endast tvärt afbitit en smal gren. Så mycket tydligare syntes betten i bitar af *asp*, hvars bark han till föda mera eller mindre afskalat; men voro dessa aspbitar de allra tydligaste och sådana, att hvem som helst svårligen skulle undgått att fästa sig vid dem, så voro de också i högsta grad underkastade förgängelse. På endast några få dagar sprucko aspbitarne sönder totalt vid deras torkning. De skulle endast kunnat förvaras nedsänkta i vatten. Några större, bäfverbitna trästammar funno vi icke. Trästyckena voro af växlande dimensioner, dock ej öfver 7,5 dm längd och 1 dm. tjocklek. I trästycken af *gran* och en träffade man betten i regel i ändarna af bitarne eller derinmot. Sedan bäfvern gjort något eller några kraftiga bett i träbiten, hade han ryckt dän en spjelka och så fortsatt, tills han fått af biten, hvilken således i brottet föredde trappvisa afsatser. Smalare stycken hade han i ett bett afbitit, så att å dessa syntes tandmärkena endast i ändarne. Inbegripna en del träbitar med mycket otydliga bäfverbett, hvilka endast af oss, som väl kände bettens utseende, kunde identifieras och som hufvudsakligen tjenade att konstatera bäfverlagrets läge, påträffades omkring ett femtiotal af bäfvern åverkade träbitar. Sådana äro öfverlemnade till Sveriges Geologiska Undersöknings museum i Stockholm, Vermlands Naturhistoriska och Fornminnesförenings museum i Karlstad och Svenska Mosskulturföreningens museum i Jönköping.

Det nämndes häröfvan, att det fanns ett undantag från regeln, att bäfverminnena anträffades på 1 m. djup. Detta undantag inträffade, då diket djupaste del på en

kortare sträcka genomskar en *sandås* under mossen. Här lågo minnena i sandåsens öfverkant, någon dm. högre upp än vanligt. Fenomenet visar, att mossen något sjunkit och satt ihop sig, der fast mark icke hindrat en sådan sättning, och att rätta och ursprungliga bäfvernivån således är sandåsens öfverkant. Inuti hvitmossan fanns af märkvärdigheter endast en liten flat, skarpkantig sten.

Vi komma nu till några andra företeelser och fynd af stort intresse. I dess djupaste del genomskar diket några *öppna gångar*, som dels utgingo mera eller mindre vinkelrätt mot det ursprungliga bäckstrecket, dels till sida följde detta. Vid en af dessa gångar syntes litet sand i dyn. Gångarne voro delvis något hopfallna, men annars af minst 0,3 m. bredd och något större höjd. Dessa gångar voro uppenbarligen gräfdas af bäfvern, och det var till dessa gångar på 1,3 m. djup och mera, som aflopps-bäckens vatten från mossytan nedrann, för att, sedan det ett stycke följt bäfvergången, åter pressas upp i dagen och ånyo der bilda bäck. Äfven djupare än dessa bäfvergångar fanns och finnes ännu i behåll (i dytaget utanför den nu odlade mossen) *ett stort och djupt hålrum*, såsom vi kunde känna genom att nedsticka en lång stör genom det tunna tak, som dyn öfver hålrummet bildade. Det är i sanning högst riskabelt att här beträda mossen. Antagligen är väl äfven detta djupa hålrum en produkt af bäfverns arbete, och åtminstone har jag aldrig sett något dylikt hål i någon annan mosse. Då vi med diket kommo upp till den förut omnämnda "qvarndammen", visade det sig, att man måtte haft ganska bekymmersamt att anlägga en fördämning, helt visst för bäfvergångarnes skull, ty man hade sett sig föranlåten att gräfva upp ett åtminstone 1,3 m. djupt dike tvärs öfver mosshalsen, bygga en timmervägg ned till sagda djup (eller djupare) och fylla tvärdiket med grus, jord och dy.

I vårt aflopsdike och serskildt i dytaget bredvid detta funnos i bäfvernivån och något högre upp rätt talrika ansamlingar af *hasselnötter*, visande att hasseln fordom vuxit på sluttningarne af det af dolomit uppbyggda.

bördiga och nu af en yppig granvegetation klädda Getberget, vid hvars norra fot Bäfvermossen är belägen, och hvars kalk- och magnesiahaltiga bäckvatten och af detta medförda slamprodukter gjort, att mossen här så snart och så fullständigt förmultnat, bildande, enligt jordanalys, den mest förstklassiga mark, vare sig för skogsbruk eller egentligt jordbruk. I vestra kanten af mossen uppstiger brant det ännu högre, af granit uppbyggda Susserberget. Här är förmultningen vida svagare, så att hvitmossen sträcker sig ända intill bergets fot. Några i denna bergshöjd uppträdande *aspar* minna om bäfvertidens aspar, och man kan lätt föreställa sig, huru bäfvern fordom fällde aspar i Susserberget och flottade dem och deras grenar, kapade i vederbörliga längder, öfver Silfvergrufveflyet till sin matbod vid bäcken. Enligt Nilssons Fauna sörjer han på följande sätt för sitt vinterbehof af föda: "Om hösten, kort förr än det börjar frysa, samlar han sig ett vinterförråd, som består i gröna grenar af asp och sälg. Detta lägger han helt djupt ned i vattnet framför sitt hus, på det att isen ej skall göra honom något hinder att komma åt det. Om vintern upptager han det efter hand ur vattnet, bär det in i huset och afgnager barken, hvar- efter han lägger käpparne dels på dammen dels på huset." Det ser alls icke osannolikt ut, att den af mig ofvan omnämnda *djupa hålan utgjort bäfverns förrådsrum*.

Det har förut framhållits, att vår bäfverperiod var af kort varaktighet, och omständigheterna fogade det så, att våra fynd tydligt utpekade människan såsom bäfverns förgörare. Vi funno nemligen på ena sidan af en bäfvergång, alldeles invid bäckstreckket och invid den djupa hålan ("förrådsrummet") en granbuske, nedstucken i dyn i upprätt ställning, under det träbitar annars lågo horisontelt. På andra sidan gången stod en granpåle, äfvenledes nedstucken i dyn. *Denna påle var hvässad i nedändan af människohand*. Enligt uppgift af dikesgräfvaren Hedqvist stod denna påles öfre ända nu 0,6 m. under jordytan. Pålen, som jag har i min ego, är 1 m. lång, hvaraf ungefär 1 dm. af rotändan, som stod vänd uppåt, varit

något utsatt för förruttnelse och således är något smalare, än han borde af naturen vara, d. v. s. denna del har någon tid stått öfver vattenytan. Årsringarne äro 1 mm. och årsskotten 20 à 25 cm., dock med mycken qvist i rotändan. Granen har således varit af temligen senväxt och motståndskraftigt slag. Uppenbarligen hafva *granbusken och granpålen utgjort delar af fångstanordning*. Den yxa, hvarmed pålen är hvässad, har synbarligen ej egt längre egg än omkring 24 mm., ty der pålen är 30 mm. tjock, finna vi 2 hugg. Ovandheten att begagna yxa synes hafva varit stor och yxan synnerligen lätt, ty huggen äro ej fullt raka. Äfven grenarne äro afhuggna med yxa.

Vi kunna föreställa oss, att pålens aptering är utförd med en af dessa mycket små *jernyxor*, som vi igenkänna såsom våra äldsta, och vi antaga f. n., såsom i ett schema förut visats, att det är 2400 år som jernhandtering bedrifvits här i landet (i vissa andra länder bevisadt minst 5000 år). Inom denna relativt korta tiderymd skulle således bortåt 1 m., i hvarje fall 0,7 m. väl multnad mosse hafva aflagrat sig. Det parti af Bäfvermossen, som ligger ofvan bäfvernivån, utgör dock, såsom mig synes, en alldeles opropotionellt stor del af mosslagret, för att denna del skulle bildats på så kort tid som ett par årtusenden, gent emot det underliggande, som skulle behöft den, såsom man antager, tiotals gånger så långa tiden från isperioden. Men ligger tiden för bäfverskiktets afsättande längre tillbaka i tiden, så är äfven jernhandteringen antagligen äldre äfven här i landet. En sak är nemligen af pålens hvässning temligen klar, att då bäfverskiktet afsattes, var "jernaldern" här inne.

Namn på bjur (= bäfver) t. ex. Bjursjön (flera sjöar med detta namn), Bjurhöjden, Bjurbäcken, Bjurkärn antyda, att bäfver förr förekommit här i bergslagen, men han måtte äfven fordom ansetts såsom mycket märkvärdig, eftersom han så fått utlåna sitt namn. Genom namnet Bäfvermossen har jag velat ånyo hufvästa minnet af ho-

nom. Ännu år 1847, då professor Sven Nilsson utgaf 1:sta delen af sitt förträffliga standardverk "Skandinavisk Fauna", hvori han så varmt tog till orda mot bäfverns utrotande, fanns denne qvar på några få ställen i nordliga delar af vårt land, men Nilssons ord ljödo förgäfves, och innan han gick hädan, var den siste bäfvern i vårt land ett minne blott. Ty en vuxen bäfver var värd 100 riksdaler, och detta var ett talande skäl emot honom. Ja, man skydde, såsom Nilsson berättar, ej att döda ungarne.

Långbanshyttan 28 Aug. 1908.

Förteckning

å

Värmlands Naturhistoriska

och

Fornminnesförenings

Styrelse och Ledamöter

samt gåfvor och inköp, genom hvilka museets samlingar
ökats under åren 1907—1908.

Upprättad 1908.

Sedan sista årsredogörelsen lämnades, ha till högre allm. läroverkets och Värmlands naturhistoriska och fornminnesförenings förenade samlingar inlutit:

I. Kulturhistoriska afdelningen:

A) Mynt- och medaljsamlingen:

a) såsom *gåfva*: af *Kungl. Vetenskapsakademien*: dess minnespenning i silfver öfver naturforskaren professor Nils Johan Berlin. Å ena sidan Berlins bild och inskriften: "Nicol. Joh. Berlin rei medicæ praefectus N. 1812 D. 1891"; å andra sidan: "Medicinæ inservivit cives erudit. — Socio meritissimo reg. acad. scient. suec. MCMVIII"

b) genom *köp*: en jubileumstväkrona

B) Fornsamlingen:

a) såsom *gåfvor*: af *grefvinnan Anna Mörner, född Rundgren*: ett litet bref från konung Oscar II till hennes far biskop Rundgren, så lydande: "Min k. Rundgren! Var god genomläsa närlagda bref och gif mig vid första tillfälle skriftligen eller muntligen del af dina tankar derom. Vänskapfullt *Oscar*. — $\frac{2}{3}$ 77". — Af *hr Viktor Nygren*: en kaffekvarn af trä, från torpet Börsarydjan i Nya Lerdala socken i Västergötland, tillverkad i början af 1800-talet; af *sångläraren N. Fr. Lindh*, Karlstad: fyrkantigt ystkärl (på ransätersdialekt: ystkar) $15\frac{1}{2}$ cm. långt och lika bredt samt 5 cm. djupt, allt invändigt. Har tillhört hemmansägaren Lars Månsson i Högsby i Ransäter, f. $\frac{20}{1}$ 1784, d. $\frac{28}{11}$ 1842, hvars grafvård af järn museet förut äger. Svarfvad mjölksil af trä från Hagalund i Ransäter, 19 cm. i diameter och 4 cm. djup. Nosgrimma af järn och läder (med spikar) att binda på kor, som ville

dia sig själfva. Linbråka från samma ställe. "Bågar" (bärinrättning) från Ransäter. En mjölark af en urhålkad stock, 71 cm. djup, 52 cm. i diameter, allt utvändigt. Har tillhört hemmansägaren Peter Olsson i Jonsbol i Ransäter, besjungen af "Fredrik på Ransätt" (F. A. Dahlgren). Af *grefve Rudolf Adlersparre*, Arvika: en samling gamla bref från hans far grefve Georg Adlersparre å Gustafsvik samt ett dokumentskåp för dessa bref jämte sex andra skåp till förvaring af de böcker, som tillhöra den "Adlersparreska donationen"; ett oljefärgsporträtt af konung Karl IX, (92¹/₂×75 cm.), måladt å duk af artisten Fritz Lindström; å baksidan läses: "Eft. samt. gravyr. Fritz Lindström". Af *skolynglingen Birger Sjögren*: en med pip försedd skål af trä, funnen i en sjö vid Frugården i Västergötland och därifrån af framlidne öfverstelöjtnant Geijer förd till Värmland och skänkt till gifvaren. Af *skolynglingen Viktor Löfgren*: en gammal potatiskvarn av trä från Västra Emterviks socken. Af *Singer och C:o Symaskinsaktiebolag* i Karlstad: en gammal hemmagjord symaskin från Tvärud i Gunnarskogs socken. Maskinen är försedd med remmar, med hvilka den bars omkring i bygden, där ägaren hade sin verksamhet. Af *tullförvaltaren Andersson*, Karlstad: en tobaksask af järn från år 1823 med konung Karl XIV:s bild å locket. Af *Norra Smålands fornminnesförening*: dess "Meddelanden", tryckt i Jönköping 1907. Af *Gösta Setterlund*: en gammal trämortel med stöt, från Nääs i Västergötland. Af *fabrikör Harald Vadman* i Molkom: en jordfästningsspade från Nyeds kyrka, använd ännu år 1905; 28 spikar från Nyeds kyrka, handsmidda åren 1703—1708, samlade vid kyrkans restauration år 1900 och af gifvaren prydligt uppsatta på en brädkifva; den största 28 cm. den minsta 7 cm. lång. — Från läroverket äro till museet öfverflyttade; 1) konung Karl IX:s porträtt, måladt i olja på duk af framlidne teckningsläraren vid Karlstads h. allm. läroverk A. Säfström, som skänkte det till läroverket med anledning af den fest, som den 5 mars 1884 firades å sollennitetssalen till minne af Karlstads 300-åriga tillvaro. Detta porträtt har äfven under många år varit upphängdt å sollennitetssalens norra vägg,

men antagligen vid någon reparation blifvit undanskaffadt till läroverkets vind, därifrån det nu flyttats till museet; 2) det gamla väggur, som fordom funnits och följts i Karlstads gamla gymnasium, förfärdigat af urmakaren G. H. Chron i Karlstad.

b) genom *köp*: 2 ljusstakar af glas och mässing, gammal mässings nyckel från Lëkvattnet och åtskilliga smärre spännen m. m. af silfver från Värmlands älfdal och finnbygder.

Såväl mynt- och medaljsamlingen som fornsamlingen ha under året vårdats af kyrkoherden i Ölme filosofie kandidaten *C. V. Bromander*.

II. Naturhistoriska afdelningen:

De hitnörande samlingarna hafva under det sistförflutna året ökats genom följande gåfvor och inköp:

a) gåfvor: af *kaptenen C. Almqvist* en större samling insekter; af *studeranden K. Hammar* en jätteskalbagge från Afrika och ett ägg af rocka; af *disponenten H. V. Tiberg* en ung kärhök (*Circus cyaneus*); af *herr Carl Olsson*, Karlstad, en samling ormar och ödlor från Argentina, S:ta Fé; af *kronofogde J. Stenström* hafstrut (*Larus marinus*); af *ingeniör A. Wennergren*, Karlstad, ett särdeles dyrbart och värdefullt skinn af en större Chimpan med tillhörande fullständigt skelett, dessutom 3 kranier af Chimpan, 4 skinn af smärre apor, ett leopardkranium, diverse ödlor, ormar, sköldpaddor och jätteskalbaggar, allt från Kamerun, Afrika.

b) genom inköp: Pärflugla, Gråspett, Kustpipare, Myrspof, Tjäder, Kustsnäppa och Bläsand.

Naturhistoriska samlingarna vårdas af *lektor Conrad Fristedt*.

Hedersledamot.

Professor Adolf Gotthard Noreen (utsedd år 1897).

Styrelse.

Ordförande: Rektor A. E. Dahlman (1907).

Vise ordförande: Lektor N. Bure (1907).

Skattmästare: Rektor A. E. Dahlman (1892).

Sekreterare och intendent för den naturhistoriska afdelningen: Lektor J. C. A. Fristedt (1893).

Intendenter för den kulturhistoriska afdelningen:
Kyrkoherde C. V. Bromander (1902).
Lektor N. Bure (1905).

Öfriga styrelsemedlemmar:

Regementsläkare K. N. K. Lundberg (1894).
Disponent H. V. Tiberg (1903).
Kamrer R. Nyström (1906).

Ledamöter.

- Adlersparre, R., Grefve (invalid 1907).
Agrell, A., Ingeniör (1904).
Almqvist, A., Godsägare (1865).
Almqvist, C., Kapten (1907).
Alvinzi, J. S., Förste Provinsialläkare (1902).
Andersson, K. Y., Konsistorienotarie (1902).
Andersson, L., Stationsinspektör (1906).
Andersson, O., Godsägare (1904).
Arrhenius, K., Häradshöfding (1897).
Austrin, A., Kassadirektör (1898).
Bergh, A. U., Kyrkoherde (1905).
Bergenström, K. E., Läroverksadjunkt (1905).
Berg, C. F., Handlande (1904).
Berg, A. F., Kommissionslandtmätare (1904).
Bergh, A., Adjunkt (1906).
Bergquist, N. J., Bankkassör (1904).
Bergstrand, C. G., Borgmästare (1907).
Biesert, E., Bruksägare (1905).
Borg, A., Läroverksadjunkt (1905).
Borgström, J. G. S., f. d. Rektor (1862).
Bratt, C. K. A., Öfverste (1880).
Bratt, G., Löjtnant (1907).
Brattström, H., Fabrikör (1906).
Brattström, M., Fabrikör (1906).
Bromander, C. V., Kyrkoherde (1901).
Bromander, A., Fru (1903).
Broström, T. R. L., Landskamrer (1900).
Bure, N., Lektor (1904).

- Bäckström, K. H., Läroverksadjunkt (1898).
Bäärnhjelm, L., Stat.-inspektör (1907).
Börjeson, J. B., Lektor (1892).
Canell, F., Bruksägare (1904).
Carlsson, J., Godsägare (1904).
Cederberg, V. A., Fastighetsägare (1901).
Cederström, C. R., Frih. Kammarherre (1876).
Clarholm, P. O., Lasarettsläkare (1897).
Croneborg, J. U. V., Kammarherre (1859).
Dahlgren, E., Bruksägare (1876).
Dahlman, A. E., Rektor (1887).
Danielsson, C., Disponent (1898).
Danielsson, C. F. G., Kapten (1891).
Danielsson, D., Godsägare (1863).
Dyrssen, G., Landshöfding (1902).
Edgren, E. V. R., Läroverksadjunkt (1903).
Eklund, J. A., Biskop (1907).
Ekström, P. L., Notarie (1875).
Elfstrand, P. F., Jägmästare (1896).
Fagerlin, A. T., f. d. Jägmästare (1862).
Falk, C. H., Öfverste (1873).
Falk, W. E., f. d. Major (1863).
Falk, W. O., f. d. Major (1863).
Fjellman E. W., Förste Landtmätare (1878).
Forssell, A., Boktryckare (1902).
Forssell, O. J., Veterinär (1907).
Fredriksson, F., Kyrkoherde (1903).
Fristedt, J. C. A., Lektor (1892).
Fröding, B., Bruksägare (1863).
Fröding, H. A., Filosofie Kandidat (1897).
Fröding, H., Kontraktsprost (1904).
Geijer, R., Disponent (1898).
af Geijerstam, S., v. Häradshöfding (1905).
Gripenberg, C., f. d. Sparbankskamrer (1876).
Gullström, S., Apotekare (1903).
Gunnelius, O. A., Komminister (1906).
Göransson, K., Läroverksadjunkt (1900).
Hagström, J. O., Komminister (1906).
Hallström, R. S. A., Lektor (1892).

- Halvorsen, S. A., Rektor (1904).
 Hedstrand, C. O., f. d. Kronofogde (1864).
 Hellberg, M., Redaktör (1901).
 Helleberg, F., Major (1904).
 Hørlenius, A., Kabinettskammarherre (1902).
 Hoffman, A. G. A., Läroverksadjunkt (1901).
 Holmqvist, I., Lektor (1906).
 Huzell, F. A., Handlande (1905).
 Håkansson, L., Landtbrukare (1876).
 Håkansson, P. T., f. d. Bankkassör (1870).
 Jakobsson, G., Domprost (1888).
 Jansson, J., Godsägare (1903).
 Kastman, C. W., f. d. Kansliråd (1871).
 Kjellman, C. F., Läroverksadjunkt (1888).
 Lagerlöf, Hj., Bruksägare (1905).
 Larsson, E., Disponent (1904).
 Larsson, K., Major (1905).
 Laurell, C. E., f. d. Akademifogde (1876).
 Lennartsson, C. E. L., Domänintendent (1903).
 Lewenhaupt, A. M. E., Grefve, f. d. Kapten (1876).
 Lignell, T. E., Kontraktsprost (1883).
 Liljesköld, K. A., Häradshöfding (1897).
 Lilliehöök, W., Kapten (1906).
 Lindh, A., Stadsfogde (1906).
 Lindh, N. F., Folkskollärare (1904).
 Linderstam, R., Stationsinspektör (1894).
 Lindholm, K. J., Borgmästare (1903).
 Lindmark, G. S., f. d. Förste Landtmätare (1868).
 Lovén, F., Fil. Doktor (1904).
 Lundberg, K. N. K., Regementsläkare (1878).
 Lundblad, A. B., Seminarierektor (1897).
 Löfgren, J. A. Kyrkoherde (1870).
 Löthner, G., Bruksägare (1876).
 Mæchel, G., Fröken (1903).
 Mæchel, G., Bankkassör (1905).
 Malmborg, A. E., f. d. Landshöfding (1890).
 Martinson, O., Kontraktsprost (1870).
 Modén, M., Läroverksadjunkt (1897).

- Mohn, F. M., Bruksägare (1906).
 Molinder, A. E., Kyrkoherde (1870).
 Montgomery, H. E., Bruksägare (1904).
 Mossberg, C. E., f. d. Grufdisponent (1877).
 Nerman, C. A., Bokhandlare (1876).
 Nilsson, A., Läroverksadjunkt (1907).
 Nisbeth, C. H., f. d. Öfverstelöjnant (1902).
 Nisbeth, H., Fru (1902).
 Nordenfelt, C. H., Borgmästare (1868).
 Nordenfelt, N., Öfverstelöjtnant (1905).
 Nordensvan, C. O., Öfverste (1902).
 Nordin, C. R., Lektor (1901).
 Nordlindh, A., Kyrkoherde (1874).
 Nygren, A., Tandläkare (1906).
 Nygren, O. F., Handlande (1897).
 Nylén, E. G., Kyrkoherde (1874).
 Nyman, N. V., Häradsskrifvare (1903).
 Nyström, A. R. A., Kamrer (1894).
 Odqvist, S. A., Förste Landtmätare (1902).
 Oldevig, G., Major (1903).
 Olsén, F., Fabrikör (1870).
 Olsén, G., Fabrikör (1904).
 Oxehufvud, C. G., f. d. Öfverste, Öfverintendent (1876).
 Persson, L., f. d. Riksdagsman (1877).
 Persson, O., Kyrkoherde (1901).
 Petersson, P., Byggmästare (1906).
 Piscator, P. J. E., f. d. Provinsialläkare (1883).
 Rhodin, C., Bruksägare (1901).
 Ros, C., Auditör (1902).
 Rose, G. G. Läroverksadjunkt (1897).
 Roth, C., Bruksägare (1903).
 Roth, O. H., f. d. Läroverksadjunkt (1870).
 Rudebeck, G. M. U., Landshöfding (1880).
 Rune, A., Kyrkoherde (1905).
 Rune, G., Tandläkare (1905).
 Rydbeck, O., Bankdirektör (1906).
 Ryman, F. V. A., Häradshöfding (1902).
 Sahlin, C. Y., e. Provinsialläkare (1907).
 Samuelson, G., Länsnotarie (1905).

- Sandberg, N. J., Stadsläkare (1907).
 Sandén, J. R. A., Bankkamrer (1903).
 Sandwall, A., Bankdirektör (1903).
 Schotte, P. A. V., Landsekreterare (1902).
 Segerborg, K. H., Teckningslärare (1902).
 Severin, H., Doktor (1906).
 Sjöholm, L. A., Kontraktprost (1870).
 Stenbäck, C. V., Rentier (1881).
 Stenström, J. F. T., Kronofogde (1902).
 Ström, S., Kommissionslandtmätare (1904).
 Stjerne, O., Redaktör (1905).
 Sundberg, J. O., Rektor (1893).
 Sundblad, L. A., f. d. Kronofogde (1876).
 Svanbom, A., Ingeniör (1905).
 Svanbom, K., Kommissionslandtmätare (1904).
 Säve, T. A., f. d. Lektor (1870).
 Söderbaum, H., Andre Stadsläkare (1899).
 Söderhjelm, R., Kapten (1906).
 Thelander, A. T., Bankdirektör (1903).
 Tiberg, H. V., Disponent (1893).
 Tisell, G. M. T., Öfverstelöjtnant (1902).
 Tjerneld, R., Bankkamrer (1905).
 Törneblad, O., Folkskoleinspektör (1869).
 Ugglå, G. R., Regementsintendent (1903).
 Undén, V., Apotekare (1880).
 Wallberg, I. F., Disponent (1897).
 Wallqvist, J. A., Kyrkoherde (1904).
 Weinberg, E., Fru (1907).
 Welin, W., Handlande (1905).
 Wendel, A. V., Lektor (1904).
 Wenzel, C., Student (1906).
 Verdier de, B. A., Kapten (1904).
 Westerdal, A. M., Kommissionslandtmätare (1904).
 Westling, G. O. F., Rektor (1884).
 Westman, K. J., Läroverksadjunkt (1902).
 Widmark, H., Löjtnant (1892).
 Wigfors, J., Redaktör (1907).
 Wikland, T. T., f. d. Kapten (1876).
 Wikström, C. G., Jägmästare (1876).

Ydén, G. M., f. d. Läroverksadjunkt (1873).

Yhnell, P. F., Konditor (1903).

Zachrisson, A., Läroverksadjunkt (1907).

Ågren, P., Kapten (1906).

Åström, A., Bokhandlare (1903).

Örn, E. L., Regementsläkare (1890).

KARLSTAD 1908
TIDN.-A.-B. VÄRMLANDS DAGBLAD

VÄRMLAND

FÖRR OCH NU

1909

== MEDDELANDEN FRÅN ==
VÄRMLANDS NATURHISTORISKA
OCH FORNMINNESFÖRENING

VI.

VÄRMLAND

FÖRR oCH NU

1909

==== MEDDELANDEN FRÅN VÄRMLANDS ====

NATURHISTORISKA OCH FORNMINNESFÖRENING

VI

Tvenne gamla handlingar från Värmland.

1.

Bref från Grefvinnan Ebba Leijonhufwud, född Lilliehöök,
till Lijnder Persson Svenske på Mellbyn i Bro
socken Näs härad, dateradt den
8 oktober 1604.

2.

Kungl. fullmakt för lektor vid Karlstads gymnasium,
daterad den 3 april 1702.

EBBE greffvinne till Rosborg fru
till greffnäs och Kiägleholm.

I Wår gunstig helsenn med gudh. Må ij weta lijnder personn efter som wij hafua bekommet eders skrifuelse och hafua latidh os der ij förnima, at ij icke wille holla dehd bijete som ij har gjort med oss för eders suära skull. Så skall ij tenkia K. jijnder att wij ähre Ingen leckefugell. Wij hafua indtedh huarken nödh eller tvungit eder dertill. I ginge till oss ij Nerkiöpingh (Wij hadhe Ingen budh efter eder) och begiäret någre Resor åf oss och gaf oss edert Bref och segell, förend wij gaf eder wårt ja och samtöcke, medh sedan wårt bref. Och hadhe wij edert bref och segell på Rådstugan nu senist förgången lauritzmissa, då blef oss tildömpt at wij skulle holla oss der vidh och då war ehr suära ij Byen sama tidh. Der till med då hafuer ij lagget dom upå wåre Bänder och besuärat dem både med giestning och anden tunge; tenke till ij har Ingen barn at leke medh. Ded ij har gjort os wij har eders bref och segell opå dedh holla wij oss wedh. Wij wille Rätt Intedt late rycke oss der ifrånn. — Datum lerieholm den 8 Octobris a:o 1604.

Min ödhmiuka och wndherdhanige
helsen försent medh gudh alzmektigh
greffuinne och fru iagh Ebbe. m.

Utanskrift:

Till Edel och Welbyrdigh Lijnder
Perssonn till Mellbyn detta bref Tilhånnda.

Originallet innehafwes af Kamrer Richard Nyström, Karlstad

WIJ CARL med GUDS nåde, Sveriges, Giötes och Wendes Konung, Storfurste till Finland, hertig uti Skåne, Estland, Lijfland, Carelen, Brehmen, Vehrden, Stettin, Pommern, Casuben och Wenden; förste till Rügen, herre öfver Ingermanland och Wissmar; Så ock Pfaltzgrefve vidh Rhein, i Beijern, till Jülich, Clewe ock Bergen Hertigh. Giöre wetterliget, att såsom till dhet lediga Matheseos Lectoratet wid vårt Gymnasium i Carlstad hoos oss underdånigt föreslås och recommenderes wällärde Magister Gabriel Clareen i anseende till dess lärdom och skickelighet; Altså wehle wij hermed i kraft af denna vår öfna fullmakt nådeligen hafwa constituerat och förordnat honom Magister Gabriel Clareen till att wara Lector Matheseos widh ofwanbemelte Gymnasium, beståendes honom därwid dhen löhn som samma beställning i Staten påføres. Dhet alle som wederbör hafwa sigh hörsambligen at efterrätta. Till yttermera wisso hafwa Wij dhetta med egen hand underskrifwit och med vårt Kongl. sigill bekräfta låtit. Punie uthi Litthauen d. 3 April 1702.

Carolus
(Sigill).

C. Piper.

Originallet innehafwes af Kamrer Richard Nyström, Karlstad.

Från våra skogsmarker.

Af

H. V. Tiberg.

Från våra skogsmarker.

Af H. V. Tiberg.

Om vi närmare undersöka och med hvarandra jämföra skogsbestånd eller enskilda trädindivider å olika marker, så skola vi å vissa marker finna träden, oaktadt de de äga en hög ålder, vara både låga och smala, under det vi å andra marker kunna finna dem vid en relativt tidig ålder hafva uppnått såväl stor höjd som ansenlig groflek.¹⁾ Särskildt gäller det sagda om *granen*, under det att den förnöjsamma tallen vanligen mindre påfallande visar ifrågavarande fenomen. Det är ännu icke till *alla* delar känt, hvarpå denna olikhet beror, men hvad vi exempelvis här vid Långbanshyttan äro i rikt tillfälle iakttaga är, att *granen å kalkfattig jord växer mycket svagt*, under det att hon *å kalkrik jord växer fort*, allt under i öfrigt normala och likartade förhållanden.

För att med siffror påvisa, huru stora olikheterna kunna vara, må från härvarande skogsmarker anföras jämförande exempel. Härvid äro i ena fallet medeltal tagna af de 14 *största* granarne i ett bestånd å *kalkfattig mark*, å *hälleflintegrund* (Myrhöjden), hvarvid dock tidigare de oväxtligaste träden voro utgallrade. Anmärkas bör äfven, att detta bestånd ej utgör vårt sämsta

¹⁾ Trädets ålder m. m. utrönes, såsom bekant, lätt och utan nämnvärd skada för detsamma genom att med "tillväxtborret" uttaga och studera en borrhärna. På yngre träd, med grenkransar kvarsittande ända ned mot roten, sker åldersbestämningen helt enkelt genom att räkna dessa.

I andra fallet angifves medeltal af 7 bland de större granarne å *dolomitiska (kalk- och magnesiarika) berggrunder* (Rockberget och Getberget). Dessa sistnämnda skogsmarker äro våra *bästa* och kunna fullt ut jämföras med hvarje annan utmärkt skogsjord här i Värmland, t. ex. med den äfvenledes kalk- och magnesiarika jorden å hyperitgrund.

Jämförelsetalen för de gröfsta träden å den *kalkfattiga* och å den *kalkrika* jorden voro som följer:

	Kalkfattig skogsmark	Kalkrik skogsmark
Trädets totala ålder år	133	48
” ålder i brösthöjd år	118	42
” brösthöjdsdiam:r på bark centim:r	16,3	29,8
” höjd..... .. meter	11,3	23,0
” sista toppskotts höjd ... centim:r	9,2	50
” kubikmassa med bark... kbm.	0,12	0,89
” ” ” ” kbfot	4,6	34,0
Genomsnittlig årlig diam. tillväxt i brh. på bark mm.	1,4	7,1
Genomsnittlig årlig höjdtillväxt centim:r	9	48
” tillväxt hos trädet på 1 år kbfot	0,035	0,708
Årliga tillväxtens värde efter 13 öre pr kbfot på rot öre	0,45	9,20
Skogskapital (bestånden något gallrade)..... Kbm. pr hektar	64	300
Jordens prod.-förmåga pr har o. år (approxim.) kbm.	1,6	8

Såsom man finner, *hafva på tidsenheten de stora träden å den kalkrika marken vuxit 20 gånger så fort i massa som å den kalkfattiga*. Och i sin helhet kan den kalkrika jordens produktionsförmåga beräknas vara omkring 5 gånger så stor som den kalkfattigas.

För min del har jag af ofvan med exempel visade förhållande dragit den enkla slutsatsen, att *vi böra tillse om våra skogsmarker äro tillräckligt kalkhaltiga för att kunna producera skog i önskvärd och möjlig grad* och har genom en mängd skogsjordsanalyser sökt förvissa mig om, huru härmed sig förhåller. ¹⁾

Men det har ej fått stanna vid undersökningar och teorier, utan vi hafva här *dels* anlagt en mängd *försöksparceller* i äldre och yngre skog, hvilka kalkats med olika kvaliteter och olika kvantiteter kalk, hvarvid trädens diametertillväxt i brösthöjd årligen exakt undersökes, *dels* anlagt ett *försöksfält*, därå, inbegripet o-rutor, 240 olika försök äro gjorda till utrönande af skogsplantors reaktion för olika mängder kalk och andra lätt tillgängliga gödningsämnen, *dels* också slutligen, gående försöksresultaten i förväg, *börjat kalka våra dåliga skogsmarker* och, med början år 1906, hittills kalkat 40 hektar. De tidigaste kalkningarne, som gjordes i nykulturer, börja visa vackra resultat. ²⁾

Det ofvan angifna exemplet på skogsbestånds olika tillväxt anger ej ett ytterlighetsförhållande. Vi hafva här i trakten skogsmarker, som äro så dåliga (impedimentartad mark likväl frånsedd), att träden, gran med

1) De flesta af dessa analyser äro publicerade i särskilda uppsatser i Värmländska Bergsmannaföreningens Annaler, näml. "Värmlands läns Skogsodlingsstyrelses utställning i Karlstad 1903", W. B. A. 1903: I sid. 190; "Skogsproduktion på kemisk grundval". W. B. A. 1906 sid. 180; "Skogsjordsanalysen och jordens produktionsförmåga", W. B. A. 1907 sid. 230.

2) Det har syns mig lämpligt att i "Värmland Förr och Nu" sasom en tidsbild göra ett litet sammandrag af de åskådningar som gjort sig gällande vid detta första försök att öfvergå från ett *extensivt* till ett *intensivt* skogsbruk. isynnerhet som artikeln äfven kommer att beröra en del forntida åtgärder, som mäktigt ingripit i våra skogsmarkers tillstånd. Det är äfven min afsigt att för den, som tvekar att göra ett försök på sin dåliga skogsmark. påpeka hvar han i framtiden har att söka erfarenheter om. huru kalkning utfallit. Den, som önskar tränga ämnet närmare in på lifvet, måste jag dock hänvisa till den åberopade litteraturen.

inblandning af tall, visa en årlig diametertillväxt i bröst-höjd af endast 0,75 mm. såsom medeltal för hela be-ståndet. Berggrunden är här ljus hälleflinta (leptit), skogskapitalet endast 44 kbm. pr har, trädens ålder om-kring 100 år. Hvad innebär denna svaga tillväxt? Jo, att trädet, med konstant samma årliga tillväxt, skulle, för att uppnå en brösthöjdsdiameter af t. ex. 297 mm. eller 1 fot, behöfva blifva omkring 400 år gammalt. Vi hafva ju hört talas om tallar, som datera sig från Gustaf Wasas tid, och kanske litet längre tillbaka, d. v. s. som uppnått omkring 400 års ålder, men granen torde aldrig uppnå mera än 2 à 300 år, och för ifrågavarande mark skulle granen behöfva omkring 2 *lifslängder* för att uppnå *en fots diameter*, d. v. s. granen *kan* här *aldrig* bli annat än en *liten* stackare. Man jämföre härmed granen på vår kalkrika, bästa jord, som regelrätt uppnådde en fots diameter på 48 år och i enstaka fall hunnit dit redan på 38 år.

Kalk är det näringsämne, som i största kvantitet ingår i skogsträdens aska, hvadan vi måste egna en särskild uppmärksamhet åt, att detta ämne ej saknas. För att en kraftig vegetation skall uppstå erfordras, att alla näringsämnena förekomma i *öfverskott*. Jordanalyserna visa, att *intet ämne så ofta fattas i öfverskott som just kalken*.

Värmland har i allmänhet en rätt god skogsmark, och dennas produktion torde i stort genomsnitt kunna sättas till 2,5 kbm. per hektar och år, om hon får bära ett ändamålsenligt skogskapital. Våra bästa marker för-må i genomsnitt producera 8 kbm. pr hektar och år, men våra sämsta endast en bråkdel af 1 kbm.¹⁾ Att sistnämnda marker icke kunna bära kulturkostnaderna med ränta på ränta dära, ännu mindre äfven de dryga skatterna, därom kan man genom en enkel räkneoperation lätt öfvertyga sig, men detta förhållande gör det så mycket angelägnare att söka drifva upp jorden i högproduktionskraft.

1) Då träden befinna sig i sitt 30—60 à 80 år lämna de å bästa jord vida mera tillväxt än 8 kbm. pr har och år, och äfven å sämre jord är produktionen då högst. I allmänhet hafva träden sin *högsta* tillväxt vid omkring 50 års ålder för att sedan så småningom få en svagare.

Vi få visserligen ej invagga oss i förhoppningar, att vi skulle genom kalkning kunna uppdrifva hvarje jord till förstklassig, men om vi betänka det synbara motivet till att af två i närheten af hvarandra liggande skogsmarker den ena är förstklassig, men den andra lågklassig, så är det omöjligt att förlora hoppet att kunna göra något väsentligt till höjande af den sämre jordens produktionskraft. Jordmånens beskaffenhet på viss plats är ytterst beroende af: 1:o) det material, som *glacieren långväga ifrån där aflastat*, 2:o) *berggrunden på platsen* (material däraf är i regel starkt inmängdt bland morängruset). Då mom. 1:o är för två närliggande platser lika, så ligger skillnaden hos mom. 2:o eller de olika *berggrunderna*. Erfarenheten har visat, att vi ha, vid i öfrigt lika förhållanden, *den sämsta värtligheten på kisel-syrerika, den bästa på basiska bergarter*: men denna skillnad kan för de jordlager, hvarur skogsträdens rötter hämta näring, afhjälpas genom tillsättande af *det starkt basiska ämnet kalk* (eller hellre dolomit). Vår Herre har dragit försorg om, att detta ämne finnes i *outtömliga* kvantiteter och *tillräckligt väl fördeladt öfver hela vårt land*.

Värterna angifva skogsmarkens beskaffenhet. Det finnes icke en enda växt, som kan så täfla med jordanalysen själf i att kunna berätta, huru pass god skogsväxtligheten å viss mark bör vara, som *blåsippan* (*Anemone hepatica*). *Skogsmark, som bär blåsippor, är förstklassig*. Afven gullvifvan (*Primula veris*), skogsvicker (*Vicia silvatica*), tibast (*Daphne mezereum*), bentry-busken (*Lonicera xylosteum*), stora vippärten (*Orob. vernus*) och i viss mån konvalje-arterna m. fl. utmärka *bättre* marker. Liljekonvaljen går dock ned ända till dioriten, hvilken väl icke är en bland de bästa bergarterna, men som vi dock här måste räkna bland våra bättre (han kan ungefär täfla med den i nästan hela vestra Vermland uppträdande gneisen). Karaktäristiska för de *sämsta* markerna äro däremot *hvitmossa*, björnmossa och ofta nog ljung. Af gräsen se vi på sämre marker kruståtel (*Aira flexuosa*),

finnskägg (*Nardus stricta*) m. fl. Hvitmossan är mycket allmännare, än man vanligen tror. Ser man en mager ängsvall vid ett torpställe i skogen, dit kalk aldrig fått komma, så utgöres gräset ofta af brunhven (*Agrostis vulgaris*), växlande med kruståtel eller finnskägg, men bottenmassan utgöres ofta af *hvitmossa*.

Det är en oförliknelig syn att inkomma i en *skog å verkligt förstklassig mark*. En djup skugga härskar. Träd af *alla slag* uppnå en ofantlig *höjd*, och de gröfsta träd kunna rent af stå i klunga, utan att deras toppskott angifva försvagad växtlighet. Granens bark är slät, fin och tunn (å sämre mark skroflig). Myllan är djup och svart. Utom ofvannämnda örter af ett eller flera slag finna vi: ofantliga ormbunkar, *Actæa spicata*, *Paris quadrifolia* och, om det vill sig, hela mattor af *Circæa alpina*. Alla slags gräs, risväxter och mossor äro likasom landsförvista eller synas endast tillfälligtvis i större luckor. Man nästan betviflar att kunna med konst åstadkomma sådan skog. Men vi ha ju icke försökt, och den af trädens ymniga, årliga affall skapade värdefulla myllan, uppstår ju till *sådant* djup först efter *långa* tider.

En naturlig konsekvens af det ofvan anförda är, att *om man kalkar en mark, som bär hvitmossepåls, så dödas hvitmossan*, och man behöfver härför alls icke inbruka kalken i jorden. Hvitmossan dör redan på några få dagar ända ned i rotspetsarne, endast därigenom att kalken ytligt öfverströs. Samma sker med björnmossan och många andra mossor, om kalkningen är starkare, och marken börjar inom få år bära en ädlare vegetation (*Poa*-arter m. m.). Den mest ödsliga och fula markbetäckning kan således ensamt genom kalkning på få år uppbringas i en ädel och liflig, och särskildt björken börjar snart visa en vacker växtlighet. Jag har mångårig och rik erfarenhet på detta område, och härpå grundar sig mitt påstående, att *ingen behöfver hafva en ful och törftig natur omkring sig*. Likväl ser man nu villor uppbyggas för stora kostnader, under det man låter marken förblifva

i sitt jämmerligt tarfliga tillstånd I mån som man önskar en ädel vegetation snart, och denna ej finnes på nära håll och således af sig själf invandrar, kan man ju få göra sig något besvär att anskaffa frö eller plantor. Jag vill emellertid i detta sammanhang anmärka, att för omskapning af dåliga marker till mark med förstklassig flora här uteslutande begagnats *dolomit* och ej ren kalksten, i hvilken senare magnesia saknas. *Magnesia* anser jag nödvändig för hvarje *ver ligt förstklassig* mark, vare sig det är fråga om skogsmark eller annan.

Våra skogsmarker hafva under tidernas lopp undergått stora förändringar och alltjämt till *försämring*. Häre har människan sin icke oväsentliga andel, hvarom jag skall något tala längre fram. Så kan det icke alltid få fortgå. Visserligen minskas folkmängden på Värmlands landsbygd för närvarande, och den odlade jorden blir sålunda alltmera tillräcklig att föda sina bebyggare, men jag tror ej, att man behöfver vara utrustad med någon särskild siareförmåga för att kunna förutspå, att Värmland skall inom ett århundrade vara betydligt tätare befolkat än nu och snart sagdt hvarje odlingsbar fläck tagen i anspråk. Vi se redan nu, huru nervöst man telegraferar om skördarne i olika länder, och priset på brödfödan stiger med de ogynsamma skörderapporterna. Motsvarande högre kraf skola och måste ställas på *skogsmarkerna*, i mån som deras arealer skola blifva alltmera kringskurna och förminskade, slutligen begränsade till den block- eller stenrika mark, som icke *kan* användas till annat än att bära skog. Det är enligt mitt förmenande endast en kort tidsfråga, när *skogsmarkerna* skola blifva föremål för *intensiv* skötsel, likasom vi mångenstädes nu redan hafva bakom oss sådana i vår barndom stora mål, som att drifva intensivt jordbruk, och likasom vi här, och väl äfven annorstädes, hafva bakom oss sådana, af de flesta kanske knappast den dag som är tänkta mål

som att drifva intensiv hagmarksskötsel medelst kalkning, gödsling, insåning, dikning och hvad de nu kunna heta dessa åtgärder, som varit nödvändiga för att få rika beten.

När vi se, hvilka åtgärder som måst vidtagas för att åkerjorden, ängarne, hagarne skola bära rika skördar och huru omöjligt det är att få sådana, utan att gifva jorden det hon för ändamålet behöfver och huru skördarne annars snart tackla af, så kan det icke annat än förvåna, att vi ens ett ögonblick kunnat komma på den tanken, att skogsjorden ensam skulle bära rika skördar utan att underhållas med näring. Vi skola nu till belysning af detta ämne återgå till studier i naturen.

Kalken utlakas ur jorden. Redan för mycket länge sedan fäste jag mig vid, att vi här vid Långbanshyttan vid jordrymningar och andra jordschaktningar vanligen funno en del kolsvarta, ytterst lätta och lösa, jordartade partier, sittande i morängruset. Deras yttre former påminde om den skarpkantiga stenens, och i *större* sådana partier fann jag en kärna af *hvit, fast dolomit*. Det var således uppenbart, att äfven *hela det svarta partiet en gång utgjorts af dolomit*, som under tidernas lopp blifvit af nedsipprande, kolsyrehaltigt vatten utlöst, lämnande kvar en liten återstod.¹⁾ Denna återstod utgjordes i hufvudsak af järnoxid och lerjord samt organiska ämnen m. m., men af endast föga kalk och magnesia. Den höga järnhalten har antagligen uppstått därigenom, att det nedsipprande kolsyre- och humussyrehaltiga vattnet från öfre jordlager upplöst järnhaltiga mineral, hvarefter, vid beröring med dolomiten, en omsättning egde rum, så att järnoxid utfälldes, men kalk-magnesia-karbonat gingo i lösning, alldeles som vid järnmalmens bildande i våra kalkstensberg.

Liknande svarta utlaknings- och omsättningsprodukter har man här i bergslagen icke så sällan tillfälle iakttaga i stora grustag eller andra jordschaktningar. Där kalkberg finnas — och sådana förekomma här rätt många —

¹⁾ Analys på denna svarta återstod finnes i W. B. A. 1897 sid 22.

har glacieren släpat med sig söderut kalkstenar och deponerat dem antingen i morängruset eller ofvanpå jordytan. De, som ligga ofvanpå jordytan, bibehålla sig tämligen väl, ehuru äfven de under tidernas lopp något vittra och utlösas. Komma de däremot ned i gruset, så utlösas de fortare på ofvan beskrifvet sätt. Ett bland de vackraste fyndställen af detta slag här i trakten är för närvarande grustaget invid älfven mellan Stora Bjursjön och Mögrefven i Gåsborns socken. Kalkberget förekommer här straxt norr om grustaget, och på en lång sträcka söderut ser man kalkstenar i dagen. I grustaget kan man se minst ett tjugotal f. d. kalkstenar, nu i form af svart jord. Äfven kalkstenar af mera än 1 fots tvärmått äro nu *fullständigt* utlösta. Då så stora block äro utlösta, kan man lätt föreställa sig, huru den stora massan *kalkgrus*, som på sin tid funnits i jorden, i första hand gått at, hvarigenom *en ursprungligen ytterst kalkrik och bördig jord nu blifvit relativt kalkfattig*. På Myren här vid Långbanshyttan har jag, såsom många besökande känna, haft tillfälle visa samma fenomen, om ock i mindre skala, då fyndstället för kalk i fast klyft här ligger ganska långt nordligt.

Det är icke ensamt dolomit ock kalk, som på ofvan anfördt sätt utlösas. *Alla basiska bergarter lösas jämförelsevis lätt*. Granskar man ett grustag, som innehåller stenar af *hyperit* eller *diabas*, så ser man, huru dessa äro i ytan ett stycke inåt *rostiga och utlösta*, och stundom faller hela stenen sönder. Äfven härvid har *jorden lidit en stor förlust af kalk och magnesia*, och det *finare materialet* af dessa bergarter har, likasom kalkgruset, längesedan blifvit *alldeles utlost*.

I utägan Ängen vid Långbanshyttan har under tidernas lopp en *myrmalmsdeposition* ägt rum af från ofvanliggande höjd nedrinnande järnhaltigt vatten. Myrmalmen ligger i jorden på 1 fots djup eller högre. Det kolsyre- eller humussyrehaltiga vattnet, som ditförde järnoxidul, har i sammanhang med järnmalmsdepositionen *så fullständigt utlost alla kalkhaltiga mineral*, att jordanalysen

endast visade "spår" af kalk, och marken bar hvitmosse-påls. Efter kalkning är jorden nu mycket bördig.

Det är ju antagligt, att den starkaste förvittringen och utlösningen af kalk-magnesia bör hafva egt rum *straxt under kolsyrehärden*. Denna härd utgöres af den multnande ytvegetationen, som, då den ruttnar, alstrar kolsyra och humussyror, hvilka angripa och utlösa baserna. Betrakta vi profilen af en skärning t. ex. ett dike i hvilken skogsjord som hälst, så finna vi vanligen under den lefvande vegetationen, ofvanifrån räknadt, följande skarpt åtskilda lager: 1:o) *mylla*, 2:o) *bly- eller hvitsand*, 3:o) ett starkt *rostfärgadt gruslager* och först därunder 4:o) *morängrus af normal gråröd färg*. Det är ju tydligt, att det således är det öfversta gruslaget, *nu bly- eller hvitsanden*, som närmast blifvit exponerad för kolsyrans och humussyrornas utlösande värkningar, hvarjämte äfven växtrötterna, understödda af vittringens invärkan, här direkt utsugit jorden på näringsämnen. Genom allt detta *har det öfversta lagret blifvit synnerligen magert*. Detta ger sig också tillkänna t. ex. därigenom, att om man vid skogskultur alldeles bortskrapar myllan, hvilken innehåller afsevärd mängd näring, så förtvina skogsplantorna ofta helt och hållet, då de endast hafva hvitsanden att lefva af, eller ock utveckla de sig så ytterligt svagt, att de inom få år öfverväxas och kväfvas af skogsogräsen (björn- och hvitmossa, bärris och ljung etc). Endast i ett enstaka fall har jag låtit *analysera* bly- eller hvitsanden för sig, och han visade sig därvid, ehuru han innehöll kali och fosforsyra i passabel mängd, innehålla endast "spår" af kalk.¹⁾

Denna ödesdiga blysand, som låtit så mången kultur jämmerligen gå under, hvarigenom stora penningesummor årligen gagnlöst bortkastats, har dock en gång haft en för moränen normal kalkhalt, och *ingenting är naturligare, än att den bristande kalkhalten af oss i nödig grad tillsättes*. Till följd af myllans högre halt af såväl kalk som alla andra näringsämnen, åtminstone i

¹⁾ Analysen se W. B. A. 1907 sid. 253.

växande skog eller å nyafbrukad skogsmark, se vi *själf-sådda* plantor i regel spira vackrare än kulturplantor på mager mark. I skogen tillföres myllan årligen ett stort tillskott af näring från fallande barr, löf och riskvistar (det s. k. strötäcket), hvilka äro trädens näringsrikaste partier och särskildt rika på kalk. Men dessa näringsämnen utlakas vida fortare i strötäcket, än hvad t. ex. kalken utlöses ur gruset, och om marken en längre tid får ligga naken, så blir hon utmagrad, öfvervuxen af de förnöjsamma risväxterna och andra skogsogräs samt *mycket svår att kultivera*. Då det är i högsta grad önskligt, att skogsplantan utvecklar sig *snabbt*, så att hon må växa ifrån sina många fiender, hvaribland kreaturs- och bärplockare tramp ofta täfla med en karg natur i att tillintetgöra, så har jag särskildt lagt an på att utröna medel, som kunde drifva den späda plantan fort i höjden och funnit detta framförallt i det mångsidigt sammansatta *benmjölet*, hvarmed kulturplatsen således bör gödslas. *På dålig jord borde aldrig en kultur ske utan benmjöl* eller dylikt. Kostnaden är rent af försvinnande gentemot fördelen.²⁾ Denna rent lokala gödsling, som tar hufvudsaklig hänsyn till den späda plantans speciella näringsbehof, kan naturligtvis icke ersätta den för hela skogsmarkens omskapande behöfliga *kalkningen*.

En hvar, som mycket sysslat med dikesgräfningar eller andra schaktningar, särskildt i kärr och mossar, men äfven i fast skogsmark, har utan tvifvel många gånger iakttagit *kol* i marken, och man har gjort sig hvarjehanda för lokalen lämpade förklaringsätt till kolets förekomst, hvarvid, naturligt nog, skogseldar i regel fått uppbära skulden. Äran af att hafva utredt denna fråga tillkom-

²⁾ Se härom närmare min uppsats i W. B. A. 1908 sid. 130: "*Från Skogsförsöksfältet vid Långbanshyttan I. Benmjöl och mesa i skogskulturens tjänst.*"

mer botanikern hos Svenska Mosskulturföreningen d:r *E. Haglund* i Jönköping. Han gjorde mig nöjet af ett besök några dagar under sistliden juni månad, och då vi använde tiden väl, fick jag i ymnighet tillfälle konstatera kolets förekomstsätt och andra fakta. Den helt färskas litteratur i ämnet, som hittills utkommit, berör åtskilliga spörsmål, hvarpå jag ej nu skall ingå, särskildt orsaken till förekomsten i mossar af stubblager, hvarom en särskild teori, som antager omväxlande våta och torra perioder, tidigare utarbetats, hvilken teori af d:r *Haglund* såsom oantaglig förkastas.¹⁾

D:r *Haglund* har genom en massa, medelst borrhningar eller annorledes utförda mossundersökningar i mellersta och södra delarna af vårt land konstaterat, att *alla* mossar en eller flera gånger varit brända, och vi funno äfven här förhållandet likartadt. Han har äfven funnit, att *fastmarkerna* i regel varit brända. Utom mycket annat reste vi en dag 3 mil och undersökte därunder skogsmarken alltemellan och kunde därvid regelrätt konstatera kol i marken. Men under det kolet i *mossarne* påträffades å djupare nivåer, 1 till 7 fot under markytan, alltid i öfvergång mellan *hvitmossa öfverst* och *ett mera förmultnadt lager därunder, vanligen med stubbar eller andra trärest*, så ligger kolet i *skogsmarken i underkant af myllan eller nere i hvitsanden*, i senare fallet angifvande, att hettan i markytan varit så stark, att rötterna i gruset kolat eller att kolningen från markytan följt rötterna ned i gruset. Naturligtvis kunna, och utan tvifvel hafva tillfälliga skogseldar i många fall varit orsaken till kolförekomsterna, men skogseldarna fara vanligen något hastigare och mindre djupgående fram, och d:r *Haglund* har af bl. a. den omständigheten, att *hvitmossarne* i regel äro följeslagare till människan och kulturen samt af häfderernas berättelser om huru människan sedan långa tider tillbaka och ända intill våra dagar vetat skaffa sig bröd-

¹⁾ D:r *Haglund* kan utan tvifvel med stort jämnmod taga den hätska opposition, han mött från en af sagda teoriers förfäktare.

föda m. m. genom bränning, dragit den slutsatsen, att *kolet i regel eller ofta härrör af människans åtgärder.*

För oss, som äro något äldre och som erinra oss, i hvilken utsträckning *mossbränning och svedjefall förekommo i vår ungdom* (jag såg tillrustning till svedjefall för öfrigt ännu för några år sedan i Lekvattnet) och som kanske själfva låtit vara underhafvande svedja, för att så "fallråg" i sammanhang med skogskultur, förefaller d:r *Haglunds* åskådning alls icke osannolik. Det har synt oss märkvärdigt, att man så långt tillbaka som t. o. m. sedan Gustaf Wasas dagar klagat öfver skogsbrist, men då man ser lagbestämmelserna, kan man finna, huru allmän bränningen måste hafva varit. Den var af två slag: "svedning" och "kyttande". Hvad kyttande var antydes af lagen: "Den, som genom kyttande eller med så kallade välterstockar förbränner någon mark, djupa mossar undantagne, böte etc." K. F. den 1 aug. 1805 § 57. För att erfara hvad mening gammalt folk har om bränning, har jag hört vår gamle byggmästare *Erik Ersson*, som är från Sunne. Han anser det vara brändt öfverallt i skogarna såväl här som annorstädes t. o. m. i aflägsna bergshöjder. Han säger, att på 1850-talet fanns i Öijervik nära Rottneros en brukspatron Nauelér, som ett år brände flera tiotal tunnland. Grof skog höggs ned ena året och brändes det påföljande, hvarvid träd, som föllo öfver andra, kunde helt brinna upp, men af dem, som föllo efter marken, brunno vissa stamdalar icke upp, och dessa stammar hopkördes för kolning. Råg såddes på hösten och det blef en ofantlig skörd. Enär väg ej fanns, så stackades skörden i skogen, och N:s folk hade göromål hela vintern att köra hem och tröska. Afven E:s föräldrar och alla andra hemmansägare brände, ehuru i mindre skala. Sasom Fernow uppger, är svedjandet i Värmland urgammalt.¹⁾

Bränningen medförde visserligen såväl å fastmark som å kärr och mossar rika skördar, först af säd och

¹⁾ I Sv. M. T. maj 1908 har d:r *Haglund* under rubrik "Mosskultur i forna dar" meddelat åtskilligt om bränningar äfven å fastmark. Bl. a. förekommer följande: *Gadd* beräknade att 5250 fullväxta träd gäfvo 27 tunnor rotråg "

sedan af slätter eller bete, men askan upplöstes snart, och då skogen ej längre dränerade jorden genom sin pumpning, så blef marken vattensjuk, och hvitmossa inkom. Med hvad påföljd se vi nu i våra högmossar och våra skogsmarker med hvitmossepäls och bärris, bärande usel skogsvegetation i mån som jordens naturliga närings- och särskildt kalkhalt ej varit tillräckliga att komma i stället för hvad som genom och efter bränningen bortförts. Men äfven den mest kalkrika och fruktbara jorden kan, såsom talrika exempel visa, bli botten för en hvitmossetillväxt, då marken blir sur och ej vidare dräneras af skogen.

Kalkens förmåga att döda hvitmossan och förvandla henne till mylla gör honom äfven i detta hänseende till en synnerligen välkommen hjälp att aflägsna olägenhet, som bränningen medfört. En trädvegetation kan dock ej spira i en genom stagnerande vatten sur mark. Om sådant vatten förefinnes, måste det aflägsnas genom dikning. Först då skogen blir något vuxen och rik på barr, kan diket ofta nog afvaras, och vattnet aflägsnas då genom trädens transpiration, ett faktum, som vi ofta nog ha tillfälle iakttaga i våra en gång i tiden dikade marker.

Likaså erfordras hos träd i äldre skog en ökad rikedom på barr, innan trädet kan afsätta en ökad stammassa, och man får således ej föreställa sig, att en usel, barrfattig skog skall ofördröjligen efter markens kalkning börja afsätta starkare diametertillväxt. *Stammens, ja, äfven rotens mest karaktäristiska ämne, kolet, skall i form af kolsyra inkomma just genom barren.* I dessa sker sönderdelning af såväl kolsyran som en ringa del af det från roten uppstigande vattnet, under det att hufvudmassan af vattnet jämte afskildt syre transpirera. Denna sönderdelning af vatten och kolsyra kan endast försiggå under solljus och i närvaro af mineraliska ämnen (man anser kali), som uppstigit med vattnet. Kalken spelar härvid en särskildt viktig roll genom att i jorden befördra sönderdelning af de mineralämnena, som trädet behöfver.

Hvarje moment i förestående torde ådagalägga, att vi äga tillräcklig anledning åtminstone anställa försök att medelst kalkning söka uppdrifva skogsproduktionen på våra sämre marker. I fråga om det rent tekniska och ekonomiska hänvisas till åberopad speciallitteratur.

En iakttagelse om ormarnes tillhåll under vintern.

Af H. V. Tiberg.

Omkring $\frac{1}{4}$ mil väster om Långbanshyttan ligger på 295 m. höjd öfver hafvet *Myrkärn*, omgifven af mossar, som åt norr utbreda sig till den s. k. Stora Långbanshytt mossen. I denna mosse uppstiger straxt norr om Myrkärn en låg bergås, som i nordändan, föga öfver 100 m. från kärn, öfvergår i en liten grusås, som af nedan synligt skäl nu fått namnet *Ormbergsåsen*. Den 6-8 maj 1909, då snön ännu låg delvis kvar, voro vi sysselsatta att från denna ganska centralt belägna plats utköra grus till kringliggande mossar för att hafva detta till hands vid skogskultur. ¹⁾

Den 7 maj, då jag besökte platsen, iakttog jag i grustaget på olika nivåer, hufvudsakligen på 0,38 m. djup, en mängd små cirkelrunda hål, och då jag skulle med knifven skära ut och undersöka hvad slags ihåliga rötter det kunde vara, sade en arbetare, att det var ormbö. Han hade slagit ihjäl 5 st. ormar. Det visade sig vara

¹⁾ Enär mossmarken, i hvad den tillhör oss, ej håller hvitmossa till mera än omkring 1 fots djup, där *kollager* och *stubbar* möta, hafva vi *dikat* och *kalkat* mossen för att göra den skogbärande. Då man ej kan med tanke på framgång så skogsfrö direkt i hvitmossan, så tillgår kulturen på så sätt, att på det afse (da såddstället uppryckes hvitmossan, och i botten på gropen utströs en tesked *benmjöl*, hvarefter gropen fylles af *grus*, och i ytan af detta säs skogsfröet på vanligt sätt, eller också fylles gropen med *benmjölsblandadt* grus, i hvilket sådden sker. Detta för forstmannen, som kanske intresserar sig för denna nya metod att odla skog.

kopparormar (*Anguis fragilis*), och rötterna voro af *björk*, som så fullständigt förruttnat, att endast den yttersta, tunna näfverbinnan var kvar. Genom den naturligtvis äfvenledes förmultnade stubben (jag kunde ej upptäcka honom) hade kopparormarne således krupit ned och ut emot rotspetsarne, så långt utrymmet medgaf. Då gruset, som delvis var käladt, spettades löst, inträffade emellanåt, att ett stycke af näfverhylsan satt kvar å kopparormen, när han ringlade i väg.

Följande dag påträffades ytterliggare 6 kopparormar samt 2 *huggormar*, 1 svart och 1 grå. De förra lågo dels spridda så långt ut åt rötterna de kunnat komma, dels flera stycken i en klunga, där flera rötter sammanlöpte och utrymmet var vidare.

Huggormarne, som enligt uppgift voro så grofva som en manstumme, lågo i skilda rötter, ett par fot från hvarandra, och äfven de nedkrupna så långt de kunde komma. Den svarta mättes till 0,5 m. längd, den grå var något längre. De visade föga tecken till lif och försökte ej ens att ringla sig undan. Kopparormarne voro af två storlekar. Några få voro fullvuxna och af något mera än 0,3 m. längd (jag knnde ej med säkerhet passa ihop bitarna) samt af c:a 8 mm. tjocklek; alla öfriga af 0,16 m. längd och något smalare än en blyertspenna. Alla reptilerna lågo med hufvudet ut åt rotspetsen. Traktens kråkor samlade sig genast efter gruskörningens slut och gjorde sig ett mål.

Våra sjöar, som vanligen rensa omkring den 7 maj, rensade nu först den 28 maj. Vädret var under gruskörningen soligt och c:a + 10° om dagen, men med stark frost hvarje natt. Orsaken, hvarför huggormarne visade så föga lif, under det kopparormarne voro lifliga, kan jag ej uppgifva, om icke den, att de förra lågo under vägen, där kalkkörningen under vintern pågått och bortslitit snön och den äfvenledes skyddande mossan, hvarigenom kölden här trängt djupare ned och varit dem till större skada än kopparormarne. I öfrigt var marken, där snötäcket varit djupt, föga frusen.

Man kan omöjligen där i trakten på vida arealer tänka sig en enda plats, som var lämplig till vinterläger, mera än just denna. Gruset i den lilla kullriga åsen var nämligen självdränerande, och björkrötterna erbjödo öppna gångar. Jag såg där i trakten under föregående sommar en kopparorm. Huggormar förekomma rätt allmänt i kanterna af Långbanshyttmossen.

Då hvarken Brehms Illustrirtes Thierleben, Nilssons Fauna eller annan mig tillgänglig litteratur haft att berätta, att ormarne på ofvan nämndt sätt taga sig vinterkvarter, ehuru det uppgifves, att de krypa djupt ned i jorden och äfven ned i stubbar, så har jag ansett iakttagelsen värd ett omnämmande.

Förteckning

å

Värmlands Naturhistoriska

och

Fornminnesförenings

Styrelse och Ledamöter

samt gåfvor och inköp, genom hvilka museets samlingar
ökats under arbetsåret 1908—1909.

Upprättad 1909.

Under året ha till Karlstads högre allm. läroverks och Värmlands naturhistoriska och fornminnesförenings förenade samlingar influtit:

I. Kulturhistoriska afdelningen:

A) Mynt- och medaljsamlingen:

a) såsom *gåfvor*: af *Sv. Vetenskapsakademien* dess stora minnespenning år 1907 med anledning af 200-årsdagen efter Carl von Linnés födelse; å ena sidan Linnés bild i profil med inskriften: "Carolus Linnæus Nat. MDCCVII ob. MDCCLXXVII" och därunder: "Memoriam bisæcularem pie celebrans R. Acad. Scient. Suec. MCMVII", å andra sidan: Linné sittande och studerande växter, som han håller i handen; omskrift: E. Tenebris Tantis Tam Clarum Extollere Lumen Qui Primus Potuit"; samma akademis minnespenning i silfver öfver D. A. Lindhagen; å ena sidan Lindhagens bild i profil med omskriften: "Daniel Georgius Lindhagen, N. 1819. O. 1906; å andra sidan en lagerkvist och inskriften: "Per septem lustra secretario socio meritissimo Reg. Acad. Scient. Svec. 1909"; af *lektor O. I. Holmqvist*, Karlstad: ett svenskt bronsmynt ($\frac{1}{4}$ skilling) från år 1800; af *kyrkoherde C. V. Bromander*, Olme: några danska bronsmynt från senare åren: af *artisten Lacomblé*: ett belgiskt mynt (50 cm) från år 1898 och holländsk 1-cent från år 1880;

b) genom *köp*: en $\frac{1}{24}$ R. silfverm. från år 1777 samt några bronsmynt.

B) Fornsamlingen:

a) såsom *gåfvor*: af *studenten Viktor Persson* fr. N. Finnskoga: 100-årig björnsax (redskap för björnfångst) fr. N. Finnskoga: saxen, i hvilken åtminstone 3 björnar

blifvit fångade, torde vara förfärdigad af någon i den finnskogssläkt, inom hvilken den gått i arf sedan midten af 1700-talet, emedan flera medlemmar af denna släkt varit smeder; af *komminister Vitalis Svensson*, Sunne: en särdeles vacker arktisk skifferspets från Lysviks socken. 13¹/₂ cm. lång; en stenyxa utan skafthål, funnen i sundet vid Sunne kyrka, 17 cm. lång; en något mindre stenyxa utan skafthål; en stenyxa med skafthål 10¹/₂ cm. lång, funnen i Hånsjön i Ivarsbjörke i Sunne; en stenyxa af samma storlek och försedd med skafthål; ett stenföremål, 14¹/₂ cm. långt med hål på midten; en sländtrissa med litet hål och en sländtrissa med stort hål, samt en bågformig flintskrapa, 13¹/₂ cm. lång, från Mo socken på Dal; af herr *B. L. V. Frykberg*, Karlstad: en negerafgud (trämask, försedd med horn) från Afrika; af *landtbrukaren Sigfrid Svensson*, Ölme: en fint slipad flintmejsel, 10 cm. lång, funnen omkring år 1904 vid höstplöjning i Rudsberg, i närheten af Ölme kyrka; af *fru Anna Bromander*, Ölme: stort litografiporträtt af biskop C. H. Rundgren, som under lång tid var fornminnesföreningens ordförande; af *kyrkoherde K. A. Fredén*, Kroppa: en gammaldags spinnrock, som användts i Lungsunds prästgård under komminister Anders Olssons tid 1850—1906; af herr *V. O. Cederberg*, Filipstad: ett gammalt gevär med bajonett; af *arfevingarna* efter grefve Rudolf Adlersparre i Arvika: 647 kronor 75 öre till inköp af Adlersparreminnen från Gustafsvik att förena med den museet tillhöriga Adlersparreska donationen; af *fröken Stina von Hofsten*, Arvika: en broderad golfmatta från det Adlersparreska hemmet; 2 fotografier öfver det Adlersparreska monumentets aftäckning å Frösön; af *landtbrukaren L. Gust. Larsson*, å Skråckvik i Ölme: en slipad flintyxa från Blekinge; af *brukspatron Edvard Dahlgren* i Ransäter: 6 flintskärfvor (af hvilka en närmar sig formen af en pilspets), funna i en kjöckenmödding vid Anneröd i Bohuslän; af *kyrkoherde Th. Ekelund* i Råmen: den järntupp, som förr suttit på Råmens kyrktorn allt ifrån kyrkans byggnad år 1786 till dess reparation för några år sedan.

b) genom *köp*: en järnmortel med årtalet 1723 jämte afslagen stöt från Kroppa socken; en s. k. "pigkista" af trä från år 1760, en liten ljusstake af tenn samt en träkanna från Kroppa socken; ett graveradt mangelbräde jämte mangelkafle från Persberg; en träpipa med hufvud i form af en hand samt en träkista från Filipstads bergslag; en tafla öfver Karlstad strax efter branden den 2 juli 1865 efter teckning af F. de Glimes; ett fiskljuster och ett brännjärn eller halster (använt vid fiske) från Hammarön; en gammal ljusstake af järn; samt å auktion i Arvika efter grefve Rud. Adlersparre: ett medaljonsporträtt i guldinfattning af excellensen grefve Georg Adlersparre; antikt bord med inlagd skifva och svängda ben; enkel gammal byrå med mässingsbeslag och höga fötter; 2 stora klädda stolar på mässingstrissor; 4 mindre stolar med benen nederst mässingbeslagna: en antik väggspiegel med vacker förgylld ram: "Albanos salong", tafla i akvarell af Fritz Ludv. Dardel (signerad: F. v. Dl 1857); Varnhems kapell vid Gustafsvik, tafla i olja på papp, målad 1889 af kassör V. L. Rydberg i Kristinehamn; "La vierge à la Chaise", litografi af Emile Lasalle efter målning af Raphael; antik tafla, hemförd af C. A. Adlersparre från Italien; stor gipsmedaljong öfver Georg Adlersparre, utförd af den värmländske artisten Sahlström (signerad: Bror Sahlström, Taserud, Arvika 1906).

Såväl mynt- och medaljsamlingen som fornminnes-samlingen ha under året vårdats af kyrkoherden fil. kand. *C. V. Bromander*.

II. Naturhistoriska afdelningen:

De lithörande samlingarna hafva under det sistför-lutna året ökats genom följande gåfvor och inköp:

a) gåfvor: af *ing. Elfvergren*, Gefle, kvarts med guld från Transvaal; af *stud. Mac Lilliehöök*, Karlstad, öfgroda från Tyskland; af *e. jägmästaren E. Andersson*, Uppsala, ett par större elefantbetar; af *stud. J. Smederg*, Karlstad, bomull med frö från Columbia; af *ing. W. Nyström*, Karlstad, ett större getingbo, uppsatt i en glaslåda;

af *stud. F. Dahlberg*, Karlstad, kejsarhummer; af herr *J Landin*, Ölme, vattenrall; af *handlanden Osk. Nygren*, Karlstad, en uppstoppad trana; af *ing. Hj. Edlund*, Karlstad, stoff af irriserande järnmalm; af herrar *Alb. Blom*, Värmlandsbro, och *E. Norstedt*, Allström, Ufsby, albinosform af ekorre.

b) genom byte: med Stockholms riksmuseum en albatross samt med Göteborgs museum en pingvin.

Naturhistoriska samlingarna vårdas af *lektor Conrad Fristedt*.

Hedersledamot.

Professor Adolf Gottbard Noreen (utsedd år 1897).

Styrelse.

Ordförande: Rektor A. E. Dahlman (1907).

Vice ordförande: Lektor N. Bure (1907).

Skattmästare: Rektor A. E. Dahlman (1892).

Sekreterare och intendent för den naturhistoriska afdelningen: Lektor J. C. A. Fristedt (1893).

Intendenter för den kulturhistoriska afdelningen:
Kyrkoherde C. V. Bromander (1902).
Lektor N. Bure (1905).

Öfriga styrelsemedlemmar:

Regementsläkare K. N. K. Lundberg (1894).

Disponent H. V. Tiberg (1903).

Kamrer R. Nyström (1906).

Ledamöter.

- Agrell, A., Ingeniör (1904).
Almqvist, A., Godsägare (1865).
Almqvist, C., Kapten (1907).
Alvinzi, J. S., Förste Provinsialläkare (1902).
Andersson, H., Bokhandlare (1908).
Andersson, K. Y., Konsistorienotarie (1902).
Andersson, L., Stationsinspektör (1906).
Andersson, O., Godsägare (1904).
Aronson, G., Fil. Kand. (1908).
Arrhenius, K., Häradshöfding (1897).
Austrin, A., Kassadirektör (1898).
Bergh, A. U., Kyrkoherde (1905).
Bergenström, K. E., Läroverksadjunkt (1905).
Berg, C. F., Handlande (1904).
Berg, A. F., Kommissionslandtmätare (1904).
Bergh, A., Läroverksadjunkt (1906).
Bergquist, N. J., Bankkassör (1904).
Bergstrand, C. G., Borgmästare (1907).
Biesert, E., Bruksägare (1905).
Borg, A., Läroverksadjunkt (1905).
Borgström, J. G. S., f. d. Rektor (1862).
Bratt, C. K. A., Öfverste (1880).
Brattström, H., Fabrikör (1906).
Brattström, M., Fabrikör (1906).
Bromander, C. V., Kyrkoherde (1901).
Bromander, A., Fru (1903).
Broström, T. R. L., Landskamrer (1900).
Bure, N., Lektor (1904).

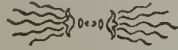
- Bäckström, K. H., Läroverksadjunkt (1898).
 Bäärnhjelm, L., Stat.-inspektör (1907).
 Börjeson, J. B., Lektor (1892).
 Canell, F., Bruksägare (1904).
 Carlsson, J., Godsägare (1884).
 Cederberg, V. A., Fastighetsägare (1901).
 Clarholm, P. O., Lasarettsläkare (1897).
 Crispin, C., Stadsarkitekt (1908).
 Dahlgren, E., Bruksägare (1876).
 Dahlgren, V., Skolförest. (1908).
 Dahlman, A. E., Rektor (1887).
 Danielsson, C., Disponent (1898).
 Danielsson, C. F. G., Kapten (1891).
 Danielsson, D., Godsägare (1863).
 Dyrssen, G., Landshöfding (1902).
 Edgren, E. V. R., Läroverksadjunkt (1903).
 Eklund, J. A., Biskop (1907).
 Ekström, P. L., Notarie (1875).
 Elfstrand, P. F., Jägmästare (1896).
 Eriksson, K., Doktor (1908).
 Fagerlin, A. T., f. d. Jägmästare (1862).
 Falk, C. H., Öfverste (1873).
 Fjellman E. W., Förste Landtmätare (1878).
 Forssell, A., Boktryckare (1902).
 Fredriksson, F., Kyrkoherde (1903).
 Fristedt, J. C. A., Lektor (1892).
 Fröding, H. A., Filosofie Kandidat (1897).
 Fröding, H., Kontraktsprost (1904).
 Geijer, R., Disponent (1898).
 af Geijerstam, S., v. Häradshöfding (1905).
 Gripenberg, C., f. d. Sparbankskamrer (1876).
 Gullström, S., Apotekare (1903).
 Gunnelius, O. A., Folskoleinspektör (1906).
 Göransson, K., Läroverksadjunkt (1900).
 Hagström, J. O., Komminister (1906).
 Hallström, R. S. A., Lektor (1892).
 Halvorsen, S. A., Rektor (1904).
 Hellberg, M., Redaktör (1901).
 Helleberg, F., Major (1904).

- Herlenius, A., Kabinettskammarherre (1902).
 Hoffman, A. G. A., Läroverksadjunkt (1901).
 Holmqvist, O. I., Lektor (1906).
 Huzell, F. A., Handlande (1905).
 Håkansson, L., Landtbrukare (1876).
 Håkansson, P. T., f. d. Bankkassör (1870).
 Jakobsson, G., Domprost (1888).
 Jansson, J., Godsägare (1903).
 Jungner, R., Fil. Doktor (1908).
 Kastman, C. W., f. d. Kansliråd (1871).
 Kjellman, C. F., Läroverksadjunkt (1888).
 Lagerlöf, Hj., Bruksägare (1905).
 Landin, J., Stationsinspektör (1908).
 Larsson, E., Disponent (1904).
 Larsson, K., Major (1905).
 Laurell, C. E., f. d. Akademifogde (1876).
 Lennartsson, C. E. I., Domänintendent (1903).
 Lewenhaupt, A. M. E., Grefve, f. d. Kapten (1876).
 Lidberg, C., Rådman (1908).
 Lignell, T. E., Kontraktsprost (1883).
 Liljesköld, K. A., Häradshöfding (1897).
 Lilliehöök, W., Kapten (1906).
 Lindh, A. F., Stadsfogde (1906).
 Lindh, N. F., Folkskollärare (1904).
 Linderstam, R., Stationsinspektör (1894).
 Lindholm, K. J., Borgmästare (1903).
 Lindmark, G. S., f. d. Förste Landtmätare (1868).
 Lovén, F., Fil. Doktor (1904).
 Lundberg, K. N. K., Regementsläkare (1878).
 Lundblad, A. B., Seminarierector (1897).
 Lundblad, K. E. V., Rådman (1908).
 Löfgren, J. A., Kyrkoherde (1870).
 Löthner, G., Bruksägare (1876).
 Mæchel, G., Fröken (1903).
 Mæchel, G., Bankkassör (1905).
 Malmborg, A. E., f. d. Landshöfding (1890).
 Martinson, O., Kontraktsprost (1870).
 Modén, M., Läroverksadjunkt (1897).
 Mohn, F. M., Bruksägare (1906).
 Molinder, A. E., Kyrkoherde (1870).

- Montgomery, H. E., Bruksägare (1904).
 Mossberg, C. E., f. d. Grufdisponent (1877).
 Nerman, C. A., Bokhandlare (1876).
 Nilsson, A., Läroverksadjunkt (1907).
 Nilsson, A., Länsjägmästare (1908).
 Nisbeth, C. H., f. d. Öfverstelöjnant (1902).
 Nisbeth, H., Fru. (1902).
 Nordenfelt, C. H., Borgmästare (1868).
 Nordenfelt, N., Öfverstelöjnant (1905).
 Nordensvan, C. O., Öfverste (1902).
 Nordin, C. R., Lektor (1901).
 Nordlindh, A., Kyrkoherde (1874).
 Nygren, A., Tandläkare (1906).
 Nygren, O. F., Handlande (1897).
 Nylén, E. G., Kyrkoherde (1874).
 Nyman, N. V., Häradsskrifvare (1903).
 Nyström, A. R. A., Kamrer (1894).
 Nyström, Wilh., Ingeniör (1908).
 Odqvist, S. A., Förste Landtmätare (1902).
 Oldevig, G., Major (1903).
 Olsén, F., Fabrikör (1870).
 Olsén, G., Fabrikör (1904).
 Oxehufvud, C. G., f. d. Öfverste, Öfverintendent (1876).
 Persson, L., f. d. Riksdagsman (1877).
 Persson, O., Kyrkoherde (1901).
 Petersson, P., Byggmästare (1906).
 Piscator, P. J. E., f. d. Provinsialläkare (1883).
 Rhodin, C., Bruksägare (1901).
 Rhodin, R., Rådman (1908).
 Ros, C., Auditör (1902).
 Rose, G. G. Läroverksadjunkt (1897).
 Roth, C., Bruksägare (1903).
 Roth, O. H., f. d. Läroverksadjunkt (1870).
 Rudebeck, G. M. U., Landshöfding (1880).
 Rune, A., Kyrkoherde (1905).
 Rune, G., Tandläkare (1905).
 Rydbeck, O., Bankdirektör (1906).
 Ryman, F. V. A., Häradshöfding (1902).
 Sahlin, C. Y., e. Provinsialläkare (1907).

- Samuelson, G., Länsnotarie (1905).
 Sandberg, N. J., Stadsläkare (1907).
 Sandén, J. R. A., Bankkamrer (1903).
 Sandwall, A., Bankdirektör (1903).
 Schotte, P. A. V., Landssekreterare (1902).
 Segerborg, K. H., Teckningslärare (1902).
 Severin, H., Doktor (1906).
 Sjöholm, L. A., Kontraktsprost (1870).
 Sodenstierna, E., Postmästare (1908).
 Stenbäck, C. V., Rentier (1881).
 Stenström, J. F. T., Kronofogde (1902).
 Ström, S., Kommissionslandtmätare (1904).
 Stjerne, O., Redaktör (1905).
 Sundberg, J. O., Rektor (1893).
 Svabom, A., Ingeniör (1905).
 Svabom, K., Kommissionslandtmätare (1904).
 Säve, T. A., f. d. Lektor (1870).
 Söderbaum, H., Andre Stadsläkare (1899).
 Söderhjelm, R., Kapten (1906).
 Thelander, A. T., Bankdirektör (1903).
 Tiberg, H. V., Disponent (1893).
 Tisell, G. M. T., Öfverstelöjtnant (1902).
 Tjerneld, R., Bankkamrer (1905).
 Ugglå, G. R., Regementsintendent (1903).
 Undén, V., Apotekare (1880).
 Wallberg, I. F., Disponent (1897).
 Wallqvist, J. A., Kyrkoherde (1904).
 Weinberg, E., Fru (1907).
 Welin, W., Handlande (1905).
 Vendel, A. V., Lektor (1904).
 Wennergren, A., Ingeniör (1908).
 Wenzel, C., Student (1906).
 Verdier de, B. A., Kapten (1904).
 Westerdal, A. M., Kommissionslandtmätare (1904).
 Westling, G. O. F., Rektor (1884).
 Westman, K. J., Läroverksadjunkt (1902).
 Widmark, H., Löjtnant (1892).
 Wikström, C. G., Jägmästare (1876).
 Ydén, G. M., f. d. Läroverksadjunkt (1873).

- Yhnell, P. F., Konditor (1903).
Zachrisson, A., Läroverksadjunkt (1907).
Ågren, P., Kapten (1906).
Åström, A., Bokhandlare (1903).
Örn, E. L., Regementsläkare (1890).

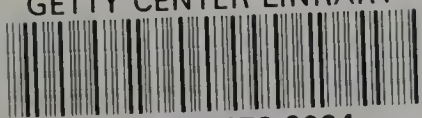

KARLSTAD 1909
TIDN.-A -B. VÄRMLANDS DAGBLAD

KARLSTAD
NYA WERMLANDS-TIDNINGENS A. B.
1913

GETTY CENTER LINRARY

3 3125 00678 0924

